

Агар дар ҷаҳон набвад омӯзгор,
Шавад тира аз беҳирад рӯзгор.

ҲАҶТАНОМА АЗ 20-УМИ ИЮЛИ СОЛИ 1932 НАШР МЕШАВАД

№9 (12494)
27 феввали
соли 2025

ОМУЗГОР

НАШРИЯИ ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН www.omuzgor-gazeta.tj

▶▶ КАЛОМИ ПЕШВО

Муҳофизони боэътимоди истиқлолу озодӣ ва сулҳу суботи Ватан

Суҳанронии Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Паради ҳарбӣ ба муносибати 32-юмин солгарди таъсисёбии Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон

22.02.2025, шаҳри Душанбе

Муҳтарам генералҳо ва афсарону сарбозони Қувваҳои Мусаллаҳ!

Хизматчиёни ҳарбӣ ва кормандони мақомоти хифзи ҳуқуқ!

Фардо ба таъсиси Қувваҳои Мусаллаҳи Тоҷикистони соҳибистиклол, ки яке аз рукнҳои муҳими давлати соҳибихтиёри тоҷикон мебошанд, 32 сол пур мешавад.

Ҳамаи шумо – хизматчиёни ҳарбии Қувваҳои Мусаллаҳ, дигар сохторҳои низомӣ ва мақомоти хифзи ҳуқуқи мамлакатро ба муносибати ин санаи таърихӣ – ҷашни фарзандони далеру шучои Ватан самимона табрик меғӯям.

Бо ифтихору қаноатмандӣ ибраз мебарам, ки ҳайати шахсии Қувваҳои Мусаллаҳ дар муддати 32 соли сипаригардида хифзи истиқлолу озодии мамлакат, ҳимояи марзу буми сарзамини аҷдодӣ, амнияти давлат ва ҷомеа, сулҳу оромӣ ва суботи сиёсиро дар кишвар ҷавонмардона ва бо садоқат ба халқу Ватан таъмин карда истодаанд.

Дар ҳар давраи замон ҳимояи Ватан ва ҳаёти озоиштаи мардум барои ҳар як ҷавонмарди бонавҷу номус вазифаи муқаддас ва вазифаи пуршараф ба ҳисоб меравад.

Тоҷикон аз замони қадим қадим ҳамаҷун миллати фарҳангиву сулҳдӯст, соҳибмаърифату тамаддунсоз ва ободкору созанда шинохта шудаанд.

Вале дар тӯли таърихи чандинҳазорсолаи миллати мо фарзандони далеру фидокори он, аз қабилу Муқаннаъ, Спитамен, Деваштиҷу Темурмалик, Восеъ ва ҳазорон нафари дигар барои ҳимояи сарзамини муқаддаси аҷдодӣ қаҳрамониву ҷоннисориҳо кардаанд ва ба наслҳои имрӯза аз худ намунаи ибрати ҷовидонӣ боқӣ гузоштаанд.

Аз рӯзҳои аввали эълон гардидани Истиқлоли давлатӣ ва ташкили давлати соҳибихтиёри тоҷикон масъалаи таъсис

додани Қувваҳои Мусаллаҳ дар назди Ҳукумати мамлакат ҳамчун вазифаи аввалиндараҷа қарор дошт.

Вале мушкilotи саҳту сангини ибтидоӣ давраи соҳибистиклолӣ, хусусан, муҳолифатҳои шадиди сиёсӣ ва ҷанги таҳмили шахравандӣ ба иҷрои ин вазифа имконият надоданд.

Танҳо баъди Иҷлосияи тақдирсози 16-уми Шӯрои Олӣ ва интиҳоб гардидани роҳбарияти нави сиёсӣ кишвар барои барқарорсозии соҳти конституционӣ, фаъолияти сохторҳои фалачшудаи ҳокимияти давлатӣ ва гузоштани заминаҳои ҳуқуқии ба эътидол овардани вазъият нахустин иқдомот сурат гирифтанд.

Аз ҷумла, 18-уми декабри соли 1992 бо имзои Фармони Раёсати Шӯрои Олӣ «Дар бораи таъсиси Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон» ташкили аввалин сохторҳои Артиши миллии Тоҷикистони соҳибистиклол оғоз гардид ва Қувваҳои Мусаллаҳ ҳамчун ниҳоди асосии хифзи соҳти конституционӣ ва тамомияти арзии мамлакат фаъолияти худро аз сифр оғоз карданд.

Бо вучуди мушкilotи зиёди иқтисодиву молиявӣ, инчунин, набудани афсарону мутахассисони касбӣ, мо ба ташкили ҷузъу томҳо, қисму воҳидҳои алоҳида ва бо техникаву таҷҳизоти ҳарбӣ таъмин кардани онҳо шуруъ намудем.

Борҳо гуфтаам ва ҳоло тақрибан хотирнишон месозам, ки дар кишвари тозаистиклоли мо дар он рӯзҳо барои таъсис додани артиши касбӣ одитарин заминаи моддиву техникавӣ вучуд надошт.

Сарфи назар аз ҳамаи ин норасониву мушкilot, 23-юми феввали соли 1993, яъне, 32 сол қабл аз ин аввалин паради ҳарбии Артиши миллии баргузор гардид ва хизматчиёни ҳарбии Қувваҳои Мусаллаҳи навтаъсиси мамлакат бо ифтихор аз он гузаштанд.

Бояд гуфт, ки Қувваҳои Мусаллаҳ,

дигар сохторҳои ҳарбӣ ва мақомоти хифзи ҳуқуқи Тоҷикистон дар айёми ниҳоят ҳассосу тақдирсози солҳои аввали соҳибистиклолӣ, хусусан, дар давраи ҷанги таҳмили шахравандӣ, ки хатари парокандашавии миллат ва аз байн рафтани давлати тоҷиконро, воқеан, ба миён оварда буд, қарзи ватандорӣ хешро содиқона иҷро карданд.

Ба шарофати далериву шучоат ва фидокориву матонати онҳо ҳимояи Истиқлоли давлатӣ, яқпорчагии мамлакат, ба эътидол овардани вазъият, барқарорсозии сулҳу субот ва безарар гардонидани гурӯҳҳои мусаллаҳи экстремистиву террористӣ таъмин гардид ва барои заҳмати созандаи мардуми кишвар шароити имконияти зарурӣ фароҳам оварда шуд.

Мо имрӯз ифтихор дорем, ки Артиши миллии Тоҷикистони соҳибистиклол ба сохтори муташаккилу неруманд, муназзаму мучаххаз ва ба яке аз рукнҳои муҳими давлатдорӣ навини тоҷикон мубаддал гардидааст. Ва қодир аст, ки якҷо бо дигар сохторҳои ҳарбӣ ва мақомоти хифзи ҳуқуқи кишвар бузургтарин неъматҳои зиндагии мардуми тоҷик – Истиқлоли давлатӣ ва дастовардҳои таърихӣ он – сулҳу оромӣ, суботи сиёсӣ, Ваҳдати миллӣ ва зиндагии осудаи халқи Тоҷикистонро ҳамчун сипари боэътимод ҳимоя намояд.

Вазъи бисёр ноорому бесуботи ҳарбиву сиёсӣ, ки ҷаҳони муосирро фаро гирифтааст, аз ҷумла, шиддат гирифтани бархӯрди манфиатҳои абарқудратҳо барои аз нав тақсим кардани дунё, мусаллаҳшавии бошироб ва «ҷанги сард» аз ҳар як хизматчиёни ҳарбӣ омодабошии доимӣ, сатҳи баланди маҳорату малакаи касбӣ, ҳисси миллӣ, эҳсоси гарми ватандорӣ, ҷасорату далерӣ ва мардонагиву фидокориро талаб менамояд.

Инчунин, вусъати бесобиқа пайдо кардани фаъолияти ҳаракату гурӯҳҳои

экстремистиву террористӣ, қочоқи маводи муҳаддир, ҷиноятҳои киберӣ ва дигар ҷинояткорҳои муташаккили фаромиллӣ вазифаи ва масъулияти хизматчиёни ҳарбӣ ва кормандони мақомоти хифзи ҳуқуқро беш аз пеш муҳиму мубрам мегардонад.

Дар ҷунин шароити риояи бечунучарои талаботи ойнномаҳои ҳарбӣ, интизому тартибот ва таъмин намудани волиёияти қонун дар тамоми ҷузъу томҳои низомӣ шартҳои асосии нерумандӣ ва муваффақияти Қувваҳои Мусаллаҳ мебошад.

Ҳамчунин, роҳбарият ва ҳайати фармондеҳии Қувваҳои Мусаллаҳ, дигар сохторҳои ҳарбӣ ва мақомоти хифзи ҳуқуқ вазифадоранд, ки бо дарназардошти вазъи зудтағйирёбандаи ҷаҳон, ба масъалаҳои омодабошии доимӣ, таъминоти ҷузъу томҳо бо техникаву таҷҳизоти муосирӣ ҳарбӣ ва фароҳам овардани шароити боз ҳам беҳтари зиндагӣ ва хизмат барои ҳайати шахсӣ эътибори бештар диҳанд.

Дар ин раванд, ба масъалаи тарбияи кадрҳо, ҷобачогузорию дурусти онҳо, бозомӯзӣ, баланд бардоштани сатҳи касбият ва маҳорату малакаи афсарону сарбозон, азхудкунӣ ва истифодаи техникаву технологияҳои муосир, аз ҷумла, «зехни сунъӣ», инчунин, омодабошии захираҳои сафарбарӣ бояд диққати аввалиндараҷа дода шавад.

Хотирнишон менамоям, ки дар шароити бухронии ҷаҳони имрӯза ва торафт афзоиш ёфтани хатару таҳдидҳо ба амнияти ҷомеа ва давлат боз ҳам таҳким бахшидани иқтидори мудофиавии мамлакат аз ҷумлаи вазифаҳои муҳимтарини мо мебошад.

Ҳукумати мамлакат бо ин мақсад аз тамоми захираву имкониятҳои истифода мекунад.

Хизматчиёни ҳарбии Қувваҳои Мусаллаҳ, дигар сохторҳои ҳарбӣ ва мақомоти хифзи ҳуқуқи мамлакат бояд ба иҷрои вазифаи худ бо масъулияти баланд муносибат намоянд, ба савганди худ содиқ бошанд, Ватани хешро сидқан дӯстдоранд ва фаромӯш насозанд, ки вазифаи ба дӯши онҳо гузошташуда, яъне, ҳимояи Ватан, миллат ва давлат масъулият ва рисолати муқаддас мебошад.

Мардуми Тоҷикистон дар симои ҳар як шумо – хизматчиёни ҳарбӣ ва кормандони мақомоти хифзи ҳуқуқ муҳофизони боэътимоди истиқлолу озодии Ватан, марзу буми сарзамини аҷдодӣ, сулҳу суботи мамлакат ва ҳомии ҳуқуқи манфиатҳои худро мебинанд.

Эътимоду умеди мардуми кишвар ҳар як шумо – фарзандони содиқи Ватанро водор месозад, ки ҳамеша хушёр бошед, зиракии сиёсиро аз даст надихед, сатҳи касбият ва омодабошии худро мунтазам баланд бардоред, намунаи риояи қонунияту тартибот ва интизоми ҳарбӣ бошед.

Ман ба ҳисси баланди миллӣ, ватандӯстиву ватанпарастӣ, иродаи мустаҳкам, гайрату ҷасорат ва садоқати ҳар як шумо ба давлат ва халқи Тоҷикистон эътимоди қомил дорам.

Бори дигар тамоми ҳайати шахсии Қувваҳои Мусаллаҳ, сохторҳои ҳарбӣ, мақомоти хифзи ҳуқуқи Тоҷикистони соҳибистиклол ва ҳамаи шумо – фарзандони содиқи Ватанро, ки дар ин майдон саф ороштаед, ба ифтихори 32-солагии таъсисёбии Қувваҳои Мусаллаҳ самимона табрик гуфта, ба ҳар як шумо саломатӣ, руҳи матин ва иродаи қавӣ орзу менамоям.

Саломату сарбаланд бошед, ҳомии далеру шучои Ватан!

ИШТИРОКИ ПЕШВОИ МИЛЛАТ ДАР ПАРАДИ ҲАРБӢ

22 феврал дар шаҳри Душанбе Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ва Раиси Маҷлиси миллии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Раиси шаҳри Душанбе, муҳтарам Рустами Эмомалӣ дар паради ҳарбӣ ба ифтихори 32-солагии таъсисёбии

Роҳбари давлат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба ифтихори 32-юмин солгарди таъсисёбии Қувваҳои Мусаллаҳ тамоми мардуми шаҳри Тоҷикистон, ҳайати шахсии Артиши миллӣ, дигар сохторҳои низомӣ, кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва иштирокдорони паради ҳарбӣ - афсарону сарбо-

спитамен, Деваштичу Темурмалик, Восеъ ва ҳазорон нафари дигарро барои наслҳои имрӯза ибратомӯз номиданд.

Роҳбари давлат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон зимни суҳанронӣ ба зарурати таъсиси Қувваҳои Мусаллаҳ дар рӯзҳои нахустини давлатдорӣ, аз имтиҳони саҳту сангини таърих гузаштану ба як неруи пуриктидор мубаддал гардидани он таваҷҷуҳи зиёд зоҳир намуданд.

Гуфта шуд, ки Қувваҳои Мусаллаҳ, дигар сохторҳои ҳарбӣ ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқи Тоҷикистон дар айёми ниҳоят ҳассосу тақдирсози солҳои аввали соҳибистиклолӣ, хусусан, дар давраи ҷанги таҳмилии шаҳрвандӣ, ки ҳатари парокандашавии миллат ва аз байн рафтани давлати тоҷиконро воқеан ба миён оварда буд, қарзи ватандорӣ хешро содиқона иҷро карданд.

Президенти кишвар, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон хизматчиёни ҳарбии Қувваҳои Мусаллаҳро ба иҷрои пурмасъули вазифаҳо ва ба савганди худ содиқ мондан ҳидоят намуда, таъкид доштанд, ки «бар дӯши шумо Ҳимояи Ватан, миллат ва давлат гузашта шудааст».

Дар ин робита, ҳамчунин, гуфта шуд, ки мардуми Тоҷикистон дар симои ҳар як хизматчиёи ҳарбӣ ва корманди мақомоти ҳифзи ҳуқуқ муҳофизони бозътимоди истиклолу озодии Ватан, марзуби сарзамини аҷдодӣ, сулҳу суботи кишвар ва ҳомии ҳуқуқи манфиатҳои худро мебинанд.

Дар робита ба вазъи бисёрноорому бесуботи ҳарбиву сиёсӣ, ки ҷаҳони муосирро фаро гирифтааст, Пешвои миллат роҳбарият ва ҳайати фармондеҳии Қувваҳои Мусаллаҳ, дигар сохторҳои ҳар-

бӣ ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқро вазифадор намуданд, ки ба масъалаҳои омодабошии доимӣ, таъминоти ҷузъу томҳо бо техникаву таҷҳизоти муосири ҳарбӣ, фароҳам овардани шароити боз ҳам беҳтари буди бошу хизмат барои ҳайати шахсӣ ва ба масъалаи тарбияи кадрҳо, ҷобачогузори дурусти онҳо, эътибори бештар диҳанд.

Баъди суҳанронии Президенти кишвар, Сарфармондеҳи Олии Қувваҳои Мусаллаҳи Тоҷикистон, генерали артиш, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба ифтихори 32-юмин солгарди таъсисёбии Қувваҳои Мусаллаҳ паради ҳарбии хизматчиёни низомӣ баргузор шуд.

Таҷлили ҷашни муқаддас бо расми гузашти беш аз 10 ҳазор хизматчиёи ҳарбии Қувваҳои Мусаллаҳ, сохторҳои қудратӣ, ҳайати шахсии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, занону бонувони Артиши миллӣ ва ҳомии қонунияту тартибот дар фазои тантанавӣ ҳусни анҷом ёфт.

Фаҳри мардуми тоҷик аз он аст, ки Артиши миллии Тоҷикистони соҳибистиклол ба сохтори муташаккилу неруманд, муназзаму мучаххаз ва ба яке аз рунҳои муҳимми

давлатдорӣ навини тоҷикон мубаддал гардидааст.

Бо таваҷҷуҳ ва таҳти ҳидоятҳои Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар самти тарбияи мутахассисони варзидаи низомӣ айнаи ҳол ҳайатҳои роҳбариву фармондеҳӣ ва қисми зиёди хизматчиёни ҳарбии Қувваҳои Мусаллаҳро кадрҳои ватандӯст, соҳибтаҳассусу матини-рода ташкил медиҳанд.

Қадамзании рустамонаи афсарону сарбозони Артиши миллӣ бори дигар собит мекунад, ки сохторҳои қудратӣ ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқи кишвар омодаанд, бо нангу ному-си ватандорӣ, ҳудодоҳию хештаншиносӣ, садоқат, азму иродаи қавӣ манфиатҳои миллӣ ва ҳоки поку муқаддаси сарзамини аҷдодиро аз ҳаргуна хавфу хатар муҳофизат намоянд.

Қувваҳои Мусаллаҳи кишвар кодиранд, ки бузургтарин неъматии зиндагии мардуми тоҷик - Истиклоли давлатӣ ва дастовардҳои таърихӣ он - сулҳу оромӣ, суботи сиёсӣ,

www.president.tj

Қувваҳои Мусаллаҳи Тоҷикистон иштирок намуданд.

Ба Президенти кишвар, Сарфармондеҳи Олии Қувваҳои Мусаллаҳи Тоҷикистон, генерали артиш, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон оид ба омодагии ҳайати шахсии қўшунҳои гарнизони ҳарбии Душанбе барои гузашти паради низомӣ вазири муҳофизати Ҷумҳурии Тоҷикистон генерал - лейтенант Эмомалӣ Собирзода гузориш дод.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон бо арзи салом ба ҳайати шахсии онҳоро бо ҷашни бошукӯҳи 32-солагии таъсисёбии Қувваҳои Мусаллаҳ табрик намуданд.

Қабл аз оғози паради ҳарбӣ Сарвари давлат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон суҳанронӣ намуда, доир ба ҳифзи дастовардҳои давлати соҳибистиклол ва фазои орому осудаи ин кишвари бихиштосо андешаҳои худро баён доштанд.

Зонро самимона шодбош гуфтанд.

Таъкид гардид, ки ҳайати шахсии Қувваҳои Мусаллаҳ дар муддати 32 соли сипаригардида ҳифзи истиклолу озодии кишвар, Ҳимояи марзуби сарзамини аҷдодӣ, амниятии давлат ва ҷомеа, сулҳу оромӣ ва суботи сиёсиро ҷавонмардона ва бо садоқат ба халқу Ватан таъмин карда истодаанд.

Сарвари давлат Ҳимояи Ватан ва ҳаёти ошаншгаи мардумро барои ҳар як ҷавонмарди бонангу номус вазифаи муқаддас ва пуршараф арзёбӣ намуданд.

Зикр гардид, ки тоҷикон аз замони ҳеле қадим ҳамчун миллати фарҳангиву сулҳдӯст, соҳибмаърифату тамаддунсоз ва ободкору созанда шинохта шудаанд.

Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон қорнамоии фарзандони далеру фидокори миллати тоҷик - Муқаннаъ,

имрӯз дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муассисаҳои олии таълимии ҳарбӣ ва низомӣ, аз қабилӣ литсейи ҳарбӣ, Донишқадаи ҳарбӣ, курсҳо ва семинарҳои омӯзишӣ, дарсҳо дар самти омодагии дифои ҳарбӣ ва ғайра ба роҳ монда шудааст, ки ҳадафи аслии онҳо мустаҳкамӯ устувор намудани артиши мамлакат аз лиҳози кадрӣ мебошад. Ҳамзамон, дар Вазорати муҳофизати Ҷумҳурии Тоҷикистон усулҳои камхарчу пурсамари таълими

РОДМАРДОН

ҳайати шахсии Қувваҳои Мусаллаҳ, баланд бардоштани малакаи ҷангӣ ва обутоби ҷисмонии аскарон амалӣ мегардад. Дар назди ҳар як қисми низомӣ марказҳои таълимӣ, майдончаҳои машқӣ амал мекунанд, ки ба омодагии ҷангии қўшунҳо ва самарабахшии машқҳои таълимию машғулиятҳо мусоидат менамоянд.

Ифтихор ва шарафи бузург аст, ки дар Тоҷикистон борҳо машқу тамринҳои муштаракӣ низомӣ дар муқобили душманон ва ҳамлаҳои шартии террористӣ бо давлатҳои шарик ва пешрафтаи минтақа ва ҷаҳон баргузор гардида, ҷузъу томҳои Қувваҳои Мусаллаҳи мамлакат дар гузаштҳои байналмилалӣ ҳарбӣ ва тамрину омӯзишҳои бузург дар давлатҳои минтақа ва ҷаҳон, аз ҷумла, Федератсияи Россия, Ҷумҳурии Мардумии Чин, Ҷумҳурии Қазоқистон, Ҷумҳурии Беларус ва ғайра иштирок намуданд.

Барои ҳамроҳангсозии фаъолияти муштарак бо сохторҳои ҳамсони кишварҳои минтақа ва ҷаҳон дар мубориза бар зидди терроризми байналмилалӣ, пешгирӣ ва паҳншавии экстремизм ва сайқал додани маҳорату малакаи ҷангии ҳайати шахсӣ чи дар ҳудуди Тоҷикистон ва чи берун аз он пайвасти машқҳои васеи муштаракӣ ҳарбӣ баргузор мешавад. Дар доираи Созмони Аҳдномаи Амниятии Дастаҷамъӣ, Созмони Ҳамкории Шанхай ва дигар ташкилоту созмонҳои амниятиву низомӣ Тоҷикистон машқҳои муштаракӣ ҳарбӣ гузаронида, малакаи ҳарбии хизматчиёни ҷузъу томҳои Қувваҳои Мусаллаҳи мамлакатро пайвасти сайқал медиҳад. Қобили таъкид аст, ки дар асоси сиёсати хоричии «дарҳои кушод», ки аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ мешавад, ҳамкорӣҳои ҳарбӣ-техникӣ бо давлатҳои гуногуни ҷаҳон ҷойгоҳи маҳсус дорад.

Дар доираи ин сиёсат Ҷумҳурии Тоҷикистон бо зиёда аз 60 кишвари олам ҳамкорӣҳои ҳарбӣ ва ҳарбӣ-техникӣ дучонибаву бисёрҷониба дорад.

Дар Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дарҷ шудааст, ки «Ҳифзи Ватан, Ҳимояи манфиати давлат, таҳкими истиклолият, амният ва иқтисоди муҳофизаи он вазифаи муқаддаси шаҳрванд аст».

Қувваҳои Мусаллаҳ дар тӯли ин солҳо барои ҳифзи дастовардҳои истиклол ва таъмини сулҳу оромӣ фидокорӣ нишон дода, ба савганди ҳарбии худ содиқ мондаанд.

Баҳром МАИЗОВ,
омӯзгори МТМУ№45-и
ноҳияи Айӣ

Ба ифтихори 35-солагии Истиклоли давлатӣ дар шаҳри Хучанд бинои иловагии гимназияи №4 бунёд карда мешавад.

ХИДМАТИ МОНДАГОР

Баъд аз ҳазор соли пош хӯрдани давлати Сомониён, хушбахтона, ворисони оли Сомонро имкон фароҳам омад, то давлати навини худро бунёд намоянд. Вале давлате, ки баъди солҳои тӯлонии бедавлатию нокомӣ ба мардуми тоҷик ато гардид, дере нагузашта, ба хатари парокандагию нобудӣ дучор омад.

Душманону бадҳоҳон тавонистанд, мардуми тоҷикро дар як муддати кӯтоҳ ба ду ҷаҳа тақсим кунанд. Ҷанги шаҳрвандӣ барои бақои давлату миллати мо то ҳаде хатарнок буд, ки баъзан ҳатто бародарро бо бародар, падарро бо писар ва модарро бо духтар паси сангарҳои ба ҳам муқобил гузошт.

Мардум ҳанӯз шахди истиклол ва давлатдории мустақилро наҷашида, аҳамияти ин неъматӣ бебаҳоро эҳсос накарда, аллакай ворида муноқишаҳои хунину нагини дохилӣ шуданд. Беш аз як миллион шаҳрванди Тоҷикистон тарки Ватан ва ҷойҳои доимии зист карда, ба азобу уқубати ғарибӣ гирифторм шуданд.

Дар ин айёми мудхишу пурмасъулият рисолати таърихи ниёғонро абармарди баору номус ва идомадихандаи ойини шуҳратманди аҷдоӣ, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ба даст гирифтанд.

Рохбари нави давлат ҳанӯз аз рӯзҳои баргузории Иҷлосияи 16-уми Шурои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар таъ-

«Дустӣ»-и шаҳри Душанбе баргузор гардида, аз таъсис ва ташкили Артиши милли Тоҷикистон башорат дод ва 23 феврал расман Рӯзи таъсисёбии Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон эълон карда шуд.

Дар ин расми гузашти низомӣ, ки ба ифтихори таъсиси Артиши милли доир шуда буд, 5 ҳазор нафар аз ҳайати шахсии ҷузъу томҳои гарнизони ҳарбии Душанбе, беш аз 20 маҷмуи мушаққои мудофияи зиддихавоии С-75 ва С-125, миқдори зиёди танку туп, авиатсияи ҷангӣ ва дигар техникаи ҳарбӣ иштирок намуданд.

Раванди минбаъдаи ҳодисаву воқеаҳои нишон дод, ки мухтарам Эмомалӣ Раҳмон дар идораи мутамаркази неруҳои низомӣ, интиҳоби тактика ва стратегияи раҳбарӣ, баҳодихӣ ба вазъияти ҳарбӣ ва дарёфти роҳҳои ҳалли мушкилот чун сипаҳсолори таъвоноӣ варзида амал намуданд.

Қувваҳои Мусаллаҳ ё худ Артиши милли аз рукҳои асосӣ ва пойдевори устувори ҳар як давлати соҳибистиклол аст. Вале дар Тоҷикистон ташкил додани артиш кори осон набуд, чунки дар ҷумҳури барои он ҳеҷ гуна заминаи моддию техникаӣ ва шумораи қоиӣ кадрҳои милли низомӣ вучуд надошт.

Дар замони Иттиҳоди Шуравӣ дар Тоҷикистон ягон корҳои саноати мудофиявӣ ва муассисаи олии таълимии ҳарбӣ

ҷанг аз ҷониби хоинони миллат ва душманону нотаъвобиниони сулҳи тоҷикон солҳои 1997, 1998, 2001 ва баъд аз он ҳам амалӣ карда мешуд. Чанд дафъа, ҳамчунин, кӯшишҳои сӯикасд ба ҷони Сарвари сулҳовари тоҷикон анҷом дода шуд. Моҳи сентябри соли 2015 намоёндоғону хаводорони ҷангҷӯи созмони террористии ба ном хизби наҳзати исломӣ ҳатто даст ба кӯшиши табaddулоти ҳарбӣ заданд. Вале Қувваҳои Мусаллаҳи кишвар дигар он артиши тозатаъсиси солҳои аввали истиклол набуд ва ҳамаи кӯшишҳои ноҷавонмардонаи душманон ба зудӣ сарқӯб гардид.

Моҳи феввали соли 1998, ки аз таъсиси Қувваҳои Мусаллаҳи кишвар 5 сол сипарӣ шуд, ҷашни Артиши милли бори нахуст дар фазои сулҳу оромӣ таҷлил гардид.

Таҷрибаи 5 соли сипаригашта ва фазои сулҳу оромии кишвар имкон дод, ки Қувваҳои Мусаллаҳ ба таълиму тарбияи нақшавии ҳайати шахсӣ, баланд бардоштани омодагии ҷангии он ва сайқал додани маҳорати касбии ҳайати фармондеҳӣ оғоз намояд.

Азбаски роҳи асосии баланд бардоштани омодагии ҷангӣ ташкил ва гузарондани машқҳои калонмиқёси ҳарбӣ аст, дар ин самт корҳои зиёди судбахш ба анҷом мерасид.

Дар замони муосир ҳайатҳои роҳбарӣ ва фармондеҳии Қувваҳои Мусаллаҳ ба

ҷунин муассисаҳо таҳсил карда истодаанд».

Дар шароити кунунӣ нигарониҳо дар минтақа ва ҷаҳон бамаротиб афзудааст, зеро дар пайи саҳлангорию кӯтоҳбинӣ ва ё тавтиаҳои ҳадафмандонаи баъзе қудратҳои ҷаҳонӣ минтақавӣ қувваҳои террористию ифротгаро соҳиби силоҳу аслиҳа, техникаю таҷҳизот ва технологияҳои навтарини ҳарбӣ мегарданд.

Вале бо боварӣ метавон гуфт, ки Артиши Тоҷикистон ба ҳама пешомадҳои мунтазираю ғайримунтазира омодагии муносиб дорад. Таъвоноии Артиши Тоҷикистон 22 июли соли 2021 бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, Сарфармондеҳи Олии Қувваҳои Мусаллаҳ, генерали артиш, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон амалан санҷида шуд. Он рӯз, соати ҷори субҳ бори аввал дар таърихи давлати соҳибистиклоли Тоҷикистон 100 ҳазор нафар афсару сарбози Қувваҳои Мусаллаҳ, кормандони мақомоти хифзи ҳуқуқ ва 130 ҳазор афсару сарбози захираҳои сафарбарӣ дар тамоми қаламрави кишвар бо бонги хатар ҷамъ оварда шуд, то омодабошии ҷангии онҳо дар амал санҷида шавад.

Дар ин машқҳо, ки тахти унвони «Марз-2021» гузаронида шуд, 1023 техникаи зиреҳпӯши ҷангӣ, 3167 техникаи автомобилӣ ва махсус, 447 воситаи артиллерӣ

ЭМОМАЛӢ РАҲМОН - АСОСГУЗОРИ АРТИШИ МИЛЛӢ

рихи давлати навини тоҷикон нақши тақдирсоз дорад, барқарор намудани сулҳро аз ҷумлаи вазифаҳои асосӣ ва аввалиндараҷа медонистанд.

Нахустин қарорхое, ки тахти раёсати Рохбари нави давлат, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Иҷлосияи таърихии 16-уми Шурои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул шуданд, дар бораи ҳалли силоҳ намудани гурӯҳҳои ғайриқонунии мусаллаҳ, ба Ватан баргардонидани гурезаҳои иҷборӣ, ба Тоҷикистон ворид намудани неруҳои муштараки ҳомии сулҳи Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил ва ташкил намудани Қувваҳои Мусаллаҳи Тоҷикистон буд.

Бо дарназардошти вазъияти ҳамоно-вақта ва бо мақсади ҳар чи зудтар ба эътидол овардани вазъи иҷтимоию сиёсӣ бо Фармони Раёсати Шурои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 18 декабри соли 1992 роҳбарии фаврии вазорату идораҳои қудратӣ ва хифзи ҳуқуқ ба уҳдаи Сарвари давлат, Раиси Шурои Олии ҷумҳури, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон гузошта шуд.

Ҳамоно рӯз, яъне, 18 декабри соли 1992 бо имзои мухтарам Эмомалӣ Раҳмон Фармони Раёсати Шурои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таъсиси Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон» қабул гардид, ки заминаи ҳуқуқии ташкили Артиши миллиро фароҳам овард.

Сарвари ботадбир бо фидокорӣ ва ҷоннисориҳои бешумор тавонистанд, ки тамоми неруҳои солими ҷомеаро дар атрофи худ гирд оварда, Тоҷикистони навинро аз вартаи фано наҷот бахшанд.

Рохбари ҷавони давлат бо дарназардошти сабақҳои талхи таърихи бостонӣ ва солҳои аввали Истиклоли давлатии Тоҷикистон аз рӯзҳои нахустини сарвариини худ ба бунёд, таҳкиму тақвият ва оmodасозии Қувваҳои Мусаллаҳ ва ҳамаи сохторҳои қудратию хифзи ҳуқуқ таваҷҷуҳи хос зоҳир мекарданд, то барои таъмини бақои устувориини давлати навини тоҷикон неруи дифоии аз ҳар ҷиҳат обутобёфтаю озмоиндида дошта бошем.

Мухтарам Эмомалӣ Раҳмон бо сифатҳои волеи раҳбарию раҳнамоӣ ва сипаҳсолорию лашкардорӣ ба бунёди давлати неруманду пойдор барои мардуми бостону соҳибтамаддуни тоҷик устуворона қамар бастанд.

Ин буд, ки дар муддати хеле кӯтоҳ заминаҳои нахустини таъсиси Қувваҳои Мусаллаҳи Тоҷикистон гузошта шуд ва пас аз ҳамагӣ 2 моҳи ба имзо расидани Фармони Раёсати Шурои Олӣ «Дар бораи таъсиси Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон», 23 феввали соли 1993 нахустин расми гузашти низомӣ дар майдони

набуд.

Аввалин қисмҳои низомии Қувваҳои Мусаллаҳи ҷумҳури бевосита аз ҷониби мухтарам Эмомалӣ Раҳмон дар шароити ниҳотӣ вазнину ҳассоси ҳарбиву сиёсии кишвар, яъне, дар рӯзҳое, ки ҷангу хунрезӣ, беқонуниву беҳокимиятӣ ва бухрони шадиди иқтисодӣ идома дошт ва ҳамаи соҳтору мақомоти давлатӣ фалаҷ гардида, хатари аз байн рафтани давлати ҷавони Тоҷикистон ва пароканда гардидани миллати тоҷик воқеан ба миён омада буд, таъсис дода шуд.

Дар давраи муноқишаҳои мусаллаҳона, таъҷилан Коллеҷи олии ҳарбии Тоҷикистон таъсис дода шуд. Дар он, пеш аз ҳама, курсҳои кӯтоҳмуддати афсарӣ ташкил гардид, вале барои омода кардани ҳама гуна мутахассисони ҳарбӣ дар муддати кӯтоҳ шароити таълимӣ муҳайё намудан аз имкон берун буд.

Аз ин рӯ, соли 1993 шумораи зиёди ҷавонони тоҷик ба омӯзишгоҳҳо ва муассисаҳои олии ҳарбии Федератсияи Россия фиристода шуданд. Ин ҷораҳои таъҷилӣ, ки бо ташаббуси Сарвари давлат, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон андешида мешуд, имкон дод, ки Артиши ҷавони Тоҷикистон бо шумораи ҳадди ақалли афсарони касбӣ мукамал гардад.

Соли 1997 нахустин хатмкунандагони Коллеҷи олии ҳарбии Тоҷикистон ва муассисаҳои олии ҳарбии Федератсияи Россия ба сафҳои Артиши миллий ворид шуданд ва давраи мукамалсозии сафҳои Қувваҳои Мусаллаҳ бо кадрҳои ҷавону соҳибтаҳассуси миллий оғоз ёфт.

Ҳамоно сол, ҳамчунин, баталёни муҳандисӣ-минаҷӯӣ ташкил ёфт. Дар муддати фаъолияти баталён минаҷӯёни он ҳазорон моддаи таркандаро безарар гардонида, масофаи зиёди роҳҳои мошингард, деҳаҳо ва ҷароғоҳҳои кӯҳию саҳроиро аз ин моддаҳои марғовар пок карданд, вале аз сабаби набудани харитаи майдонҳои минадор ва норасоии техникаи махсуси минаҷӯӣ кори онҳо дар самти тозакунии минтақаҳои ҷангзада солҳои зиёд идома ёфт.

Соли 1997 барои Артиши милли Тоҷикистон, ҳамчунин, бо сабаби ба имзо расидани Созишномаи умумии истикрори сулҳ ва ризоияти миллий соли хотирмони таърихӣ аст, зеро пас аз он неруҳои ҳарду ҷониб, ки то замони оштии миллий паси сангарҳои муқобил меистоданд, акнун ба ҳайати Қувваҳои Мусаллаҳ ва дигар сохторҳои қудратию хифзи ҳуқуқ шомил шуданд.

Мутаассифона, пас аз бастани сулҳу оштии ҳам кӯшишҳои афрӯхтани оташи

давраи сифатан нави омодагии ҷангӣ қадам гузоштаанд. Дар баробари машқҳои низомӣ бо иштироки низомӣёни дигар кишварҳо аз соли 2000 ба баъд, ҳамчунин, машқҳои низомии муштарак бо иштироки ҷузъу томҳои сохторҳои гуногуни қудратӣ ва хифзи ҳуқуқи ҷумҳури ба роҳ монда мешаванд, зеро хатарҳои ҷаҳони муосир зарурати расидан ба сатҳ ва мазмуни нави омодагии ҷангиго ба миён овардааст.

Акнун роҳу усулҳои анъанавии ҷангӣ дар муборизаи зиддитеррористӣ ба мақсад мувофиқ буда наметавонад. Дар мубориза бар зидди неруҳои террористӣ бояд ҳама сохторҳои қудратӣ аз рӯйи самтҳои қорини худ бо ҳамоҳангӣ, вале тибқи нақшаи ягона ва роҳбарии мутамарказ ширкат кунанд. Бинобар ин, бо фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Сарфармондеҳи Олии Қувваҳои Мусаллаҳ, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон нақшаҳои нави мудофияи худудӣ ба тасвиб расид.

Албатта, машқҳои ҳарбӣ роҳи асосии баланд бардоштани омодагии ҷангӣ аст, вале фароҳам овардани шароити хуби таълимӣ барои машғулиятҳои ҳамаҷузъаи ҳайати шахсӣ низ бисёр муҳим аст.

Бинобар ин, аз тирамоҳи соли 2000 ба баъд бо дастгирӣ ва ғамхории доимии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Сарфармондеҳи Олии Қувваҳои Мусаллаҳ, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон дар ҳама қисмҳои низомӣ пойгоҳҳои ҳозиразамони моддию таълимӣ ва хизматӣ бунёд мегардад.

Имрӯз Тоҷикистон дорои артиши озмуда аст, вале бо вучуди ин ҳама қудрату таъвоноӣ, вазъи ҳарбию сиёсии минтақаи мо родмардони Қувваҳои Мусаллаҳ ва ҳамаи сохторҳои дахлдори қудратии давлати ҷавони Тоҷикистонро ба хушёрию зирақӣ ва омодагии ҳамашагӣ водор месозад.

23 феввали соли 2022 Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҷорабиниини тантанавӣ ба ифтихори 29-солагии таъсисёбии Қувваҳои Мусаллаҳ суҳанронӣ наҷуда, таъкид карданд: «Дар ташкили мудофияи давлат, илова ба заминаи муосиду муосири моддиву техникаӣ ва инфрасохтори замонавӣ, инчунин, нақши кадрҳои баландхитисоси ҳарбӣ ва содиқ ба халқу Ватани худ бисёр муҳим мебошад. Ҳоло зиёда аз 80 ғоииз афсароне, ки дар сафи Қувваҳои Мусаллаҳ хизмат мекунанд, хатмкардагони донишқадаҳо ва академияҳои ҳарбӣ мебошанд. То имрӯз мо дар муассисаҳои таҳсилоти олии ҳарбии дохил ва хорич аз кишвар зиёда аз 24 ҳазор нафар мутахассиси низомиро омода кардем ва ҳоло 8 ҳазор нафар ҷавони мо дар

ва миномёт, 234 воситаи мудофияи зиддихавоӣ, 45 тайёраву ҷарҳболҳои ҷангииву нақлиётӣ дар самтҳои амалиётӣ ба минтақаҳои иҷрои вазифаи ҷангӣ бароварда шуд.

Ин ҷорабиниӣ дар тамоми қаламрави кишвар доир шуда, соати ҳафти субҳ бо натиҷаҳои дилхоҳ ҷамъбааст гардид.

Баъди ҷамъбаастии ҷорабиниӣ мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ба пойгоҳи Гвардияи миллий ташриф оварданд.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон дар назди хизматчиёни ҳарбии Қувваҳои Мусаллаҳи кишвар, аз ҷумла, ҳайати шахсии Қўшунҳои сарҳадӣ, Гвардияи миллий, дигар сохторҳои низомӣ ва мақомоти хифзи ҳуқуқ суҳанронӣ наҷуда, ҳозиринро ба муносибати 30-юмин солгарди Истиклоли давлатӣ табрику таҳният гуфтанд.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, Сарфармондеҳи Олии Қувваҳои Мусаллаҳи Тоҷикистон, генерали артиш, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон дар назди хизматчиёни ҳарбии Қувваҳои Мусаллаҳ ва мақомоти хифзи ҳуқуқ дар суҳанронии худ таъкид карданд:

«Қувваҳои Мусаллаҳ, яъне, тамоми ҷузъу томҳои ҳарбӣ, инчунин, мақомоти хифзи ҳуқуқи кишвар барои пешгирӣ кардан ва муқовимат ба таҳдидҳои воқеӣ ва эҳтимолӣ омодабошии ҷангии худро дар сатҳи баландтарин таъмин намоянд ва дар ин самт тадбирҳои иловагии фаврӣ ва қатъӣ андешанд.

Вазифаи аввалиндараҷаи мо дар вазъияти мураккаби баамаломата, пеш аз ҳама, таъмини хифзи боэътимоди сарҳади давлатӣ ва сафарбар намудани тамоми имкониятҳо ба ин самт мебошад.

Мо боварии қатъӣ дорем, ки Қўшунҳои сарҳадӣ, яъне, марзбонони далеру шуҷои мо минбаъд низ аз уҳдаи иҷрои вазифаи мукаддаси худ, яъне, хифзи боэътимоди марзҳои кишварамон бо сарбаландӣ мебароянд».

Қувваҳои Мусаллаҳи кишвар, ҷунонкии Сипаҳсолори волеи мо пайваста мефармоянд, имрӯз бо дарназардошти анъанаҳои шуҳратманди ниёғонамон дар руҳияи ифтихор аз арзишҳои волеи миллий бунёду тарбият ва тақвият ёфта, баҳри хифзи дастовардҳои Истиклоли давлатии Тоҷикистон омодагии боэътимод касб намудааст ва вазифаҳои пуршарафи худро бо садоқат ба савганди низомӣ ва савганди тантанавӣ ба Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон сарбаландона адо мекунанд.

*Абдуфаттоҳ ШАРИФЗОДА,
узви вобастаи Академияи миллии
илимҳои Тоҷикистон*

Дар шаҳри Норақ даври шаҳрии Фестивали «Сад ранги чакан» ҷамъбааст гардид.

ПЕШВОИ МИЛЛАТ ВА ГИРОМИДОШТИ ЧАШНҲОИ САДА ВА ТИРГОН

Мувофиқи сарчашмаҳои муътамади таърихӣ халқи тоҷик яке аз халқҳои қадимтарин дар Осиёи Марказӣ ба ҳисоб меравад. Мутахассисон ва паҳуандагон шарҳи соири илмҳои таърих мутмаин бар он ақидаанд, ки тоҷикон ҳанӯз дар ҳазораи шаши қабл аз мелод дорон фарҳанги шахр-созиву шахрнишинӣ, меъмориву кан-

рафти ҳамаҷонибаи рӯзгори моддиву маишии инсоният махсуб меёбад.

Дар хусуси пайдоиши чашни Тиргон ду ривоят дар қутуби муаррихону донишварон сабт гардидааст. Нахуст, мардум ба ин бовар Тиргонро чашн мегирифтанд, ки дар ин рӯз «Тиштар» - фариштаи борон бо «Апуш» - деви хушксолӣ набард мекунад ва бо ёрии

мешавад.

Оини «Дастбанди тиру бод» бошад, дар ин чашн чунин иҷро мегардид: дар он мардум дар оғози чашн, баъд аз хӯрдани ширинӣ, дастбандеро, ки тиру бод ном дошт ва аз ҳафт таноби бо ҳафт ранги гуногун бофташударо ба дасти худ мебастанд ва нӯх рӯз баъд ба ҷойи баландӣ мерафтанд ва онро ба дасти бод месупурданд ва ҳамроҳи он орзуҳои хешро ҳам талаб мекарданд.

Хӯрдани мева ва гандуми пухта аз дигар расмҳои ин оин будааст, ки ин расмро Абурайҳони Берунӣ низ дар китоби «Осор-ул-боқия»-и худ ёд карда навиштааст, ки ҷиҳати гирифтани ранҷҳои Манучеҳр дар ҷанг бо Афросиёб мардум либоси кишоварзонро бар тан карда, махсусан ба сурати мева ва гандуми пухта масраф мекарданд.

Аз ин бармеояд, ки таҷлили чашни Тиргон дар гузашта ва имрӯз, пеш аз ҳама, омили иттиҳоди сарчамӣ, хушиву некандешӣ, дӯстиву рафокат, зебопарастиву нафосат, ҳаётдӯстиву накукорӣ, суҳанвариву суҳансанҷӣ ва гирифтани неъматҳои табиат ва дастрасии марди деҳқон махсуб меёбад. Аз тарафи дигар, чашнҳои Сада ва Тиргон хусусияти илмӣ дошта, донишҳои аввалини заминшиносӣ, кишоварзӣ ва муносибат ба зироаткориву парвариши рустаниҳои манфиатовари хоҷагии халқи инсонии қадимро дар бар мегирад. Яъне, дар чашни Сада, ки панҷоҳ шабу панҷоҳ рӯз қабл аз омадани чашни Наврӯз таҷлил мегардид, мардумон, пеш аз ҳама, ба омода кардани замини кишт ба воси-

Дар китоби «Тоҷикон»-и академик Бобочон Ғафуров чашни Тиргон ҳамчун яке аз чашнҳои қадимаи мардуми форс-тоҷик зикр гардидааст. Мавсуф таъкид менамояд, ки ин чашн бо расму оинҳои хос, аз ҷумла, пошидани об ба якдигар, ки рамзи покӣ ва фаровонӣ мебошад, қайд карда мешуд. Бо вучуди тағйироти таърихӣ ва фарҳангӣ, баъзе аз унсурҳои чашни Тиргон то имрӯз дар байни мардуми тоҷик, ба монанди ашағлон, раксу суруд, ба бар намудани либоси оростави пероста дар чашнҳо, шодиву нишот, авфи гуноҳҳои якдигар, тозаву озода намудани манзил ва маҳалли зист боқӣ мондаанд, ки ин аз пойдеории анъанаҳои нақви миллий шаҳодат медиҳад.

Пас аз соҳибистиклолии Тоҷикистон ва барқарории сулҳу суботи комил дар саросари кишвар Асосгузори сулҳу ваҳдати миллий – Пешвои миллат, Президенти кишвар, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ҳамчун вориси лоиқу бахтиёри аҷдоди тамаддунофари хеш ҷиҳати эҳёи дубораи чашну маросимҳои қадимии ориёи бостон камари ҷиммат баста, ба оламиён нишон доданд, ки халқи тоҷик, давлати соҳибистиклоли Тоҷикистон идомадиҳанди анъанаҳои неки гузаштагонӣ баруманди хеш, чун ҳонадони Ҳахоманишӣҳо Сосониён ва Сомониён мебошанд.

Дар марҳилаи кунунии ҷаҳони муосир, ки авзои он пешгунашаванда арзёбӣ мегардад, тасмимҳои миллат-созонаву фарҳангпарваронаи Ҳукумати Тоҷикистон, ҳосса, Президенти мамлакат, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон бобати рӯй овардан ба таъриху фар-

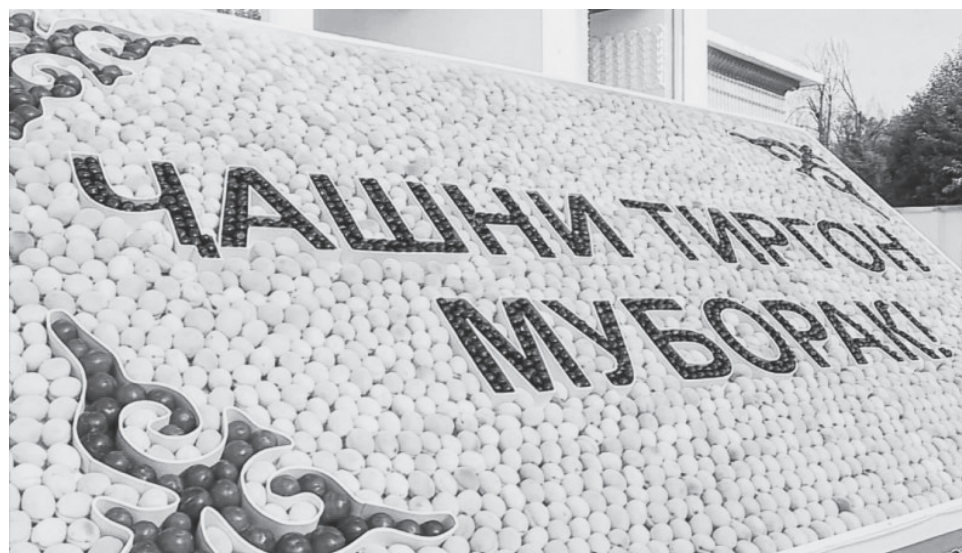
дакорӣ, гачкориву қуллогарӣ, оҳангариву заргарӣ, кишоварзиву чорводорӣ буда, муҳимтар аз ҳама, дарки асори ҷирмҳои осмониро низ доштанд. Дар баробари дарки олами ихота-шаванда, ҳамчунин, назарияи фарзии шинохти офаридгорро ҳамчун қувваи бузурги идоракунандаи тамоми мавҷудоти зиндаи олам ва тамоми масъалаҳои рӯзгори фардиву гурӯҳии инсон пешниҳод карда буданд. Пеш аз пайдошудани оини зардуштӣ (Маздаёсно) аҷдодони мо ба мавҷудияти қувваҳои табиӣ ва ҷисмҳои осмонӣ, ки ба онҳо сифатҳои илоҳӣ дода шуда буданд, эътиқод доштанд.

Баъд аз шаклгирии аввалин давлатҳои қадимаи ориёӣ, ба монанди Пешдодиёну Каёнӣён ва Ҳахоманишиҳо ҳамаи ин бовару эътиқодоти қадимӣ дар шакли чашну маросим, чун Наврӯз, Тиргон, Меҳргон ва Сада тағйирӣ мазмуну шакл карда, ба василаи иттиҳоди сарчамӣ ва шодиву нишоти мардумон таҷлил ёфтанд. Подшоҳони Пешдодиву Каёнӣ, Ҳахоманишиву Сосонӣ ва Сомонӣ чун ниёкони хушманду ботадбири худ ҳар қадам ин чашнҳоро гирифтанд ва то тавонистанд, ҷиҳати дар сатҳи заруриву шоиста таҷлили онҳо тадбирҳои амалӣ андешиданд. Маҳз арҷгузорӣ ва гирифтани пешвоёни ҳамаи сулолаҳои подшоҳони гузашта буд, ки расму оинҳои нақви аҷдодӣ то ба замони мо омада расиданд. Чашнҳои номбаршуда бозгӯи робитаи мустақиму оқилонаи пешиниёни мо бо табиат, алаҳхусус, бо коинот махсуб меёбад. Зеро агар ба таври амиқ тавачҷух намоем, ҳар як чашн ва ид ҷанбаи дақиқи астрономӣ ва илмӣ дорад, ки ба пешрафти кори хоҷагии инсон робитаи қавӣ дорад. Тавре маълум аст, тараққиёти давлатҳои гуломдорӣ ва аввалин давлатҳои феодали, зиндагии оқилонаи мардумонаш, пеш аз ҳама, аз рушди бомароми зироаткорӣ ва чорводорӣ вобаста буд. Пас, гирифтани чашнҳои Тиргон, оташ - гармӣ, рамзи меҳварии чашни Сада ҳисобида шуда, парастии ва ситоиши ин ду унсури ҳаётан муҳим дар аҳди бостон ва дар мафкураи инсонии қадим на ин ки кӯрқуона, балки ҳеле мантиқӣ ва пешқадам арзёбӣ мегардад. Зеро обу оташ аз азал то кунун омили ҳастии олам ва воситаи афзалиятноки пеш-

Ахуро ба ин дев пирӯз мешавад. Ва мардум солгарди ин пирӯзиро ҳар сол чашн мегирифтанд. Бовари дувум дар миёни мардум ин будааст, ки солҳои тӯлонӣ миёни Афросиёб - шоҳи Турон ва Манучеҳр - шоҳи Эрон ҷанг будааст ва ин ҷанг мардумро дилгир карда, дар ин миён Ораши камонвар, ки ҳамчун паҳлавону далеру ғаюр дар он замон, дар сарзамини Эрон маъруфу машҳур будааст, барои хатми ҷанг бо-лои кӯҳи Дамованд мебарояд ва барои марзи Турону Эронро муайян кардан аз камон тир партоб мекунад. Тавре ки дар ривоятҳо омадааст, Ораш бо тамоми неру камонро гирифта, тирро партоб мекунад, ки худ пора-пора мешавад ва тир рафта дар соҳили дарёи Чайхун қарор мегирад ва марзи Эронро Турон аз рӯйи ин нишона ҷудо мегардад. Мардум барои ин амали нақви Ораш ин рӯзро чашн мегиранд.

Дар гузашта ниёкони тоҷикон чор унсуро муқаддасоти зиндагӣ медонистанд, ки онҳо обу хок ва оташу ҳаво будаанд ва аз ин бармеояд, ки чашни Тиргон аз ин пиндору кирдор сарчашма мегардад. Мардум чашни Тиргонро бо далели оинҳои болозикр бо номҳои «Обрезгон» ва «Обпошон» низ ном бурдаву таҷлил мекарданд. Оини «Обпошон» ба ҳамдигар об пошидан буда, орзуи борон боридан ва дурӣ аз хушксолиро ифода мекунад.

Оини дигаре, ки дар ин чашн иҷро мегашт, «Ҷоли кӯза» буд. Рӯзи пеш аз чашн барои баргузориши ин оин духтар интихоб мешуд, ки кӯзаи сабзранги даҳонаш кушодаро аз оби чашмаи зулол пур карда, даструймоли абрешимӣ рӯйи он меандохтанд ва назди қасоне мебуданд, ки орзу ё нияте дар дили худ доштанд. Онҳо низ чизи кӯчаке, аз қабилҳои ангуштарин, сикка ва амсоли инҳоро ба кӯза меандохтанд ва он духтар дар ниҳоят кӯзаро зерӣ дарахти ҳамешасабз мебарду мегузорад. Сипас дар рӯзи чашн кӯзаро аз зерӣ дарахт ба миёни ҷамъи гузошта, пиронсолон бо садои баланд шеърҳои мекунанд. Дар анҷоми ҳар шеърҳои он духтар яке аз он чизҳоеро, ки дохили кӯза партофта буданд, берун меорад ва соҳиби чиз тахмин мекунад, ки ҳастаи ӯ бароварда шудааст. Ин амал фолест, ки дар дигар чашнҳои миллий низ ба тарзу навъи дигар анҷом дода

таи яҳомонӣ ва таҳияи тухмии хушсифати зироатҳо машғул мешуданд ва бо афрӯхтани гулхани фурузони оташ дар дили зимистон як навъ муборизаи нуру гармӣ алайҳи зулмоту сарди шуру мегардид. Аз он баъд, дилгармии мардум ба фардои дурахшон, бо омадани баҳору Наврӯзи фаррухпай оғоз гардида, тараддуло омодагиро ба истикболи рӯзи нав идома меёфт. Пас аз анҷоми фасли баҳор ва гузашти тантанаҳои наврӯзӣ табиат тадриҷан тағйир ёфта, ҳаво аз ҳарорати муътадили баҳорӣ ба гармои тобистон таҷзия мегардад ва бо омадани фасли тобистон рустаниҳои табиӣ ва ҳосса, зироатҳои кишткардаи марди деҳқон ба обу борон эҳтиёҷ пайдо мекарданд, ки ин мавсим ба анҷоми моҳи аввали тобистон ва оғози моҳи дуҷоми тобистон – мувофиқи тақвими Эрони бостон дар 13-уми моҳи Тир (тақрибан 2-4 июл) рост меомад ва дар ин марҳила чашни Тиргон бо ниёзи обталабӣ аз Офаридгор таҷлил карда мешуд.

ҳанги аҷдодӣ ва зинда нигоҳ доштани онҳоро пайравӣ ба оини шоистаи он амали басо шоиста ва саривақтӣ. Зеро таърих ва таҷрибаи талхӣ баъзе аз давлатҳои абарқудрат дар шароити кунунӣ нишон дод, он миллате побарҷо ва он давлате устувор боқӣ мемонад, ки мардумонаш дар атрофи ғояи мустаҳкамӣ давлати миллий содиқу вафодор боқӣ мемонад.

Аз ин лиҳоз, таҷлил ва дар сатҳи давлативу байналмилалӣ муаррифӣ намудани расму оин, махсусан, чашнҳои миллии аҷдодӣ қабили якпорчагии Ватани махбубу муқаддаси мо буда, аз тарафи дигар, омили муттаҳидиву сарчамӣ, худшиносиву ҳудодоҳӣ, ватандӯстиву ватанпарварӣ, хушиву хурраи ва моҳи ифтихори миллии ҳар фарди солимфикру соҳибирода мебошад.

Г. ЗУЛФИЕВ,
номзади илмҳои филологӣ,
дотсент, декани факултети
филологияи тоҷик ва журналистикаи
ДДК ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ

ХАФТАИ ВАЗОРАТ

НАҚШИ АРТИШИ МИЛЛӢ
ДАР ПЕШРАФТИ ҚОМЕА

20-уми феввали соли қорӣ дар Вазорати маориф ва илми Қумҳурии Тоҷикистон бахшида ба Рӯзи Артиши миллии ҳамоиши идона баргузор гардид.

Дар ҳамоиш вазири маориф ва илм Раҳим Саидзода, муовинони вазир, сардорони раёсату шӯбаҳо ва кормандони дастгоҳи марказӣ иштирок намуданд.

Нахуст, вазири маориф ва илм ҳозиринро ба муносибати солгарди Рӯзи таъсисёбии Қувваҳои Мусаллаҳ табрик намуда, қайд кард, ки Қувваҳои Мусаллаҳ сипари бозғитмоди давлату миллат ба шумор рафта, дар таъсис ва ташаккули он нақши Асосгузори сулҳу ваҳдати миллий – Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон беназир аст. Қувваҳои Мусаллаҳи Қумҳурии Тоҷикистон дар заминаи ҳолӣ дар шароити ҷанги таҳмили шахрвандӣ бо иродаи қавӣ ва ҷонсупориҳои Пешвои миллат ба вучуд омада, дар мудати кӯтоҳ барои ҳомӯш намудани ҷанги шахрвандӣ саҳми сазовор гузошт.

Қайд гардид, ки артиши ҷавони мо дар солҳои душвору фочеабори ҷанги шахрвандӣ ва кашмакашиҳои сиёсӣ якҷо бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва дигар сохторҳои низомии мамлакат дар ҳифзи Истиқлоли давлатӣ, ҳимояи марзу буми Ватан, безарар гардонидани гурӯҳҳои террористиву экстремистӣ, дастаҳои

мусаллаҳи ҷинояткор, ҳомӯш намудани ошӯбҳои ғиёнаткорона бар зидди давлат аз худ матонати шоиста нишон додааст.

Дар идома муовини вазири маориф ва илм Лутфия Абдуллоҳзода оид ба дирузу имрӯзи Артиши миллий суханронӣ намуда, иброз дошт, ки Қувваҳои Мусаллаҳи Қумҳурии Тоҷикистон дар тӯли 32 соли таъсисёбии қафилӣ амниятӣ яқпорчагии кишвар буда, ҳудро ҷун сипари бозғитмоди давлату миллат муаррифӣ намуд.

Сипас, маърузаи сардори раёсати муносибатҳои байналмилалӣ вазорат Амонулло Файзуллозода дар мавзӯи «Таъсисёбии Қувваҳои Мусаллаҳи Қумҳурии Тоҷикистон ва нақши он дар пешрафти қомеа» шунда шуд.

Гуфта шуд, ки воқеан, Артиши миллий муҳофизӣ сулҳу субот ва таъминкунандаи фазои оромӣ осудаи мамлакатамон мебошад ва он дар ҳоли ҳозир соҳиби техникаву таҷҳизоти муосири ҳарбӣ гардида, барои муқовимат бо таъмони таҳдидҳои беруна дар ҳолати омодабош қарор дорад.

Дар қисмати ҷамъбасти ҳамоиши идона бонувони дастгоҳи марказӣ дар васфи Ватан ва ҳифзи он аз эҷодиёти ширини муосири тоҷик шеърҳо қироат намуданд.

ҚАЛАСАИ НАЗОРАТИИ НАЗДИ
ВАЗИР ДАР МОҲИ ФЕВРАЛ

21-уми феввали соли қорӣ тахти раёсати вазири маориф ва илм Раҳим Саидзода ҷаласаи назоратӣ баргузор гардид. Дар ҷаласа муовинони вазири маориф ва илм, сардорони раёсату шӯбаҳои дастгоҳи марказии вазорат, роҳбарони муассисаҳои тобег, ректорони муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ва дигар кормандони соҳаи маориф иштирок намуданд.

Нахуст вазири маориф ва илм ҳозиринро бо рӯномаи ҷаласа шинос намуда, аз таваҷҷуҳи бевоситаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллий – Пешвои миллат, Президенти Қумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба соҳаҳои маориф ва илм ёдовар шуд.

Сипас ҳисоботҳои ректори Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни Ахлиддин Ибодуллозода оид ба вазъи корҳои илмӣ-таҳқиқотии муассиса ва мудирӣ шӯбаи маорифи шаҳри Ҳисор Ҳусниддин Сангинов оид ба вазъи таълиму тарбияи томақтабӣ дар соли таҳлили 2024-2025 дар шаҳри Ҳисор шунда шуд.

Гуфта шуд, ки дар соли 2024 иқтидори илмӣ Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни, иҷрои корҳои илмӣ-таҳқиқотӣ ва самтҳои дигари марбут ба илм назаррас буда, зиёдшавии омӯзгори соҳибундон дар донишгоҳ тадриҷан рӯ ба афзоиш овардааст.

Ҳамзамон, дар донишгоҳ 6 Шурои диссертатсионии ҚОА-и назди Президенти Қумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи 13 ихтисос фаъолият менамояд.

Зимни баррасии масъалаҳои раиси ҷаласа таваҷҷуҳи ҳозиринро ба корҳои илмӣ-таҳқиқотии муассиса, иқтидори илмӣи донишгоҳ, афзоиши шумораи устодони дорои унвони илмидошта, фаъолияти илмӣи донишгоҳ, таҳлили донишҷӯён дар зинаи магистратура, ҳимояи рисолаҳои илмӣ аз ҷониби унвонҷӯён, муҷаҳҳазгардони лаборатория ва озмоишгоҳҳои илмӣ, нашри мақолаҳои устодон ва кормандони донишгоҳ дар маҷаллаву рӯномаҳои ҷумҳуриявӣ байналмилалӣ, курсҳои тақмили ихтисос ва бозомӯзии кормандони донишгоҳ, иштироки донишҷӯёну омӯзгорон дар озмунҳои ҷумҳуриявӣ байналмилалӣ, фарогирии бештари кӯдакон дар кӯдакистонҳо ва марказҳои инкишофи кӯдак ҷалб намуд.

Дар охир, вазири маориф ва илм ба ҳозирин ҷиҳати иҷрои дастури супориҳои Сарвари давлат, фарогирии бештари кӯдакон ба таҳсилоти томақтабӣ, ҳуб ба роҳ мондани раванди таълиму тарбияи насли наврас дар роҳи ҳештаншиносии ватандӯстӣ, боло бурдани сатҳи сифати таълиму тарбия, таҳия, нашр ва бознашри китобҳои дарсӣ ва ҷанде дигар супориҳои мушаххас дод.

Вохӯрии муовини вазир бо сафир

21-уми феввали соли 2025 дар Вазорати маориф ва илм Вохӯрии муовини вазири маориф ва илм Қумҳурии Тоҷикистон Лутфия Абдуллоҳзода бо сафири наватайини фавқулода ва мухтори Малайзия дар Қумҳурии Тоҷикистон Илҳом Туах Илёс баргузор гардид.

Муовини вазири маориф ва илм ҳузури сафирро ба Қумҳурии Тоҷикистон ҳайрамақдам гуфта, иброз дошт, ки ҳамкорӣ байни Қумҳурии Тоҷикистон ва Малайзия дар соҳаи маориф ва илм дар самти таҳсилоти олии дар асоси «Ёддошти тафохум байни Ҳукумати Қумҳурии Тоҷикистон ва

Ҳукумати Малайзия оид ба ҳамкорӣ дар соҳаи таҳсилоти олии», ки 23 июни соли 2014 дар шаҳри Пуртраҷаяи Малайзия зимни сафари расмӣ Президенти Қумҳурии Тоҷикистон ба кишвари Малайзия ба имзо расидааст, ба роҳ монда шудааст. Бояд гуфт, ки ҳамкорӣ дар сатҳи ҳуб қарор дошта, минбаъд низ вусъат дода мешавад.

Ҷаноби Илҳом Туах Илёс низ дар навбати худ аз қабули гарму самимӣ изҳори ташаккур намуд ва зикр кард, ки кишвари Малайзия барои ҳамкорӣ судманди тарафайн, махсусан, дар самти маориф ва илм омода аст.

Дар вохӯрии мазкур масъалаҳои гуногуни соҳаи маорифи харду кишвар, аз ҷумла, ҷудо гардидани бурсияҳои таҳсилӣ барои шахрвандони Қумҳурии Тоҷикистон барои таҳсил дар донишгоҳҳои бонуфузи Малайзия, сафарбар намудани кормандони соҳаи маориф ба Малайзия ба курсҳои кӯтоҳмуддати забонамӯзӣ (забонҳои англисӣ ва арабӣ) ва ғайра мавриди баррасӣ қарор дода шуд.

20-уми феввали соли равон дар Вазорати маориф ва илми Қумҳурии Тоҷикистон оид ба рафти амалишавии «Барномаи давлатии тақмили таълим ва омӯзиши забонҳои русӣ ва англисӣ дар Қумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030» ҷаласа баргузор гардид.

Нахуст муовини вазири маориф ва илм Равшан Каримзода қайд кард, ки соҳаи маориф зери таваҷҷуҳи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллий – Пешвои миллат, Президенти Қумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон қарор дошта, 11 барномаву стратегияи давлатӣ дар самтҳои гуногуни соҳа амалӣ мегардад. Аз ин рӯ, иҷроии барномаҳои соҳавӣ, махсусан, «Барномаи давлатии тақмили таълим ва омӯзиши забонҳои

омӯзиши забонҳои русӣ ва англисӣ дар муассисаҳои таълимӣ, иҷроии бандҳои дахлдори барномаи болозикр дар самтҳои зиёд намудани шумораи устодони дорои унвони илмӣ-

Баррасии омӯзиши забонҳои русӣ ва англисӣ

русӣ ва англисӣ дар Қумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030» барои рушду тавсеаи маорифи миллий дар самти омӯзиши забонҳои хориҷӣ омилӣ таъсиррасон ба ҳисоб меравад.

Дар идома ҳисоботи сардори раёсати таҳсилоти миёнаи вазорат Шарофиддин Асомидинзода доир ба амалишавии «Барномаи давлатии тақмили таълим ва омӯзиши забонҳои русӣ ва англисӣ дар Қумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030» шунда шуд.

Гуфта шуд, ки Вазорати маориф ва илми Қумҳурии Тоҷикистон рафти амалишавии «Барномаи давлатии тақмили таълим ва омӯзиши забонҳои русӣ ва англисӣ дар Қумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030»-ро мунтазам пайгирӣ намуда, то кунун дар ин самт корҳои зиёдеро ба анҷом расонидааст.

Дар ҷаласа масъалаҳои бехтар намудани

дошта дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ, таъмини муассисаҳои таълимӣ бо омӯзгорони баландихтисоси забонҳои русӣ ва англисӣ, таҳия ва нашри дастурҳои методӣ, лугатҳо ва китобҳои дарсӣ барои тарбиятгирандагон, ҳонандагон ва донишҷӯёни ҳамаи зинаҳои таҳсилот ва ҷанде дигар мавриди баррасӣ қарор гирифт.

Гуфта шуд, ки фароҳам овардани шароити мусоиди таълим ва татбиқи стратегияву қонунҳо ва барномаҳои давлативу соҳавӣ бо мутобиқ намудан ба стандартҳои ҷаҳонии таҳсилот барои рушди соҳаи маориф заминаи мусоид фароҳам меорад.

Маркази матбуоти
Вазорати маориф ва илми
Қумҳурии Тоҷикистон

Дар шаҳри Конибодом сохтмони се кӯдакистон оғоз гардид.

НИГАРОНИ

Раванди таълиму тарбия дар муассисаҳои томактабӣ беҳбудӣ мехоҳад

Бо мақсади шинос шудан аз раванди таълиму тарбия, корҳои ободонӣ, шароити синфхонаҳо ва интизоми меҳнат 24-уми феввали соли 2025 вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон Раҳим Саидзода аз як қатор муассисаҳои таълимии томактабии ноҳияҳои Фирдавсай ва Синои шаҳри Душанбе دیدан намуд. Ҳарчанд таваҷҷуҳи давлату Хукумати кишвар, ҳосса, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти кишвар, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ба соҳаи маориф, бахусус, зинаи таҳсилоти томактабӣ рӯз аз рӯз афзояд ҳам, мутаассифона, бо вучуди имкониятҳои васеъ ва таваҷҷуҳи дастгириҳои ҳамешагӣ, бепарвоӣ ва камтаваҷҷуҳии баъзе роҳбарони муассисаҳо боис бар он шудааст, ки раванди таълиму тарбия ва корҳои ободонию интизоми

меҳнат то ҳол дар баъзе муассисаҳо ҳалли худро наёфтааст. Зимни боздиди вазири маориф ва илм маълум гардид, ки дар баъзе аз муассисаҳои таълимии томактабӣ аз камтаваҷҷуҳӣ ва саҳлангории мудири муассисаҳо корҳои таълимию тарбиявӣ ва ободонӣ дар сатҳи зарурӣ ба роҳ монда нашуда, интизоми меҳнат ба таври ҷиддӣ нигаронкунанда мебошад. Аз ҷумла, дар муассисаи таълимии томактабии ширхоргоҳ-қӯдакестони №114-и ноҳияи Фирдавсай, ки дар он 376 нафар қӯдак ба таълим фаро гирифта шудаанд, зимни боздид маълум гардид, ки мудири боғча Дилором Ёқубзода бе сабабҳои узрнок дар ҷойи кор ҳузур надорад. Гузашта аз ин, ҳолати таълиму тарбия дар қӯдакестон нигаронкунанда буда, дар синфҳо

наҳон ошёнаи якуми муассиса, умуман, қӯдакон бе ҳузури мураббия қарор доштанд. Камтаваҷҷуҳӣ дар қӯдакестони мазкур то ба ҳаддест, ки номи муассиса дар ҷое навишта нашудааст. Ҳамзамон, маълум гардид, ки роҳбарияти қӯдакестон ба раванди ободонӣ таваҷҷуҳи ҷиддӣ надода, дар атрофи муассиса корҳои ободонӣ дар сатҳи зарурӣ роҳандозӣ нашудааст. Ҳолати таълиму тарбия дар муассисаи таълимии томактабии ширхоргоҳ-қӯдакестони №128 низ нигаронкунанда мебошад. Дар муассисаи мазкур, ки 376 нафар қӯдак ба таълим фаро гирифта шудаанд, зимни боздид маълум гардид, ки мудири қӯдакестон Ҳумайро Шамсзода ба раванди ободонӣ ҳарчанд таваҷҷуҳ додааст, вале қорҳо дар сатҳи зарурӣ қарор надоранд. Ҳолати интизоми меҳнат

дар муассисаи таълимии томактабии ширхоргоҳ-қӯдакестони №89 «Буратино»-и ноҳияи Сино нигаронкунанда буда, мудири боғча Сайёра

онҳо ба дигар қорҳо машғул шаванд. Қӯдакестони мазкур 260 нафар қӯдакро ба таълим фаро гирифта, дар муассисаи мазкур, умуман, қорҳои ободонӣ ба назар намерасад. Вазири маориф ва илм зимни боздид вобаста ба камбудихоӣ ҷойдошта дар самти интизоми меҳнат, раванди таълиму тарбия ва қорҳои ободонӣ изҳори нигаронӣ

Турдиева дар вақти қорӣ дар муассиса ҳузур надошт. Набудани роҳбарияти муассиса дар вақти қорӣ ва бетаваҷҷуҳӣ ба интизоми меҳнат боис шудааст, ки таълимдиҳандагон дар вақти қорӣ ба ҷойи таълим ба қӯдакон ва назорат намудани

карда, таъкид дошт, ки роҳбарият ва мураббияҳои боғчаҳо бояд дарк намоянд, ки зинаи таҳсилоти томактабӣ замина ё худ таҳкурсии асосӣ бахри ояндаи насли наврас мебошад. Ба қавли дигар, «илм дар ҳурдӣ, нақш бар санг» гуфтаанд. Аз ҳамин нуқтаи назар, қорҳои тарбиявӣ, илмомӯзӣ ва ободонӣ, пеш аз ҳама, бояд дар қӯдакестонҳо ҳуб ба роҳ монда шаванд. Дар боғчаҳо қӯдакон ҳамеша бояд таҳти таваҷҷуҳ ва парасторӣ қарор гиранд ва онҳо маҳз аз ин макон ватандӯстию меҳанпарастӣ ва ободонию Ватанро дар ниҳоди худ ташаккул диҳанд.

Маркази матбуоти
Вазорати маориф ва илм

АФКОР

Дониш - калиди муваффақият

Мақолаву навиштаҳои олими номвар Саймумин Ятимов, воқеан, ҷолибу хонданианд. Устод пайваста мақолаҳои илмӣ таълиф менамояд, ки барои боло рафтани эҳсоси ватандӯстию худшиносии миллӣ ва тақмили ҷаҳонбинии мардум, хусусан, ҷавонон мусоидат мекунанд.

Дар маркази таваҷҷуҳи таълифоти мавсуф ҳамеша хирадмандӣ, бедории миллӣ, андӯхтани илму дониш қарор дорад. Мухимтар аз ҳама, таълифоти ӯ насли наврасу ҷавонро ба сӯи илму маърифат ва хидмат ба Ватану миллат ҳидоят менамоянд.

Мақолаи устод таҳти унвони «Ба дониш гарою бад-ӯ шав баланд» далели гуфтаҳои болост. Аз сарлавҳаи мақола бармеояд, ки муаллиф мақому манзалати донишро то қадом андоза муҳим арзёбӣ менамояд. Басо рамзист, ки мақолаи мазкур бо суҳанони пурмуҳтавои Пешвои миллат, ки насли ҷавону наврасро ба андӯхтани илму дониш раҳнамун месозанд, оғоз мегардад.

Ба андешаи мавсуф, маҳз доштани донишу хирад инсонҳоро дар зиндагӣ ба мартабаи баланд мерасонад. Яъне, инсон танҳо дар он сурат соҳиби рифоҳу эҳтиром мегардад ва дар ҷомеа ҷойгоҳи шоистаи худро пайдо мекунад, ки агар соҳиби илму маърифат бошад. Шаҳси дур аз омӯзишу илм ба ҷое намерасад.

Муаллиф муътақид аст, ки хушбахтию саодатмандӣ ва рушду тараққиӣ ҷомеаи башарӣ маҳз натиҷаи омӯзиши илму дониш аст. Инсоният дар давраҳои эҳё ва маорифпарварӣ рӯй ба илму дониш оварда, дар муддати нисбатан кӯтоҳи таърихӣ дар тамоми соҳаҳои ҳаёт ба пешрафтҳои бузург ноил гардид.

Ҳамин тавр, устод доштани илму дониш ва хирадро шартӣ асосии пешрафти инсоният, амниятгу субот дар ҷомеа ва бақои дилхоҳ давлату миллат меҳисобанд: «Дониш шартӣ аслии тақомули инсон, суботи ҷомеа, замонати обрӯ, рушди миллат ва бақои давлат аст. Бузургии илму маърифат баробар аст бо бузургии Ватан».

Хулоса, чунин мақолаи арзишманди илмӣ барои пешрафти ҷаҳаҷонибаи ҷомеа ва таъмини оромии субот ниҳоят муҳим ва муассир мебошад.

Шоира АБДУРАҲИМОВА,
донишҷӯи курси 3-юми Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон
ба номи Абуалӣ ибни Сино

МУЛОҲИЗА

Чанд рӯз қабл дар яке аз марказҳои савдои шаҳри Душанбе воқеаеро мушоҳида намудам. Шаҳсе ба мағоза ворид шуду ашёеро дархост кард. Харидор бо забони тоҷикӣ суҳан мегуфт. Фурӯшанда бошад, ба ӯ чунин посух дод:

- К сожалению у нас этого нету.
Чавон хайрон-хайрон ба ӯ нигарист: – Бубахшед, нафаҳмидам.
Фурӯшанда бо оҳанги дағал: - Мо ин хел махсулот надорем, – гуфту рафт.
Сабаби оташин шудани фурӯшан-

Забони модари ро пос дорем

даро нафаҳмидам, вале таҳмин карда метавонам, ки ӯро бо забони модари худаш суҳан гуфтани харидор ҳашмгин кард. Ба ғазаб омадани фурӯшанда ба мо муҳим нест. Мавзуи асосӣ он аст, ки чаро иддае аз суҳан гуфтан бо забони модарӣ худдорӣ мекунанд?

Ҳодисаи дигаре, ки диққати моро ҷалб намуд, суҳбати як ҷавони тоҷик бо фурӯшандаи дигари ҳамон мағоза буд. Ҷавон аз фурӯшанда пурсид:

– Братишка, подсолнечное масло да кучай?

Фурӯшанда ҳам ҷойи рағванҳоро бо ангушт ишора намуда, пас аз он бо оҳанги тамасхур хандид. Сабаби хандаи ӯро пурсидам, чунин посух дод: - Подсолнечное масло пурсиду «оливковое масло» (яъне, рағвани зайтун)-ро гирифт.

Забони ҳар миллатро ҳастиву бақои он низ гуфтаанд. Дар моддаи 3-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи забони давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон» зикр шудааст, ки «Ҳар як шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон

вазифадор аст забони давлатиро донад».

Ҳадаф аз овардани мисолҳои зикршуда манъ кардани забаномӯзӣ ва суҳан гуфтан бо забонҳои хориҷӣ нест. Мақсади асосии мо эҳтиром гузоштан ба забони тоҷикист. Мо ҳамагӯза мактаббачагони зиёдеро воҷеҳуерем, ки байни якдигар бо забонҳои хориҷӣ озодона муошират мекунанд, ки ин, албатта, ҳуб аст ва аз дараҷаи баланди саводнокии онҳо дарак медиҳад. Аммо баъзеяшон ҳангоми суҳбат бо

забони тоҷикӣ душворӣ мекананд. Чунонки бузурге фармудааст:

Ҳар кас ба забони худ суҳандон гардад,
Донишони сад забон осон гардад.

Хушбахтона, дар баробари ин нафароне ҳастанд, ки тарғибгари фарҳангу мукаддасоти миллии хеш мебошанд. Ҳам забони модариашонро ҳуб медонанд ҳам бо забонҳои хориҷӣ озодона муошират карда метавонанд.

Ба ин мазмун, дар нақлиёти мусофирбар шохиди суҳбати ду ҷавон гардидем, ки яке хориҷӣ буду дигарӣ тоҷик. Онҳо бо забони англисӣ суҳбат менамуданд. Ҷавони хориҷӣ ҳангоми суҳбат баъзан суҳанҳои бо забони тоҷикӣ медонистаашро талаффуз намуда, калимаҳои намедонистаашро аз дӯшташ мепурсид. Дӯшташ вожаҳоро бо якҷанд калимаи ҳаммаънояш ба ӯ мегуфт. Фаъолияти ин гуна ҷавонон шоистаи таҳсин аст.

Ирода ТИЛАБОВА,
«Омӯзгор»

ДАР ПАРТАВИ ПАЁМ

Бо дарназардошти раванди ҷаҳонишавӣ ва пешрафти босуръати илму техника, рушди муносибатҳои фарҳангии кишварҳо, аз ҷумла, технологияҳои иттилоотиву коммуникатсионӣ, ғаёл гардидани шабакаҳои иҷтимоӣ, инчунин, бархӯрди фарҳангу тамаддунҳо дар замони муосир донишҷӯи забонҳои хориҷӣ ва тайёр намудани мутахассисони забондон тақозои замони мебошад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон узви комилҳукуки як қатор созмонҳои байналхалқии минтақавӣ, институтҳои молиявӣ буда, инчунин, бо зиёда аз 180 кишвари олам муносибатҳои дӯчониба ва бисёрҷонибаи дипло-

мандони сохторҳои давлатӣ, новобаста аз самти фаъолият, зарур арзёбӣ гардидааст. Омӯхтани забонҳои хориҷӣ дар замони муосир барои дастрасӣ ба маълумоти зарурӣ оид ба самтҳои муҳталиф, аз ҷумла, илму фарҳанг, самаранок истифодабарии техникаву таҷҳизоти навін ва бартараф кардани мушқилиҳо дар раванди фаъолияти корӣ барои ҳар як шахс хеле муфид мебошанд.

Хусусан, донишҷӯи забони англисӣ, ки аз бузургтарин забонҳои дунё ва яке аз шаш забони қорӣи СММ мебошад, ба қас имконоти зиёд дар таҳсил ва фаъолият фароҳам меоварад. Имрӯз аксари маҳсулоти истеҳсолкардаи мамлакатҳои, ки дар бозорҳои

Муҳовараи мухтасари забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ

(Барои омӯзгорону хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ (синфҳои 5-11), устодону донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти миёнаи махсус, олии касбӣ ва қормандони соҳаи маориф ва илм)

Тоҷикӣ	Русӣ	Англисӣ	Овонавишт
МАҚОМОТ			
Бо худ ҳуҷҷати тасдиқкунандаи шахсият доред?	Вы имеете при себе документ подтверждающий Вашу личность?	Do you have identity card?	[du: ju:hæv aɪ'dentəti kɑ:dʔ]
Марҳамат, ин шиносномаи ман	Пожалуйста, это мой паспорт.	Here it is my passport	[hɪə ɪt ɪz maɪ pɑ:spɔ:t]
Ман ... гум кардам.	Я потерял.....	I have lost...	[aɪ hæv lɒst ...]
Шумо шиносномаи хориҷӣ доред?	У Вас есть загранпаспорт?	Do you have a foreign passport?	[du: ju: hæv ə 'fæɪn pɑ:spɔ:t ?]
Бубахшед ҷаноб (хонум), шумо тартиботи ҷамъиятиро вайрон карда истодаед.	Извините, господин (госпажа) Вы нарушаете общественный порядок.	Excuse me, sir (madam). you are violating the public order	[ɪk'skju:z mi: sɜ: ('mædəm). ju: ɑ: 'vɔ:ələteɪŋ ðə 'pʌblɪk 'ɔ:ɾdə(r)]
Ғавго наку-нед!	Не шумите!	Don't make noise!	[dɒnt meɪk nɔɪz !]
Дастҳо ба боло!	Руки вверх!	Hands up!	[hændz ʌp !]
Лутфан, хамроҳи ман ба шӯъбаи полис равед.	Пожалуйста, пройдите со мной до участка полиции.	Please, follow me to the police station	[plɪ:z, 'fɔləʊ mi: tu: ðə pə'li:s 'steɪʃn]
Иҷозатномаи гирифтани расмро нишон медиҳед?	Покажите разрешение на съемку?	Will you show your permission for taking pictures?	[wɪl ju: ʃəʊ jɔ: pə'mɪʃn fɔ: teɪkɪŋ 'pɪktʃə(r)z ?]
Ман иҷозатнома дорам	У меня есть разрешение.	I have got the permission	[aɪ hæv gɒt ðə pə'mɪʃn]
Лутфан, дар протокол имзо гузоред.	Пожалуйста, подпишите протокол.	Please, sign the report	[plɪ:z, saɪn ðə rɪ'pɔ:t]
Мақсади омадани шумо ба ин давлат дар чист?	Цель Вашего приезда	What is the purpose of your visit to this country?	[wɒt ɪz ðə 'pɜ:pəs əv jɔ: 'vɪzɪt tu: ðɪs 'kʌntri?]
Метавонед ҷузвдонатонро кушоед?	Откройте, пожалуйста, вашу сумку.	Will you open your bag, please?	[wɪl ju: 'əʊpən jɔ: bæɡ, plɪ:zʔ]
Шумо ба тарҷумон эҳтиёҷ доред?	Нуждаются ли Вы в переводчике?	Do you need an interpreter?	[du: ju: ni:d æn ɪn'tɜ:pɪtə(r)?]
Шумо барои содир намунаи ҷиноят дастгир шудед.	Вы задержаны за совершение преступления.	You are detained for committing a crime.	[ju: ɑ: drɪ'teɪn fɔr kə'mju:teɪŋ ə kraɪm]
ТАБРИКОТ - ПОЗДРАВЛЕНИЕ - CONGRATULATIONS			
Шуморо табрик мекунам!	Поздравляю вас!	(My) congratulations (to you)!	[maɪ kən, græ'fju - leiʔ(ə)n (tə ju:)]
Ташаккур барои табрикот	Спасибо за поздравления	Thank you for your congratulations.	[θæŋk ju: fɔ: jɔ: kən,græ'tju-leɪʃən]
Муваффақият муборак!	С удачей!	Congratulations on your success!	[kən, græ'fju 'leiʃ-(ə)n ən jɔ: sək'ses]
Ташаккур!	Спасибо!	Thank you.	[θæŋkju]
Соли нав муборак!	Поздравляю с Новым годом!	Happy New Year! I wish you a happy New Year!	[hæpi nju: jɪə] [aɪ wɪʃ ju: ə 'hæpi nju: jɪə]
Соли нав – иқболи нав!	С Новым годом, с новым счастьем!	Happy New Year and my best wishes!	[θæpi nju: jɪə ænd maɪ best wɪʃez]
Ташаккур, ба шумо низ!	Спасибо, и вас тоже!	Thank you, the same to you!	[θæŋk ju: ðə seɪm tə ju:]

(Давом дорад)

Омӯзиши забонҳои хориҷӣ – талаби замони

матиро ба роҳ мондааст, ки ин омил дар раванди ҷаҳонишавӣ ҳамаи мутахассисонро новобаста аз қасбу қорашон водор менамояд, ки манфиатҳои давлат ва миллатро дар сатҳи байналмилалӣ муаррифӣ ва ҳифз карда тавонанд.

Масъалаҳои марбут ба таълиму омӯзиши забонҳои хориҷӣ ва тайёр намудани мутахассисони соҳибқасбу забондон ҳамеша зери таваҷҷуҳи махсуси Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон қарор доранд. Вобаста ба ин самт, Сарвари кишвар дар Паёми (28.12.2024) зикр карданд: «Ҳамеша дар хотир бояд дошт, ки ҳамаи пешравию пирӯзии ҳар як давлат ва ҷомеаро мактабу маориф ва илму дониш таъмин мекунад. Бинобар ин, зарур аст, ки омӯзиши забонҳои хориҷӣ аз зинаи таҳсилоти томактабӣ ба роҳ монда шавад».

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон омӯхтани забонҳои байналмилалӣ барои ҳамаи қор-

ҷаҳонӣ ба ғуруш бароварда мешаванд, бо забони англисӣ нишондоду дастурамал доранд. Шахс агар ин забонро ба таври дарқорӣ надонад, ашёи ҳаридорӣ намудаашро истифода бурда наметавонад. Бинобар ин, забони англисиро забони илму техникаи ҷаҳони муосир меноманд.

Ҳангоми таълими забонҳои хориҷӣ дар тамоми зинаҳои таҳсилот бояд бештар ба боло бурдани ҳисси миллии донишмӯз таваҷҷуҳи ҷанбаҳои ватандӯстиву ниғаҳдошти фарҳанги милли ва эътибори фарҳанги маънавӣ таваҷҷуҳ зоҳир кард. Қушиш бояд кард, ки ҷавонон дар баробари омӯзиши фарҳангу забони бегона зиракии сиёсӣву ҳисси ватанхоҳии худро нигоҳ доранд.

Меҳридин ХОЛОВ,
сардори раёсати робитаҳои
байналмилалӣи ДДФСТ
ба номи Мирзо Турсунзода

ҲИММАТБАЛАНДОН

Дил ба даст овар...

Устод Саймурад Одинаев соли 2024 азм кард, то бо маблағҳои пасандозаш ба зиёрати хонаи Худо биравад. Аммо аз рӯи таъбири «Дил ба даст овар, ки ҳаҷи акбар аст» амал карда, барои тақмили шароити таълим дар муассисаи таълимии №21-и ноҳияи Восеъ, ки худ онро хатм кардааст, дар ободии деҳаш саҳм гузошт. Бо маблағҳои пасандозаш як синфхонаро пурра бо мизу қурсӣ, тахтаи синф, рӯйпуш барои фарш (линолиум) ва дигар ҷиҳози таълимӣ таъмин намуда, бар замми ин, баҳри дастрасии мардуми деҳаи Шохбика бо барқ 11 адад симҷӯби нави бетонӣ ҳаридорӣ кард. Ба ин тарик, ҳам дар ободии деҳа саҳм гузошт ва ҳам мушқили соқинонро бартараф намуд. Ин амали хайри омӯзгори собиқадор намунаи ибрат барои дигарон гардид.

Саймурад Одинаев 15 март соли 1942 дар деҳаи Чашмаи Гули ноҳияи Муъминобод таваллуд шудааст. Баъдтар ба деҳаи Шохбикаи ноҳияи Восеъ муҳоҷир шуда, мактаби ҳафтсолаи деҳаи мазкур ва пасон қурси китобхонашиносии Омӯзишгоҳи маданӣ-равшаннамоии ҷумҳуриявии ноҳияи Ленин (ҳозира Коллеҷи фарҳанги ноҳияи Рӯдакӣ)-ро ба итмом расонидааст. Инчунин, факултети география ва биологияи ДДХ ба номи академик Б. Ғафуровро ба поён расонидааст. Аз соли 1995 то соли 2002 (яъне, то ба нафақа баромадан) дар муассисаи таълимии №21-и деҳаи Шохбикаи ноҳияи Восеъ ба ҳайси омӯзгори география фаъолият кардааст. Аз соли 2002 то ин дам мушовири шӯъбаи маорифи ноҳияи Восеъ мебошад. Устод Саймурад Одинаев 84-сола буда, умри худро сарфи таълиму тарбияи фарзандони соқини деҳот кардааст. Ӯ аз таҷрибаи ғании худ ба омӯзгорони ҷавон роҳу усулҳои тозаи таълимиро меомӯзонад.

Худододи ИСЛОМ, «Омӯзгор»

Имконоти сайёҳии Тоҷикистон дар ҳамоиши байналмилалӣ дар Эрон муаррифӣ шуд.

ЧАШНВОРА

Ҳамасола 26-уми феврал дар ҷумҳурӣ Рӯзи таъсисёбии Созмони хонандагони муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба номи Исмоили Сомонӣ таҷлил карда мешавад. Соли ҷорӣ 25-умин солгарди таъсисёбии созмони мазкур дар тамоми муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии кишвар қашн гирифта мешавад.

Созмони хонандагони муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба номи Исмоили Сомонӣ ташкилоти худидораи кӯдакону наврасон-хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ буда, мақсади асосии он тарбия намудани насли наврас дар руҳияи худшиносӣ, ватандӯстӣ, омӯзиш ва эҳтироми таъриху фарҳанги милливу башарӣ, арҷгузорӣ ва ҳифзи арзишҳои Истиқлоли давлатӣ ва ба ин васила, ташаккули шахсият ва шаҳрванди фаъоли ҷомеаи Тоҷикистон мебошад.

Дар тӯли фаъолияти 25-сола Созмони хонандагон дар пешбурди корҳои тарбиявӣ ҳамчун ҳаракати ҷамъиятии хонандагон ба сифати шарикӣ ҳамкориҳои муассисаҳои таълимӣ дар татбиқи сиёсати маориф-парваронаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мух-

чикистон пешниҳод карда шудааст. Дар доираи амалишавии Низомномаи мазкур 6 дастури методӣ барои пешбурди фаъолияти Созмони хонандагон дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, дар майдончаҳои солимгардонии наздимақтабӣ ва истироҳатгоҳҳои берунашарҳӣ ва фаъолияти Шурои Созмони хонандагон дар муассисаҳои таълимӣ рӯйи кор оварда шуданд.

Созмони хонандагон дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ба воситаи се зина – «Ахтарон» (синфҳои 1-4), «Ворисони Сомонӣ» (синфҳои 5-9) ва «Сомонӣ» (синфҳои 10-11)

Созмони хонандагон ва нақши он дар пешрафти таълим

тарам Эмомалӣ Раҳмон саҳми назаррас дорад. Ташкил ва баргузори чунин чорабиниҳо дар бедор кардани ҳисси худшиносии миллий ва ватанпарастии насли наврас таъсиргузор буда, як навъ татбиқи амалии Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тарбияи ватандӯстии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба шумор меравад.

Созмон дар ҳамкорӣ бо муассисаи таълимӣ, оила ва ҷомеа дар баланд бардоштани ҳисси ифтихори миллӣ, ҷалби хонандагон ба донишандӯзӣ, мусоидат дар ташаккули зеҳний ва маърифатнокии онҳо таваассути ташкили иштироки хонандагон дар маҳфилҳои илмиву тадқиқотӣ мақоми шоистаро иҷро менамояд.

Бояд ёдовар шуд, ки бори нахуст Низомномаи созмони хонандагон бо қарори мушовараи Вазорати маориф ва илм (аз 26.02.1999, №215) тасдиқ шуда, баъди як сол (26.02.2000) дар Конфронси якуми ҷумҳуригии Созмони хонандагон ташкилоти Созмони талабагии муассисаҳои (мактабҳои) таълимии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба номи Исмоили Сомонӣ таъсис дода шуд.

Ҳамаи ин боис гардид, ки Низомномаи Созмони хонандагон таҷдиди назар карда шавад. Вобаста ба ин, аз ҷониби Вазорати маориф ва илм истехсоли рамзу нишонҳои Созмони хонандагон, аз қабилӣ нишонҳои сарисинагӣ, ливои зинаҳои «Ахтарон», «Ворисони Сомонӣ», «Сомонӣ», гарданбанд, парчами дастаи Созмон, парчами рӯйимизӣ, овезаҳо ба роҳ монда шуда, солҳои 2005, 2016 ва 2018 ба Низомномаи Созмони хонандагон, номгӯйи самтҳо, матни суруди «Дунёи миллат» ва шиори созмон тағйири иловаҳо ворид карда шуд.

Айни замон, дар доираи талаботи моддаи 32 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» лоиҳаи нави Низомномаи Созмони хонандагон таҳия гардида, барои тасдиқ ба Ҳукумати Ҷумҳурии То-

ҷикистон худро амалӣ менамояд.

Зинаи аввали созмон «Ахтарон» буда, хонандагони синфҳои 1-4-ро дарбар мегирад. Фаъолияти гуруҳҳо дар ин зина ба воситаи бозиҳои шавқовари дорои хусусияти маърифатӣ сурат мегирад. Ҳадафи асосии ташкили кор дар ин зина омода намудани хонандагон барои узвият ба сафи зинаи «Ворисони Сомонӣ» мебошад.

Дар зинаи «Ворисони Сомонӣ» гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ ба муносибати қашну санаҳои таърихӣ ба ҳукми анъана даромадааст. Қашну идҳо аҳамияти зебоипарастӣ доранд, зеро дар онҳо барномаи намоишҳои гуногуни бадеӣ истифода карда мешаванд, ки касро ба андеша, таҳаммулпазирӣ, фаҳмишу дарки дурусти зиндагӣ водор месозанд. Гузаронидани чорабиниҳо дар ин самт кӯдакону наврасонро ба таърих ва анъанаҳои мардумӣ ошно намуда, ба тарбияи насли наврас, ташаккули шахсият ва рафтори неку ахлоқи ҳамидаи онҳо мусоидат мекунад.

«Сомонӣ» зинаи ниҳии созмон буда, хонандагони фаъоли синфҳои 10-11-ро фаро мегирад. Ин зина дар фаъолияти худ аъзои созмонро ба интиҳоби бошуурунаи касб, тайёрӣ барои дохил шудан ба муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбӣ ва олий, хидмат дар сафи Қувваҳои Мусаллаҳ ва омодагӣ ба ҳаёти мустақилона роҳнамоӣ мекунад. Бо ин мақсад, барои аъзои ин зина доир ба мавзӯҳои «Касби дӯстдоштаи ман», «Ҳомиёни Ватан», «Истиқлолият ва худшиносӣ», «Тарзи ҳаёти солим» суҳбату мизҳои мудаввар ташкил ва гузаронида мешаванд. Ҳамзамон, ҳамасола дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ бо ташаббуси аъзои зинаи «Сомонӣ» гузаронидани намоиши либосҳои мактабӣ, либосҳои гуногуни маҳсули дастони худӣ шогирдон таҳти шиори «Мо худсоз, ҳудофарид, эҷодкорем» ба ҳукми анъана даромадааст.

Айни ҳол дар ҷумҳурӣ 1 млн 501

ҳазору 923 хонанда ба таълиму тарбия фаро гирифта шудаанд. Аз теъдоди умумии хонандагон дар зинаи «Ахтарон» 592979 нафар, «Ворисони Сомонӣ» 651477 нафар ва «Сомонӣ» 257467 нафар фаъолият менамоянд.

Ҳамасола тибқи Низомномаи Созмони хонандагон дар рӯзҳои 9 сентябр - Рӯзи Истиқлоли давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 26 феврал - рӯзи таъсисёбии созмон бо ёди савганд ва кироати суруди «Дунёи миллат» қабули хонандагон ба сафи он тантанавор ба роҳ монда мешавад.

Бояд қайд кард, ки шиори Соз-

мони хонандагон «Ба хизмати халқу Ватан тайёр бош!» - Доимо тайёр» рафтори хуби инсониро дар тинати хонандагон бедор сохта, онҳоро ба муносибатҳои башардӯстона, дарки зебоипарастӣ, фарҳанги ҷаҳонӣ, рушди зеҳнӣ ошно сохта, ба ташаккули қобилиятҳои бадеӣ ва эҷодии хонандагон мусоидат менамояд.

Ҷиҳати рушди малакаҳои фаъолияти роҳбарони Созмони хонандагон дар ҳамкорӣ бо шарикони рушд «Дастур оид ба фаъолияти Созмони хонандагон дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ» омода гардид, ки тамоми ҷанбаҳои фаъолияти Созмони хонандагонро танзим мекунад. Тибқи дастури номбурда, 4 машварати омӯзишӣ ва фаҳмондадихӣ барои роҳбарони он муассисаҳои таҳсилоти умумии шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ ташкил ва гузаронида шуд, ки мақсади асосии семинарҳои мазкур ҷорӣ намудани низомии салоҳиятҳои наврасон дар асоси Созмони хонандагон мебошад. Соли 2023 бо қарори ҳайати мушовараи Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дастурамали вазифавии роҳбарии Созмони хонандагони муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба номи Исмоили Сомонӣ» тасдиқ гардид.

Бо мақсади муайян намудани беҳтарин роҳбари ташаббускор ва навоар, инкишоф додани қобилияти навоарӣ, малака ва фаъолияти зеҳнӣ эҷодӣ ва паҳн кардани таҷрибаи пешқадами беҳтарин роҳбари Созмони хонандагон, соли 2022 бо қарори ҳайати мушовараи Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон Низомномаи озмуни «Беҳтарин роҳбари Созмони хонандагон» тасдиқ гардид, ки соли сеюм аст, дар сатҳи ҷумҳурӣ баргузор ва ғолибон бо «Ифтихорнома»-и Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон сарфароз ва бо тухфаҳои арзишманд кадрдонӣ мешаванд.

Муассара ДАВЛАТОВА,
директори Маркази ҷумҳуриявии
муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ

АНДЕША

Мавқеи биология дар ҷомеаи мо мунтазам меафзояд ва дастовардҳои он барои рушди тамоми соҳаҳои таълимӣ ҷиддӣ мебахшад. Дар заминаи дастури ҳадафҳои «Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илм ва маориф» бояд дар таълимгоҳҳои давра ба давра таълими фанҳои биология вусъат бахшида шавад. Омӯзгорони ин фанро лозим аст, ки аз методҳои пурсамару фаъол ва муосири таълими фанҳо васеъ истифода баранд. Аз ин лиҳоз, махсусан, муносибати бо салоҳият ба таълим метавонад дастгирии омӯзгорон бошад ва машғулиятҳои онҳоро бо хонандагон ҳар ҷи бештар натиҷабархш намояд. Истифода аз ағниятҳо, намоишҳои видеоӣ, махсусан, корҳои амалӣ боиси бештар ҷалб гардидани таваҷҷуҳи шогирдон ба омӯзиши фан-

Таваҷҷуҳ ба таълими биология

ни биология мешавад. Барои он ки хонандагон аз марҳалаи аввал нисбат ба ин фан шавқу завқ пайдо намоёнд, ба онҳо нахуст бояд дар бораи таърих ва аҳамияту моҳияти биология ва олимони маъруфи ин фан ба таври ҷолиб ва фаҳмоно саҳеҳ маълумот дод.

Фаъолияти тамоми мавҷудоти зинда, пайдошавӣ, густириш, ташаккул ва инкишофи робитаи байниҳамдигарии онҳо, иртиботашон бо табиати ғайризиндаи ин ҷама аз мавзӯҳои асосии таҳқиқ ва омӯзиши илми биология мебошанд. Қаблан биология ҳамчун илми мустақил мавҷуд набуд, унсурҳои онро муҳаққиқон дар таркиби фанҳои дигар метавонистанд ба мушоҳида бигиранд. Тадричан, дар натиҷаи омӯзишу таҳқиқи бозёфтҳо ва пайдо шудани маълумоти васеътар биология ҳамчун фанҳои мустақил эътироф гашт ва шинохта шуд. Истилоҳи «биология»-ро ба сифати номи фан бори нахуст олимони фаронсавӣ Ж. Б. Ламарк ва донишманди олмонӣ Г. Р. Тревиранус соли 1802 дар як вақт ва беҳабар аз тасмими якдигар пешниҳод кардаанд. Давраи рушду тақомули босуръати илми биология нимаи дууми асри бист эътироф шудааст. Маълумоти таҳқиқот ва баррасии илми биология барои мукаммалу саҳеҳу дақиқ гардидани фаҳмишу ақидаҳои дар бораи пайдоиши ҳаёт дар Замин имконоти зиёд фароҳам оварданд. Махсусан, саҳеҳ омӯхтани донишманди инсон ҳамчун муҳимтарин ва фаъолтарин мавҷудоти табиат ва мавқеи ӯ дар табиат ба шарофати биология муяссар гашт. Аслан, маълумоти биологӣ реша ба қаъри замонҳо доранд.

Дар асри XIX олимони маъруф Чарлз Дарвин дар соҳаи биология ба дастовардҳои барҷаста ноил гашта, асосҳои илми ин фанро устувор кард. Ӯ дар таҳқиқи тафсири масоили муҳимме, чун тағйиротпазирӣ, ирсӣ, пайдоиши намудҳо, муборизаи мавҷудот барои ҳаёт ва баъзе аз қонуниятҳои табиат ба қомеъи расида, мавқеи биологияро ҳамчун илм ҳеле боло бардошт. Олимони рус А. О. Ковалевский, И. И. Мечников, И. В. Сеченов, И. П. Павлов, И. В. Мичурин ва ҷанде дигар ба шарофати таҳқиқоти муфиди худ дар илми биология сафҳаҳои тоза зам карданд.

Таълимот ва таҳқиқоти таълифоти олимони тоҷик низ вобаста ба илми биология таърихи қадим дорад. Баъзе аз самтҳои фаъолияти илми Ибни Сино, Абурайҳони Берунӣ, Умари Хайём, Исмоили Ҷурҷонӣ ва ҷанде донишманди дигари маъруфи тоҷик ба масоили илми биология тааллуқ доранд. Танҳо як донишманди тоҷик Абумансур Муваффақ дар яке аз рисолаҳои илмиаш дар бораи беш аз 500 намуд рустани ва хусусияти шифобахшии онҳо маълумот додааст.

Илми биология дар Тоҷикистони соҳибистиқлоли мо мавриди омӯзиши васеъ қарор дорад ва олимони муосири тоҷик дар таҳқиқи ин илми барои рушди инсоният ва беҳбудии ҳаёти мардум ҳеле манфиатовар ҳиссаи шоиста мегузоранд.

Нақли ҷолибу пурдалел дар бораи биология ва таъриху самтҳои рушди он, ҷунонки дар оғоз гуфтем, таваҷҷуҳи хонандагони муассисаҳои таълимиро ба омӯзиши ин фан тақвият мебахшад.

Манзура МУҲАММАДИЕВА,
омӯзгори биологияи МТМУ №6-и шаҳри Ваҳдат

►► ПАРКИ ТЕХНОЛОГӢ

Тақвияти фаъолияти «Фановар»: татбиқи илм дар истеҳсолот

Ҷумҳурии Тоҷикистон ба рушди бахши инноватсионӣ таваҷҷуҳи хосса зоҳир менамояд. Ин аст, ки дар 24 муассисаи таҳсилоти олии касбии мамлакат паркҳои технологӣ амал мекунанд. Бо ин мақсад, аз паркҳои технологӣ Донишгоҳи технологӣ Тоҷикистон дидан намудем. Зимни суҳбат муовини ректор оид ба татбиқи стратегияҳо ва рушди технологияҳои инноватсионӣ Фирӯзҷон Ғаффоров иттилоъ дод, ки паркҳои технологӣ соли 2011 таъсис ёфтааст.

Аз рӯзи таъсисёбӣ то соли 2019 паркҳои технологӣ ба дастовардҳои назаррас ноил гардидааст. Яъне, истеҳсоли таҷрибавии обҳои маъданӣ ва нӯшиданӣ, роҳҳои муосири хушк кардани меваҳо, истеҳсоли ҳасиб ва ҳасибчаҳо, навҳои гуногуни макарон бо иловаҳои растаниҳои шифобахши ҳамаи минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба роҳ монда шудааст. Барои омӯзиши донишҷӯён шароит муҳайё гардид. Дар озмоишгоҳи паркҳои технологӣ «Фановар» барои санҷишу таҳлили маҳсулоти истеҳсолшудаи таҷрибавӣ таҷҳизоти зарурӣ насб шуда, корҳои илмӣ-донишҷӯёну омӯзгорони ҷавон аз рӯйи стандарти таълимӣ ва нақшаи иҷрои корҳои илмӣ – тадқиқотӣ гузаронида мешаванд. Дар баробари ин, донишҷӯён корҳои таҷрибавии худро мегузаронанд. Онҳо аз ашёи хом намудҳои гуногуни макарон, маҳсулоти қаннодӣ (торт ва кулчақанд), маҳсулоти гӯштӣ (пирогҳои гӯштӣ, барак) ва дигар намуди маҳсулоти хӯроқаро ба таври таҷрибавӣ истеҳсол менамоянд.

Мутаассифона, аз соли 2019 то соли 2024 бо сабаби паҳн гардидани бемории КОВИД – 19 ва аз кор мондани дастгоҳҳо фаъолияти паркҳои технологӣ муваққатан боздошта шуд. Соли таҳлили 2024 – 2025 паркҳои технологӣ «Фановар» пурра аз таъмири асосӣ бароварда шуд. Акнун донишҷӯёни ихтисосҳои факултети муҳандисӣ – технологӣ дарсҳои озмоиширо дар ин парк мегузаронанд. Дар ин ҷо барои раванку ривочи корҳои илмӣ инноватсионӣ бо корхонаву ташкилотҳои хориҷиву дохилӣ ҳамкорӣҳои судманд анҷом дода мешавад. Яке аз чунин ҳамкорӣҳо бо Ташкилоти ҳамкорӣ байналмилалӣ Олмон (GIZ) мебо-

шад, ки тайи солҳои 2017- 2019 ин ташкилот як қатор асбобу таҷҳизоти озмоиширо барои пешрафти корҳои илмӣ – истеҳсолӣ ва озмоишӣ инноватсионӣ аз хориҷи кишвар харидорӣ намуда, ба технопарки «Фановар» ва дигар озмоишгоҳҳои факултети муҳандисӣ – технологӣ донишгоҳ тақдим намуд. Айни замон бо ин асбобу таҷҳизот донишҷӯёну омӯзгорон корҳои илмӣ инноватсионӣ мегузаронанд.

Бо мақсади шиносоии бештар аз паркҳои технологӣ «Фановар» ба озмоишгоҳи коркарди истеҳсоли шарбат аз ангур ворид гардидем. Дар ин ҷо номзади илмҳои техникӣ, дотсент

Мақсуда Абдуллоева бо донишҷӯёни курси 3-и ихтисоси 1490101 машғулият мегузаронд. Ӯ ба шогирдон доир ба тарзи тайёр кардани шарбат тавассути таҷҳизоти мангараи дастӣ маълумот дода, зикр намуд, ки пеш аз тайёр намудани шарбат аввал раванг ва донаки онро ҷудо менамоянд. Равған ва донаки ангур барои саноати дорусозӣ ва косметология бо мақсади нест кардани ҳама гуна доғҳои рӯй истифода бурда мешавад. Омӯзгор тамоми ҷараёни корро бо иштироки худ донишҷӯён ба таври амалӣ нишон дода, таъкид намуд, ки таъсири шарбати ангур барои беморони ба сулфа гирифтубуда аз ширинии тут дида ғойа-

даноктар аст.

Дар озмоишгоҳи тайёр кардани ҳасибчаҳо, хӯроки аз гӯшт истеҳсолшуда, гӯшти мурғи обпаз ба гурӯҳи донишҷӯён директори паркҳои технологӣ Умаралӣ Шарифов озмоиш мегузаронид.

Омӯзгор бо хоҳиши мо чанд навъи таҷҳизот, аз ҷумла, асбоби тайёр кардани навҳои ҳасибу ҳасибчаҳо, кутер барои тавассути буг тайёр кардани мурғ ва ғайраро муаррифӣ намуд.

Дар идома аз озмоишгоҳи тайёр намудани макарон шинос шудем.

- Ин озмоишгоҳи мо истеҳсолӣ не, балки таълимӣ аст, - гуфт У. Шарифов. – Шогирдон бевосита бо ҷараёни

тайёр кардани навҳои макарон шинос мегарданд. Онҳо аллакай ба таври мустақилона аз уҳдаи кор мебароянд. Мо шаш навъи қолабҳои тайёр кардани макаронро дорем.

Дар озмоишгоҳҳои дигар – консервакунонӣ, биохимия, озмоишгоҳи коркарди маҳсулоти гӯштию ширӣ, озмоишгоҳи технологӣ барои саноати сабук, насосҷӣ, номзадҳои илмӣ техникӣ, дотсентон Гулаҳмад Мирзозода ва Фирӯз Ҷалилов бо донишҷӯён озмоиш мегузарониданд. Хубии кор дар он аст, ки донишҷӯён аллакай бо техникаву технологияи ҳозиразамони паркҳои технологӣ мустақилона кор карда метавонанд.

Тибқи иттилои номзади илмӣ техникӣ Шухрат Назаров, имрӯз дар назди донишгоҳ ду лоиҳаи бучавии давлатӣ дар самти истеҳсоли маводи хӯроқаро дар мавзӯҳои «Коркарди технологияи маҳсулоти хӯроқарои функционалӣ бо истифодаи ашёи маҳаллии ғайрианъанавӣ» ва «Истифодабарии ашёи хоми ғайрианъанавӣ маҳаллӣ, растаниҳои шифобахши Ҷумҳурии Тоҷикистон барои истеҳсоли консерваҳо, нӯшобаҳо ва маҳсулоти қаннодии хосияти табобатӣ ва профилактикӣ дошта» амалӣ мегардад, ки корҳои тадқиқотӣ дар марҳалаҳои аввали то татбиқ дар истеҳсолот гузаронида мешаванд. Вобаста ба моддаҳои фаъоли биология, ки аз растаниҳои дар Ҷумҳурии Тоҷикистон рӯянда, монанди татум, санҷид ҷудо карда шудаанд, пажӯҳиш карда мешаванд.

Ба таъкиди муовини ректор оид ба илм ва татбиқот Заррина Яминзода, паркҳои технологӣ донишгоҳ омода аст, барои дастгирии соҳибкоре, ки ба машварати мутахассисон ва бехтар кардани сифати маҳсулот ниёз доранд, ҳамкорӣ намояд. Ҳамчунин, ба нақша гирифтааст, ки дар паркҳои технологӣ коргоҳҳои коркарди маҳсулоти ордӣ, аз қабили хлеб, навҳои гуногуни кулчақанд ва ғиёҳдармонӣ таъсис дода шавад. Ҳамзамон, бо корхонаву ташкилотҳои ватанӣ низ ҳамкорӣҳо доир ба омода намудани иловаҳои ғиёҳу растаниҳо ва меваҳои сабзавоти ба концентрат табдилдода ташкил карда шудааст, ки ба таркиби маҳсулоти хӯроқаро дар корхонаҳои истеҳсолшаванда ҳокаву афшураҳои дар паркҳои технологӣ истеҳсолшуда илова карда мешаванд.

Дар ин самт, дар доираи Лоиҳаи таъсиси маркази таълимии технологияҳои насосҷӣ барои тайёр кардани муҳандисони саноати насосҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба маблағи 10 миллион доллари ИМА дар давраи солҳои 2025-2029 дар донишгоҳ корҳои зиёде амалӣ мегарданд. Дар оянда ҳамкорӣ бо корхонаҳои саноати сабук ва дастгирии соҳибкорон дар самти машварат оид ба бехтар намудани сифати маҳсулот қавитар хоҳад шуд.

Ҳотами ҲОМИД,
«Омӯзгор»

►► ИННОВАТСИЯ

Рушди технологияи иттилоотӣ

Технологияҳои иттилоотӣ – интернет, шабакаҳои телекоммуникатсионӣ ва системаҳои зехнии компютерӣ ба насли нав имкониятҳои паҳнкунии озодонаи донишҳо ва маълумоту маводи гуногунро фароҳам меоранд. Ба наврасону ҷавонон зарур аст, ки ба муҳити нави иҷтимоӣ мутобиқ гарданд, ба муҳите, ки дар он иттилоот ва донишҳои илмӣ омилҳои асосии муайянкунандаи иқтисодӣ ҷамъият ва дурнамои рушд мебошанд. Технологияҳои иттилоотиро ҳамчун системаи методу усулҳои ҷамъоварӣ, андӯхт, нигоҳдорӣ, ҷустуҷӯ, коркард, таҳлил ва пешниҳоди маълумот, иттилоот ва донишҳо бо истифодаи воситаҳои дастгоҳҳои барномавӣ мувофиқи талаботи пешгузоштаи истифодабарандагон ҷамъидан мумкин аст. Технологияи иттилоотӣ ғайраравонӣ ва истифодаи самараноки захираҳои иттилоотӣ ҷамъиятро, ки имрӯз омили муҳими стратегияи рушди он ба шумор мераванд, имконпазир мегардонанд. Технологияҳои иттилоотӣ мутобиқгардонӣ ва дар бисёр ҳолатҳо автоматикунӣ ҷараёнҳои ахборро, ки солҳои охир дар фаъолияти ҷамъиятии инсон мавқеи зиёд касб мекунанд,

имконпазир мегардонанд. Дар баробари воситаҳои аънанавӣ алоқа (телефон, телеграф, радио ва телевизион) дар соҳаи иҷтимоӣ системаҳои телекоммуникатсияи электронӣ, почтаи электронӣ, фиристодани иттилоот тавассути алоқаи факсимилӣ ва намудҳои дигари алоқа васеъ истифода бурда мешаванд. Ин воситаҳо ба фарҳанги ҷамъияти муосир зуд мутобиқ мешаванд. Асри XXI давраи босуръати пешрафти илму техника маҳсуб ёфта, дар ин аср тамоми самтҳои фаъолияти инсон аз дастовардҳои техникаи компютерӣ ва технологияи навтарини коркарди иттилоот баҳравар гардидааст. Технологияҳои иттилоотӣ дар пешрафти ҷамъият ва пешбурди соҳаҳои маорифу фарҳанг мавқеи марказиро касб мекунанд. Методҳои муосири омӯختан ва андӯхтани донишҳо дар назарияи зехни сунъӣ, методҳои моделсозии иттилоотӣ ва графикаи маърифатии компютерӣ асос ёфтаанд, ки онҳо ҳалли вазифаҳои душворбаёншаванда, инчунин, вазифаҳои, ки иттилооти нопурра ва маълумотҳои ибтидоӣ норавшан доранд, имконпазир мегардонанд. Аҳамияти барои марҳилаи муосири пешрафти

ҷамъият қомилан муҳими рушди технологияҳои иттилоотӣ аз он иборат аст, ки истифодаи онҳо барои ҳалли масъалаи глобалӣ инсоният, пеш аз ҳама, масъалаҳо вобаста ба зарурати бартараф намудани бухрони тамаддуни глобалӣ, ки аҳли оламро дар ташвиш гузоштааст, ба таври назаррас мусоидат карда метавонад. Он давлатҳое, ки воситаҳои муосири коммуникатсияи компютерӣ ва шабакаҳо, технологияи иттилоотӣ ва системаҳои идораи захираи иттилоотиро хуб истифода мебаранд, ба қомеъҳои иқтисодию иҷтимоӣ ноил мегарданд. Вобаста ба ин, мо бояд аз истифодаи технологияҳои муосир қафо намонем. Бо ҳамаи сабаб, мо, мардуми Тоҷикистон, бояд бо омӯзиши илму донишҳои замонавӣ, касбу ҳунароҳои муосир саъю талошҳои навҷӯёна барои рушди илму инноватсия ва боз ҳам таҳким ёфтани нуфузи кишварамон дар арсаи байналмилалӣ сахми арзишманди худро гузорем.

У. САҒАРОВ,
роҳбари бахши назорат ва
таъмини сифати таҳсилоти
Коллеҷи тиббии ноҳияи Ёвон

Дар Женева раванди татбиқи қатъномаи СММ оид ба Соли байналмилалӣ ҳифзи пирияхҳо-2025 баррасӣ шуд.

МУАЙЯН КАРДАНИ КҶЧИШИ ҶИСМ ДАР ДАРСИ ФИЗИКА

Яке аз ҳаракатҳои маъмули табиат ҳаракати ростхаттаи собитшитоиб мебошад. Дар ин намуни ҳаракат агар тағйирёбии суръат мусбат бошад, ҳаракатро тезшаванда ва агар манфӣ бошад модули суръат кам шавад, ҳаракатро сустшаванда меноманд. Ҳангоми омӯзиши ин ҳаракат ҳал кардани масъаласе зарур меояд, ки дар онҳо муайян кардани кҷчиши ҷисм дар сонияи дилхоҳ (n-ум) зарур мебошад. Таҷриба нишон медиҳад, ки аксари хонандагон дар ҳалли ин намуни масъаласе ба мушкилӣ дучор мешаванд. Бинобар ин, ҳамчун омӯзгори физика барои бомуваффақият ҳал намуни ин гуна масъаласе аз чунин формулаҳо истифода мебарам.

Барои он ки кҷчиши дар сонияи дилхоҳ (n-ум) иҷрокардаи ҷисм (ΔS_n) ёфта шавад, аз кҷчиши дар n-сония иҷрокардаи (S_n)-и ҷисм кҷчиши дар n-1 сония иҷрокардаи онро (S_{n-1}) тарҳ кардан лозим аст.

$$\text{Яъне, } \Delta S_n = S_n - S_{n-1} \quad (1)$$

$$\text{Бинобар } S_n = \frac{at_n^2}{2} \text{ ва } S_{n-1} = \frac{a(t_{n-1})^2}{2} \quad (2)$$

$$\text{будан } \Delta S_n = \frac{a}{2}[t_n^2 - (t_{n-1})^2] \quad (3) \text{ мешавад.}$$

Дар ин ҷо t_n сонияи n-ум аст.

$$\text{Пас, } \Delta S_n = \frac{a}{2}[n^2 - (n-1)^2] \quad (4)$$

Формулаи (4) формулаи кҷчиши дар сонияи n-ум иҷрокардаи ҷисм мебошад.

Агар вақти барои кҷчиши n-ум сарфшуда t_n -ро ёфтан лозим шавад, аз вақти барои тай кардани S_n сарфшуда (t_n), вақти барои тай намудани S_{n-1} сарфшуда (t_{n-1})-ро тарҳ кардан зарур аст. Яъне:

$$\Delta t = t_n - t_{n-1} \quad (5)$$

$$\text{Бинобар } t_n = \sqrt{\frac{2S_n}{a}} \text{ ва } t_{n-1} = \sqrt{\frac{2S_{n-1}}{a}} \quad (6)$$

$$\text{будан, } \Delta t = \sqrt{\frac{2S_n}{a}} - \sqrt{\frac{2S_{n-1}}{a}} = \sqrt{\frac{2}{a}}(\sqrt{S_n} - \sqrt{S_{n-1}}) \text{ мешавад.}$$

Дар ин ҷо S_n кҷчиши сонияи n-ум ва S_{n-1} кҷчиши сонияи (n-1)-ум аст.

$$\text{Он гоҳ } \Delta t = \sqrt{\frac{2}{a}}(\sqrt{n} - \sqrt{n-1}) \quad (7) \text{ хоҳад шуд}$$

Формулаи (7) формулаи вақти барои кҷчиши n-ум сарфшуда мебошад. Акнун татбиқи ин формулаҳои ҳосилкардаамро ҳангоми ҳалли масъаласе нишон медиҳам.

Масъалаи 1. Чана аз қўҳ бо шитоби $1,2 \frac{\text{м}}{\text{с}^2}$ лағжида фаромад. Кҷчиши онро дар сонияҳои якум, панҷум ва даҳуми ҳаракаташ ёбед:

Д.ш.а.

$$a = 1,2 \frac{\text{м}}{\text{с}^2}$$

$$t_1 = n_1 = 1 \text{ с}$$

$$t_5 = n_5 = 5 \text{ с}$$

$$t_{10} = n_{10} = 10 \text{ с}$$

$$\Delta S_1 - ?$$

$$\Delta S_5 - ?$$

$$\Delta S_{10} - ?$$

Ҳал: Аз формулаи кҷчиши ҷисм дар сонияи n-ум истифода мебарем: $\Delta S_n = \frac{a}{2}[n^2 - (n-1)^2]$

$$\text{а) } \Delta S_1 = \frac{a}{2}[n_1^2 - (n_1 - 1)^2] = \frac{a}{2}[1^2 - (1 - 1)^2] = \frac{a \cdot 1}{2} = \frac{1,2}{2} = 0,6 \text{ м.}$$

$$\text{б) } \Delta S_5 = \frac{a}{2}[n_5^2 - (n_5 - 1)^2] = \frac{1,2}{2}[5^2 - (5 - 1)^2] = \frac{1,2}{2} \cdot [25 - 16] = \frac{1,2}{2} \cdot 9 = 5,4 \text{ м.}$$

$$\text{в) } \Delta S_{10} = \frac{a}{2}[n_{10}^2 - (n_{10} - 1)^2] = \frac{1,2}{2}[10^2 - (10 - 1)^2] = \frac{1,2}{2}[100 - 81] = 11,4 \text{ м.}$$

Масъалаи 2. Мошин ҳангоми тормози фаври додан дар сонияи панҷуми ҳаракаташ 2 м кҷчиш намуна бозистод. Кҷчиши мошинро дар сонияҳои сеюм ва якуми ҳаракат муайян намоед:

Д.ш.а.

$$\Delta S_1 = 2 \text{ м}$$

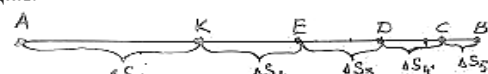
$$t_5 = n_1 = 1 \text{ с}$$

$$t_3 = n_3 = 3 \text{ с}$$

$$t_1 = n_5 = 5 \text{ с}$$

$$\Delta S_3 - ? \quad \Delta S_1 - ?$$

Ҳал:

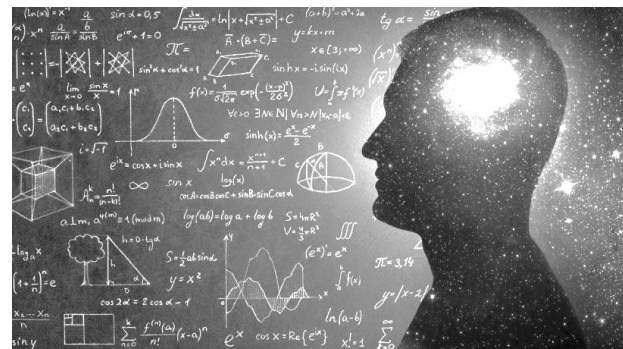
Дар ин ҷо ҳаракат сустшаванда аст. Бинобар ин, кҷчиши сонияи n-умро $\Delta S_n = \frac{a}{2}[n^2 - (n-1)^2]$ аз охири ҳаракат (қитъаи СВ) ҳисоб мекунем. Кҷчиши дар сонияи панҷум иҷрокардаи мошин: $S_n = \frac{an_1^2}{2}$ аз ин ҷо $a = \frac{2\Delta S_5}{n_1^2} = \frac{2 \cdot 2}{1} = 4 \frac{\text{м}}{\text{с}^2}$

$$\Delta S_3 = \frac{a}{2}[n_3^2 - (n_3 - 1)^2] = \frac{4}{2}(9 - 4) = 10 \text{ м.}$$

$$\Delta S_1 = \frac{a}{2}[n_5^2 - (n_5 - 1)^2] = \frac{4}{2}(25 - 16) = 18 \text{ м.}$$

Мисолҳои дар боло овардашуда натиҷаи таҷрибаи педагогӣ ман дар тӯли солҳои зиёд ба ҳисоб меравад. Яъне, ин усул имкон медиҳад, ки омӯзгор дар шакли умумӣ истифодаи формулаи кҷчиши дар ҳаракати собитшитоибро ба хонандагон муҳокима ва

баррасӣ намуна, сипас намунаи истифодаи онро дар як ё ду мисол мефаҳмонад. Он гоҳ барои хонандагон дарк ва ҳал кардани масъалаи дилхоҳ доир ба ҳаракати собитшитоиб ва афтиши ҷисм осон мегардад. Ин усул ба хонандагон имкон медиҳад, ки онҳо мустақилона масъаларо ҳал карда, худашон низ масъалаҳои гуногунро тартиб диҳанд. Дар ин мав-

рид омӯзгор барои интиҳоб кардани масъалаҳо бояд яқинд омило ба назар бигирад. Якум, принципи **дастрасӣ**, яъне, тарзи интиҳоби ҳалли масъала дар доираи тавон ва маҳоратҳои хонандагон, то ки ҳамаи хонандагон ба ҳамин роҳ масъаларо ҳал карда тавонанд. Дуюм, принципи **мутобиқат**, яъне, интиҳоби метод ё усул барои содаю осонтар ҳал кардани масъалаҳо бояд ба барномаҳои таълимӣ, инчунин, синну соли хонандагон мутобиқ бошад. Принципи **асоснокӣ**, яъне, метод барои ҳал кардани масъалаҳо дар асоси таҷрибаҳои илмӣ асоснок татбиқ ва бо воқеият баробар шуда тавонад.

Мухим аст, ки омӯзгор ҳангоми баргузории дарсҳо, махсусан, мавзӯҳои, ки дар онҳо ҳалли масъалаҳо ҷой дода шудаанд, ҳангоми таҳия кардани тарҳи дарси яқсоата дараҷаи тавонмандии хонандагонро ба назар бигирад. Усулро, ки бо мақсади ҳалли масъалаҳо интиҳоб менамояд, пеш аз ҳама, салоҳияти тафаккури интиқодии хонандагонро рушд дода тавонад, яъне, хонандагон битавонанд, бо таъки ба дониш, фаҳмиш, татбиқ, таҳлил ва таркибкунӣ шарти масъаларо дарк ва онро ҳал намуна.

Хулоса, пешниҳоди роҳи дурусти ҳал кардани масъала омӯзишро осон, шавқовар ва воқеӣ мегардонад.

Инъомшо ШАЙКОВ,
омӯзгори физикаи мактаби
Президенти шаҳри Хоруғ

СОЛЕ, КИ ГУЗАШТ, КАБИСА БУД

Калимаи «кабиса» дар луғат ба маънои «пуркардашуда» омадааст. Соли кабиса соли пурраи шамсӣ, ки 366 рӯз буда, дар 4 сол 1 маротиба тақрор мешавад ва дар он ба моҳи феврал як рӯз илова мегардад. Бинобар ин, дар гоҳшуморҳои мансуб бар тақвими хуршедӣ, мисли тақвими григорӣ ва тақвими ҳичриӣ хуршедӣ, соле, ки тибқи қоидаи нучумӣ як рӯз ба моҳи охири он изофа шавад (дар ҳар ҷаҳор сол як бор иттифоқ меафтад), дар он фузунии 365 рӯзро, ки 5 соату 49 дақиқа аст, ҷамъ мекунанд ва як сол 366 рӯз мешавад.

Муайян кардани соли кабиса аз вазифаҳои муҳими илми тақвими-горӣ ба ҳисоб меравад. Барои муайян намудани аҳамияти гузориши Абурайхони Берунӣ ва муқоиса бо замони нав чунин маълумот меорем: 1 январи соли 45-и пеш аз милод диктатори Рум Гай Юлий Сезар тақвимеро, ки дар Рум астрономҳои Искандария бо роҳбарии Сосигенес таҳия карда буданд, ҷорӣ намуд, ки дар он соли астрономӣ тақрибан ба 365,25 рӯз (365 рӯз 6 соат) баробар аст. Ин тақвими ҷулианӣ ном гирифт. Он бо мақсади баробар кардани муҳлати шашсоатаи

соли кабиса ҷорӣ карда шуд. Се сол ҳамчун 365 рӯз ҳисоб карда мешуд ва дар ҳар сол дар моҳи феврал як рӯзи дигар (29 феврал) илова карда мешуд.

Қайсар пас аз ду соли ҷорӣ шудани тақвими нав кушта шуд, соли дуҷуми кабиса пас аз марги ӯ оғоз ёфт. Шояд ин далелро мефаҳмонад, ки коҳинон, ки ба қори тақвим масъул буданд, принципи ҷорӣ кардани як рӯзи иловагӣ дар ҳар соли ҷорумро нафаҳмиданд ва ба ҷойи он ҳар се сол як

рӯзи иловагӣ дар моҳи феврал ҷорӣ карданд. Дар тӯли 36 сол, пас аз Қайсар, ҳар як соли сеюм як соли кабиса буд ва танҳо пас аз он император

Август пайдарпайии дурусти солҳои кабисаро барқарор ва инчунин, ҷанд соли кабисаи минбаъдиро барои бар-тараф кардани тағйироти ҷамъшуда бекор кард.

Барои ҷуброни хатои ҷамъшуда ва пешгирии чунин тағйирот дар оянда, дар соли 1582 Папа Григорий XIII

тақвимо ислоҳ кард. Барои он ки соли миёнаи тақвими ба соли офтобӣ бехтар мутобиқ карда шавад, қарор дода шуд, ки қоидаи соли кабиса тағйир дода шавад. Мисли пештара соли кабиса вучуд дошт, ки шумораи он ба ҷор баробар аст, аммо барои онҳое, ки ба 100 баробар буданд, истисно карда шуд. Чунин солҳо танҳо вақте ки онҳо ба 400 тақсим мешаванд, солҳои кабиса буданд. Ба ин ҳисоб солҳои охири асрҳое, ки бо ду сифр ба охир мерасанд, дар се маврид аз ҷор маврид солҳои кабиса нестанд. Ҳамин тавр, солҳои 1700, 1800 ва 1900 солҳои кабиса нестанд, зеро онҳо ҷандқаратаи 100 мебошанд ва на 400. Солҳои 1600 ва 2000 солҳои кабиса мебошанд, зеро онҳо ба 400 баробар тақсим мешаванд. Солҳои 2100, 2200 ва 2300 соли кабиса нест. Дар солҳои кабиса як рӯзи иловагӣ ҷорӣ карда мешавад – 29 феврал. Соле, ки гузашт (соли 2024), кабиса буд.

Саидмурод ДАВЛАТОВ,
мудири шуъбаи омӯзиш ва рушди
фанҳои риёзӣ, дақиқ ва табиӣ
Маркази ҷумҳуриявии муассисаҳои
таҳсилоти иловагии Вазорати
маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон

►► ҚОБИЛИЯТИ ЗЕҲНӢ

ҲАЛЛИ МАСЪАЛАҲО ДОИР БА ОЛИМПИАДА

(Идома аз шумораҳои гузашта)

Машғулияти нухум (синфҳои 5-7)

144. Дар кафас кабк ва харгӯшҳо мавҷуданд. Кабкӯ харгӯшҳо якҷоя 35 сар, 94 пой доранд. Дар кафас чанд кабк ва чанд харгӯш ҳаст?

145. Чӣ ҳел аз рақами 5 панҷ маротиба истифода бурда, ҳамаи ададҳои аз 0 то 10 пешниҳод намудан мумкин аст?

146. Карим дар миз дар масофаи 3 см аз ҳамдигар 5 сангча гузошт. Масофа аз сангчаи якум то сангчаи панҷум чӣ қадар аст?

147. 3 мурғ дар 3 рӯз 3-то тухм медиҳанд. 12 мурғ дар 12 рӯз чанд тухм медиҳанд?

148. Дар қуттиҳои орд, ғалла ва шакар ҳаст. Дар қуттии якум ғалла, дар қуттии дуюм орд, дар қуттии сеюм ғалла ё шакар навишта шудааст. Маҳсулоти дар қутти буда ба навиштаҷот мувофиқ нест. Дар кадом қутти чӣ ҳаст?

149. Қатора аз кӯпуки дарозияш 450 м дар 45 сония ва аз назди семафор дар 15 сония мегузарад. Дарозии қатора ва суръати онро ёбед.

150. Фигураҳо (ба расм нигаред) ба 6 қисми баробар тақсим кунед.

151. Суммаи ду адади пайдарпаи натуралӣ ба 75 баробар аст. Ин ададҳоро ёбед.

152. Суммаро ҳисоб кунед: $1+3+5+\dots+97+99$.

153. Нух рақами 9 пай дар пай навишта шудааст: 9 9 9 9 9 9 9 9. Дар байни онҳо чунон аломатҳои «+» ё «-»-ро гузоред, ки ифодаи ҳосилшуда ба 2007 баробар шавад.

154. Маълум аст, ки 6 дона ширмоҳӣ аз 10 дона гулмоҳӣ вазнинтар, аммо аз 5 лаққамоҳӣ сабуктар, вале 10 ширмоҳӣ аз 8 лаққамоҳӣ вазнинтар аст. Чӣ вазнинтар аст: 2 ширмоҳӣ ё 3 гулмоҳӣ?

155. Ба мағоза 141 литр ширро дар зарфҳои 10 ва 13-литра оварданд. Шир дар чанд зарф оварда шуд?

156. Фигураҳо (ба расм нигаред) ба 5 қисми баробар тақсим кунед.

157. Духтар 10-сола, модар 36-сола аст. Пас аз чанд сол модар аз

духтар ду маротиба калон мешавад?

158. Ду савора, яке бо суръати 12 км/соат, дигараш бо суръати 15 км/соат ҳаракат мекард. Онҳо пас аз 2 соати вохӯрӣ аз ҳамдигар дар кадом масофа ҷойгир мешаванд?

159. Дар пакет 3 кг 600 г мош ҳаст. Чӣ тавр ин микдор мошро ба ду қисм - 2 кг ва 800 гр бо истифода аз сангҳои 200 гр тақсим кардан мумкин аст?

Ҳалли масъалаҳо ва нишондоди онҳо

144. 12 ва 23. Ҳал. Кабк 2 пой, харгӯш 4 пой дорад. Агар ҳамаи ҳайвонҳо кабк мебуданд, шумораи пойҳо 70 мешуд, аммо онҳо 24-то зиёдтаранд. 145. Масалан.

$$(5+5+5) \times (5-5) = 1;$$

$$(5+5):5+5-5+2;$$

$$(5+5+5+5):5=4;$$

$$5+(5+5+5):5=8;$$

$$5+5+(5-5) \times 5=10.$$

$$5:5+5 \times (5-5)=1;$$

$$(5+5):5+5:5=3;$$

$$5+5:5+5:5=7;$$

$$(5 \times 5-5):5+5=9;$$

146. 12 см. Ҳал. Аз панҷ дона сангча дутояш дар канорҳо, сеоин дигараш дар байни онҳо ҷойгиранд. Пас, дар байни сангчаҳо 4 фосилаи дарозии ҳар яқаш ба 3 см баробар мавҷуд аст. 147. 48 дона. 3 мурғ дар 12 рӯз назар ба 3 рӯз 4 маротиба бештар тухм медиҳад. 12 мурғ назар ба 3 мурғ 4 маротиба бештар тухм медиҳад. Ҳамагӣ 16 маротиба бештар аст. 148. Шакар, ғалла, орд. Ҳал. 1) Дар сеюм на шакар, на ғалла, пас, орд будааст; 2) Дар якум ғалла нест, орд ҳам нест, пас, дар ҳалтаи якум шакар будааст. 149. 225 м дар 15 м/сония. Қатора дар 45 сония масофаро тай мекунад, ки он ба дарозии купрук ва қатора баробар аст. Дар 15 сония он масофаро ба

дарозии худаш баробар тай мекунад (расмашро кашед). Пас купрук дарозияш ба 450 м баробарро он дар 30 сония тай мекунад. Қатора худро аз назди семафор дар 15 сония бо суръати 15 м/сония «кашида» мегузарад.

150. Ба расм нигаред. 151. 37 ва 38. Ҳал. Агар ҳар як адад ба адади хурд баробар мешуд, суммаи онҳо аз 1 хурд мешуд, яъне, ба 74 баробар мешуд. 152. 2500. Ҳал. Бигзор, $S=1+3+\dots+99$ бошад, он гоҳ $S=99+97+\dots+1$ шуда, пас аз он $2S=(1+99)+(3+97)+\dots+(99+1)=100 \cdot 50$ мешавад. 153. $999+999+9+9-9=2007$

154. 2 дона ширмоҳӣ аз 3 гулмоҳӣ вазнинтар аст. Азбаски 6 дона ширмоҳӣ аз 10 дона гулмоҳӣ вазнинтар аст, бинобар ин, 6 ширмоҳӣ аз 9 гулмоҳӣ вазнинтар мебошад. Аз се шарт масъала дутояш зиёдати мебошад. 155. 7-то сздахлитра ва 5-то дахлитра. Бигзор, дар бидонҳои 12-литра a литр шир, дар бидонҳои дахлитра – b литр шир бошад. Он гоҳ b ба 10 каратӣ буда, адади a , бо 1 ба итмом мерасад; микдори бидонҳои сздахлитра бо 7 ба итмом мерасад. Санҷида мебинем, ки адади 17 мувофиқ намеояд. 156. Ба расм нигаред.

157. Пас аз 16 сол. Ҳал. Модар аз духтараш 26 сол калон аст, пас, вақте ки модар аз духтараш ду маротиба калон мешавад, синну соли y ба 52, синну соли духтараш ба 26 баробар хоҳад шуд. 158. 54 км. Ҳал. Пас аз вохӯрӣ онҳо ба самтҳои гуногун (аз як маҳал) равон мешаванд. Дар 2 соат яке аз онҳо 24 км, дигараш 30 км роҳ тай мекунад. 159. Як вазиро ба ду ҳиссаи баробар тақсим намуда, ду вазин ба 1,8 кг баробарро ҳосил мекунем. Пас аз ин бо ёрии сангҳои тарозу аз як тӯда (даста) 200 граммро ба дигарон партофта, 1,6 кг+2 кг-ро ҳосил мекунем. Пас аз ин тақсим ба ду ҳиссаи баробар мешавад.

Мамадҷон МАҲКАМОВ,
профессори кафедраи методикаи таълими
математикаи ДДОТ ба номи Садриддин Айний,
номзади илмҳои педагогӣ

►► БИСТСОЛАИ ОМУЗИШИ ФАНҲОИ ДАҚИҚ

Дар машғулиятҳои аз фанни алгебра ба хонандагон додани маълумот дар бораи таърихи пайдоиши мафҳуми истилоҳоти математикӣ ва геометрӣ ба мақсад мувофиқ аст. Аз ҷумла, дар хусуси мафҳумҳои дараҷа, логарифм, ададҳои иррационалӣ ва ғайра иттилоъ дода, тавзеҳ мебахшем, ки дар охири асри XVII масъалаи дохил кардани дараҷа дар шакли ҳозира аз ҷониби олимони англис Љон Валлис (1616-1703) ва Исаак Нютон (1643-1727) ба анҷом расонида шудааст. Ба тадриҷ васеъ кардани мафҳуми дараҷа дар илм ҳамин тавр буд, ки мафҳумҳои нав – дараҷаҳои нулӣ, касрӣ ва манфӣ ба таърифи дараҷа, ки қаблан қабул шуда буданд, зиддият нашоистанд. Дар охири асри XVII аз сабаби мураккаб гардидани масъалаҳои математикӣ зарурати таъҷилии паҳн кардани таърифи нишондихандаи дараҷа барои ҳамаи ададҳои ҳақиқӣ ба миён омад. Назарияи ниҳоят ба замони ҳозира наздики функсияи нишондихандагӣ дар ду боби китоби Леонард Эйлер (1707-1783) «Муқаддима ба анализ» дарҷ гардидааст. Вобастагии байни функсияи нишондихандагӣ ва функсияҳои геометрӣ, ки онро Л. Эйлер пешниҳод кардааст, яке аз умдатарин натиҷаҳои илми математика аст. Қаллимаи «логарифм» юнонӣ буда, ба маънои нисбати ададҳо тарҷума мешавад.

КАШФИ ЛОГАРИФМҲО

$$\log_2 \log_2 x = \log_4 \log_4 2x$$

Кашфи логарифмҳо (соли 1594), номи онҳо ва аввалин ҷадвали логарифмҳо ба олимони шотландӣ Љон Непер (1550-1617) тааллуқ дорад. Сабаби чунин номгузорӣ он буд, ки логарифмҳо хангоми муқоиса кардани ду адад, ки яке узви прогрессияи арифметикӣ ва дигаре узви прогрессияи геометрӣ мебошад, пайдо шудаанд.

Соатсоз ва устои асбобҳои нучум, олимони Швейтсария Й. Бюрги аз Љ. Непер пештар ҷадвалҳои логарифм-

хоро пешниҳод кардааст. Й. Бюрги соли 1603 ҳисобкунӣро оғоз карда, соли 1611 анҷом дода буд. Вале ҷадвалҳои y аз сабаби дер ҷоп шуданашон ба эътирофи ҳамагон сазовор нагаштанд. Баръакс, ҷадвалҳои Непер, ки пештар дарҷ гардида буданд, қабули ҳамагон гашта, васеъ истифода шуданд. Математики англис Снейдел соли 1620 ҷадвали логарифмҳои натуралии ададҳои аз 1 то 1000-ро ҷоп карда буд. Ҷадвали ба таври кофӣ

пурраи логарифмҳои натуралий танҳо соли 1770 пайдо шудааст. Ҷадвалҳои логарифмҳои Непер заҳмати ҳисоббарорро хеле сабук карда бошанд ҳам, мукамал набуданд. Заҳмати чандинсолаи риёзидонҳои забардаст беҳуда нарафт. Онҳо кори ҳисоббароронро ҳазорҳо маротиба осон карда буданд. Кашф шудани логарифмҳо, ки зарб ва тақсими ададҳо ба ҷамъ ва тарҳи логарифмҳои онҳо меоваранд, ба гуфти Лаплас, умри ҳисоббароронро дароз кард. Ҷадвали логарифмҳо ва хаткашҳои логарифмӣ, ки онро У.Отред (1575-1660) ихтироъ карда буд, зиёда аз 350 сол ҳамчун воситаи боэътимоди ҳисоббароронҳои тақрибӣ хизмат карданд ва ба сатҳи баланди инкишофи илм ва прогресси техникӣ расидани инсоният кумак расонданд. Логарифмҳои натуралий (табӣӣ) на танҳо аҳамияти амалӣ, балки назариявӣ низ доштанд ва ҳоло ҳам доранд. Авҷи инкишофи анализи математикӣ ба асри XVII рост меояд. Истилоҳи «логарифмҳои натуралий»-ро П.Менголи (1626-1686) соли 1659 дохил карда буд. Баъд аз вай соли 1668 аз ин истилоҳ Н.Меркатор (1620-1687) истифода кардааст.

Зинур КОТЛОБАЕВ,
омӯзгори муассисаи таҳсилоти
миёнаи умумии назди Донишгоҳи
славянии Тоҷикистону Россия

АЗ ТАҶРИБА

Усулҳои таълим дар синфҳои ибтидоӣ, асосан, ба инкишофи хондан, навиштан ва ҳисоб кардан нигаронида мешавад. Ҳар як метод бо вижагиҳои хоси худ фарқ карда, вобаста ба синну сол, хусусиятҳои психологӣ ва маърифатии хонанда истифода мешавад.

Таълим дар синфҳои ибтидоӣ, ода-тан, супоришу вазифаҳоеро дар бар мегирад, ки дар кӯдакон ба рушди тафаккури эҷодӣ равона карда шудааст. Яке аз усулҳои самаранок истифодаи бозӣ дар дарс мебошад, ки бо он кӯдакон ғаълонокии худро зиёдтар нишон медиҳанд. Аз ҷиҳати дигар, бо истифодаи бозӣ омӯзиш барояшон шавқовару ҷолибтар мегардад ва маводи таълимиро зуд азхуд карда, хуб ҳифз менамоянд.

Имрӯз, ки зарурати истифодаи тахтаҳои электронӣ дар дарс ба миён омадааст, омӯзгор кӯшиш мекунад, ки маводи таълимиро тавассути слайд муаррифӣ намуда, ҳар як лаҳзаи дарс-ро рангоранг ва пурмазмун гузаронад. Бо чунин тарзу восита ташкил намудани дарс ва дар заминаи он ба роҳ мондани таълими проблемавӣ ба рушди тафаккури эҷодии шогирдон таъсири мусбат мегузорад. Таҷрибаи ҷадинсолаи педагогӣ дар синфҳои ибтидоӣ нишон медиҳад, ки кӯдакон мазмун маводи хондашонро тавассути аёнӣ, ба монанди расм, тасвирҳо, ҷадвалҳо хубтар мефаҳманду дарк мекунанд.

Усулҳои самаравару натиҷабаш, ташкили бозиҳои дидактикӣ, мувоҳиса, саволу ҷавоб, проблемагузорӣ дар ҳар як лаҳзаи дарс, истифодаи аёнӣ, махсусан, васоити техникаи таълим ва ғайра мебошанд, ки мутаассифона, омӯзгори камтаҷрибаю навкор аз ин усулҳо камтар истифода мекунанд. Ва ин чанд сабаб низ дорад. Аввалан, истифодаи метод аз омӯзгор

дониши васеи фаннӣ ва маҳорату қобилияти касбиро тақозо мекунад, сониян, бояд ки вақт дуруст тақсим ва истифода шавад.

Нақши техникаю технологияҳои

кунад, муаллим танҳо барои инкишофи тафаккури қобилиятҳои эҷодии ӯ аз усулҳои ғаълои таълим истифода намояд. Барои мисол, маводи таълимиро ба қисмҳо ҷудо намуда,

ориш, 2021. – 280с.) дар баробари хондани матнҳо ё иҷрои талаботи онҳо саволу супоришҳои назариявӣ дода шудаанд, ки мақсад аз ин азхудкунии грамматикаи забони тоҷикӣ мебошад.

Дар така ба таҷрибаи педагогӣ, зимни баррасии мавзӯҳои дарсӣ бо истифода аз усулҳои ғаълои таълим ҳамеша мекунам, то тафаккури шогирдонро инкишоф диҳам.

Ба сифати мисол мегирем, матни «Зог ва қарғаси лофзан» (сах. 87-90)-ро, ки мазмун аз «Бӯстон»-и Саъдии Шерозӣ аст. Онро дар синф яқчо бо хонандагон мехонем ва шогирдон мазмуну муҳтавои онро тариқи усули проблемагузорӣ таҳлил мекунанд. Илова бар ин, машқи 155 талаб мекунад, ки калимаҳои ишораи шавш та ва ба онҳо савол гузошта шавад. Замони рӯй додани воқеа низ муайян карда шавад. Дар ин ҳолат, донишдони феъл ва замониҳои он зарур аст.

Бояд гуфт, ки дар бораи феъл хонандагон то ин вақт танҳо маълумоти умумӣ доштанд. Инро ба назар гирифта, тариқи проблемагузорӣ замониҳои феъл – гузашта, ҳозира ва ояндаро ба онҳо мефаҳмонам. Якҷанд ҷумларо интихоб ва ба се гурӯҳ ҷудо мекунам, то хонандагон замониҳои феълро ёфта, ишора кунанд. Байни онҳо саволу ҷавоб ва мувоҳиса ташкил намуда, кӯшиш мекунам, ки шогирдон ҳам мазмуну муҳтавои матнро дарк кунанд ва ҳам замониҳои феълро аз худ кунанд.

Ҳамин тариқ, тафаккури хонандагон рушд меёбад ва дар дарсҳои минбаъда дар натиҷаи тақрор замониҳои феъл ва нишон додани он дар матнҳо дар хотири хонандагон хубтар ҳифз мешавад.

Шарифмоҳ НОСИРОВА,
муовини директор оид ба
корҳои тарбиявии МТМУ №96-и
шаҳри Ҳисор

Тақвиятбахши самарани дарс

муосир дар баланд бардоштани сатҳу сифати таълим солҳои охир муассири назаррас мебошад ва истифодаи онҳо барои омӯзонидани имконоти васеъро фароҳам меорад. Компютер, ноутбук, планшет ва тахтаҳои интерактивӣ, ки дар дарс барои рӯнамоии маводи таълимӣ тариқи слайд истифода мешаванд, пеш аз ҳама, дар азхудкунии донишҳо ва дар хотир нигоҳ доштани маълумоти мавзӯи дарсӣ нақши муассир мебозанд.

Имрӯз талаботи таълим дар назди омӯзгор дигар аст, ӯ набояд донишро дар шакли тайёр диҳад, балки шогирдро раҳнамоӣ кунад. Кӯдак бояд худаш донишу маълумоти заруриро ҷустуҷӯ

проблемагузорӣ кунад ва барои ҳалли он якҷанд роҳу воситаро пешниҳод созад. Албатта, проблемагузорӣ дар дарс усули наву тоза нест, аммо зарурати истифодаи он бо тақозои дарси муосир ва замони пешрафта бештар меафзояд. Вақти он расидааст, ки қобилияти фикррониро дар шогирдон ташаккул бахшем ва ба онҳо ҳар чӣ зиёд мустақилият диҳем.

Дилхоҳ маводи таълимиро дар дарс метавон бо истифодаи таълими проблемавӣ мавриди омӯзиш ва таҳлил қарор дод.

Дар китоби дарсии «Забони модарӣ» барои синфи 4 (Зиёев М., Олимова Ф., Золишоева. – Душанбе: Ма-

УСУЛИ ТАДРИС

ТЕСТҲО ДАР СИНФҲОИ ИБТИДОӢ

Истифодаи тест дар дарсҳои синфҳои ибтидоӣ ба баланд бардоштани сифати таълим ва рушди тафаккури хонандагон мусо-

сиятҳои хоси худро доранд. Намудҳои маълумтарини тестҳо инҳоянд:

* **Тестҳои хаттӣ.** Ин намуди тестҳо аксар вақт барои арзёбии дониши назариявии хонандагон истифода мешаванд. Онҳо метавонанд дар шакли саволҳои кушода, саволҳои интихобӣ ё саволҳои кӯтоҳ пешниҳод карда шаванд.

* **Тестҳои ши-фохӣ.** Ин намуди тестҳо барои арзёбии малақаҳои нутқи хонандагон ва қобилияти онҳо дар ифодаи фикрҳои худ истифода мешаванд.

* **Тестҳои амалӣ.** Ин намуди тестҳо барои арзёбии малақаҳои амалии хонандагон ва қобилияти онҳо дар истифодаи донишҳои худ дар амал истифода мешаванд.

Барои самаранок будани тестҳо онҳо бояд мувофиқи қоидаҳои муайян тартиб дода шаванд. Баъзе аз ин қоидаҳо:

* **Мувофиқат ба барномаи таълимӣ.** Саволҳои тест бояд ба маводи таълимие, ки хонандагон омӯхтаанд, мувофиқ бо-

шанд.

* **Содагӣ ва фаҳмоӣ.** Саволҳои тест бояд сода ва фаҳмо бошанд, то ки хонандагон онҳоро ба осонӣ дарк кунанд.

* **Адолат.** Саволҳои тест бояд барои ҳамаи хонандагон яқсон бошанд ва имконияти баробар барои ҷавоб додани фароҳам оранд.

* **Вақти мувофиқ.** Барои ҷавоб додан ба саволҳои тест бояд вақти мувофиқ ҷудо карда шавад.

Истифодаи натиҷаҳои тестҳо
Натиҷаҳои тестҳо бояд барои таҳлил ва баҳогузориҳои до-ниш ва малақаҳои хонандагон истифода шаванд. Омӯзгорон метавонанд натиҷаҳои тестҳоро барои муайян кардани камбудҳои хонандагон дар азхудкунии маводи таълимӣ ва ворид кардани тағйирот ба барномаи таълимӣ истифода баранд. Илова бар ин, натиҷаҳои тестҳо метавонанд барои ҳавасмандгардонии хонандагон ва баланд бардоштани масъулияти онҳо дар раванди таълим истифода шаванд.

Омӯзгорон бояд намудҳои гуногуни тестҳоро истифода баранд ва онҳоро мувофиқи қоидаҳои муайян тартиб диҳанд.

Вилоят НИЁЗОВА,
омӯзгори синфҳои ибтидоии
МТМУ №6-и ноҳияи Айни

КИТОБИ НАВ

Чанде пеш китоби «Андешаҳо перомунӣ тарбияи насли солим»-и шоири хушбаён Исмаилович Абдуллоҳ нашр гардид. Дар он сиву шаш мақолаи муаллиф гирд оварда шудааст. Таҳлилу таҳқиқ ва пешниҳодоту хулосаҳои муаллиф, гумон мекунам, ба ҳар як хонанда писанд меояд. Зеро устод Исмаилович Абдуллоҳ худ омӯзгор асту ҳар як масъалаи матраҳгардида ро бево-сита дар заминаи ғаълоияш ҳамчун омӯзгор, эҷодкор, роҳбари муассисаи таълимӣ ба риштаи таҳлил кашидааст. Инак, чанд нуктаро аз ин китоб пешкаши хонандагон мегардонем:

«Андешаҳо»-и тозаи омӯзгор

«Байни устоди мактаб ва омӯзгори ҳаёт тафовуту тафрикаи нозукест, ки на ҳама ҷашм онро мебинаду на ҳама дил онро дарк менамояд».

«Муаллими ҳаёт гарданшахтарину ноқобилтарин ва нодонгирдро, ки дар вақташ дили садҳо омӯзгорро хун, мӯйи қирғунашро сафед, умри азизашро кӯтоҳ намуда буд, бо панҷаҳои гирою тавоноӣ муқтадирӣ ибратомӯзаш қобилу оқилу олимӯ хушӯро гапдари месо-зад».

«Дар наомӯхтани баъзе шогирдон ҷустани ҷурми муаллим савоб нест. Зеро омӯзгор абрери менамод, ки дар самони то-леи шогирдон як муддат падида омада, ба сари хору сабзаву гул бедареғу яқсон меборад. Аз сари нафаре катраҳои софу поку ҷонбахшӣ гавҳари таълиму тарбияи хешро, новобаста ба мақому кадрӯ манзалати хонаводагаш, дарег намендорад».

«Тарбияи наслҳо андешаи амиқ, иқдоми поку ҷаҳид, усулҳои обастани дурнамои нек, захираи тало-ши ҳақиқатан ватандӯстона, садоқати ҳақиқатан шаф-фоф, боварии амиқ ба фардои дурахшон, инсофу имо-ни ҳақиқӣ меҳодад».

Абдумаллим ШЕРМАТОВ,
омӯзгори МТУҒ «МБ Контакт»,
шаҳри Исфара

идат мекунад. Тестҳо ҳамчун воситаи муҳим барои арзёбии дониш, малақа ва қобилияти хонандагон эътироф шудаанд. Онҳо ба омӯзгорон имкон медиҳанд, ки сатҳи азхудкунии маводи таълимиро аз ҷониби хонандагон муайян намуда, дар ҳолати зарурӣ ба барномаи таълимӣ тағйирот ворид созанд. Илова бар ин, тестҳо метавонанд барои ҳавасмандгардонии хонандагон ва баланд бардоштани масъулияти онҳо дар раванди таълим истифода шаванд.

Дар ғаълоияти омӯзгорӣ на-мудҳои гуногуни тестҳо истифода мешаванд, ки ҳар яке хусу-

МУЛОҲИЗА ВА ПЕШНИҲОД

ТАКМИЛИ ИХТИСОС МУҲИМ АСТ

Такмили ихтисос дар замони муосир масъалаи хеле муҳимму ҳаётан зарур аст, зеро ҷаҳон дар ҳолати пайвастан тағйирот ва рушд қарор дорад. Тафовутҳои бузург дар рушди илм, техника, технология ва ниёзҳои иқтисодии ҷомеа моро водор мекунад, ки ба такмили дониш ва шеваҳои навини таълим ва ихтисос рӯ биёрем.

Такмили таълим омодаасозии донишҷӯён ба таҳсил ва омодагии ҳарчи бештари онҳоро ба талаботи соҳаҳои муосир дар бар мегирад. Вале имрӯз танҳо омӯзиши илму фанҳои муқаррарӣ барои омода кардани мутахассисони ботачриба ва донишманд кофӣ нест. Дар замо-

рад.

Инкишофи ғайриқисмӣ. Таълим ва омӯзиш доимо тағйир меёбанд. Агар омӯзгорон ё мутахассисон ба такмили ихтисос машғул набоянд, онҳо бо истифодаи усулҳои кӯҳна ва ғайримуассир побанд мемонанд. Гузаштан аз такмили ихтисос ба маъноӣ омӯхтани шеваҳои нави таълим, технологияҳои муосир ва роҳҳои бехтарини роҳбарӣ фаҳмида мешавад. Ин барои ба эътибор гирифтани талаботи омӯзгорон ва бехтар кардани ғайриқисмӣ касбӣ зарур аст.

Такмили малақа ва қобилиятҳо. Ихтисос танҳо бо маълумоти назариявӣ ё амалӣ маҳдуд намешавад.

иктисодӣ кишвар кӯмак расонанд.

Таъсири руҳӣ ва эҳсосии шахсӣ. Гузаштан аз такмили ихтисос ба омӯзгорон эҳсоси эътимод ба худро медиҳад. Омӯзгорон ва мутахассисоне, ки малақаҳои нава донишҳои амикро меомӯзанд, эҳсос мекунад, ки онҳо на танҳо дар баланд бардоштани маҳорати худ, балки бехтар намудани сатҳи сифати таълиму тарбияи шогирдон низ саҳмгузоранд.

Такмили ихтисос як раванди муҳим барои ҳама мутахассисон, хусусан, омӯзгорон аст. Ин раванд як қатор бартариат дорад, ки метавонад ба бехтар шудани сифати кор ва рушди шахсии ҳар як инсон муносибат кунанд. Баъзе бартариҳои такмили ихтисос:

Ба ҳолати муосир мутобик шудан. Дар шароити муосир технологияҳо ва усулҳои таълим, инчунин, талаботи бозор ва соҳаҳои гуногун доимо тағйир меёбанд. Такмили ихтисос ба мутахассисон кумак мекунад, ки бо ин тағйирот мутобик шаванд ва дар навоарӣ ва истифодаи роҳҳои муосир муассир барои ҳалли мушкилот кумак кунанд.

Рушд ва бехтар шудани малақаҳо. Такмили ихтисос ба омӯзгор имкон медиҳад, ки малақаҳои нави касбӣ ва шахсии худро бехтар кунанд. Малақаҳои бехтар ва амиктар дар соҳаи корӣ ва таълим ба бехтар шудани сифати кор ва натиҷаҳо муносибат мекунад.

Пешрафти касбӣ. Гузаштан аз такмили ихтисос барои мутахассисон имконоти навро фароҳам меорад. Ин метавонад ба бехтар шудани мақоми корӣ, илҳом бахшидани роҳбарӣ ва ба даст овардани вазифаҳои баландтар муносибат кунанд. Малақаҳои нава дониши тақмилшуда метавонанд ба омӯзгорон кумак кунанд, то ки ба мақсадҳои касбии худ зудтар ва муассиртар ноил гарданд.

Истифодаи технологияи инноватсионӣ. Яке аз бартариҳои такмили ихтисос омӯхтани технологияҳои муосир ва усулҳои нави таълимӣ ё такмилу рушди касбӣ аст. Вақте ки мутахассисон ба курсҳои такмили ихтисос фаро гирифта мешаванд, онҳо бо усулҳои таълимиро ба роҳҳои навини кор шинос мешаванд, ки метавонанд кори онҳоро осон ва самаранок кунанд.

Самаранокӣ бештар ва эҷодкорӣ. Такмили ихтисос ба омӯзгорон кумак мекунад, ки кӯшишҳои худро самаранок ва эҷодкорона ба роҳ монанд. Омӯзиш ва таҷрибаҳои нава метавонанд эҷодкории пайвастан ва андешидани роҳҳои нави ҳалли масъалаҳо ба вуҷуд оранд. Ин ба мутахассисон имкон медиҳад, ки ба мушкилоти ғайриодӣ бо роҳи нава муассир муносибат кунанд.

Гузариш ба роҳҳои нави таълим ва омӯзиш. Такмили ихтисос барои омӯзгорон муҳим аст, зеро онҳо бо усулҳои навини таълим ва роҳҳои бехтарини дастрас кардани маълумот ба шогирдон ошно мешаванд. Ин ба онҳо кумак мекунад, ки муҳити таълимиро бехтар созанд ва шавқи таҳсилро дар байни хонандагон афзун намоёнд.

*Некӯз АҚБАРОВ,
мутахассиси Маркази дарёфт ва
рушди истеъдодҳои назди
шӯбаи маорифи ноҳияи Мастчоҳ*

Китоб, ки яке аз василаҳои асосии ба даст овардани дониш аст, барои омӯзгорон на танҳо манбаи иттилоӣ, балки омили асосии рушди касбӣ мебошад. Китобҳои методӣ барои омӯзгорон як василаи асосии шиносӣ бо усулҳои муосир таълим ва педагогика буда, кумак мекунад, то омӯзгорон бо методҳои нави таълим, усулҳои баҳодихӣ, психологияи таълим ва дигар масъалаҳои муҳим дар таълим бештар шинос шаванд.

Педагогика ҳамчун соҳаи таҳқиқот ва амалии таълим доимо дар ҳолати рушд ва тақмил қарор дорад. Ин соҳа усулу роҳҳои самарабахши таълимиро таҳқиқ мекунад, то омӯзгорон тавонанд дар ғайриқисмӣ худ бехтарин натиҷаҳои таълимиро ба даст оранд. Дар зер баъзе самтҳои муҳими нақши китоб дар рушди илми педагогӣ оварда шудаанд:

1. Методологияи таълим ва усулҳои педагогӣ. Китобҳо дар илми педагогӣ ба омӯзгорон усулҳои гуногуни таълимиро пешниҳод мекунад, ки ин барои ҳар як омӯзгор муҳим аст, то муносибати дуруст

Рушдбахши
маҳорати омӯзгор

ва самарабахшро бо шогирдон ба роҳ монанд. Аз ҷумла, китобҳои методӣ ва дастурҳои таълимӣ, ки усулҳои таълимиро дар асоси омӯзиши фосилавӣ, ғайриқисмӣ гурӯҳӣ, истифодаи технологияҳо ва амалҳои интерактивӣ шарҳ медиҳанд, барои ғайриқисмӣ омӯзгорон кумак мерасонанд.

2. Рушди педагогикаи инклюзивӣ. Яке аз самтҳои асосии педагогикаи муосир эҷоди муҳити таълимӣ барои шогирдоне мебошад, ки бо имконоти гуногун ва ихтилофоти иҷтимоӣ рӯ ба рӯ хистанд. Китобҳо дар соҳаи педагогикаи инклюзивӣ барои омӯзгорон таҳқиқот ва усулҳои амалиро пешниҳод мекунад, ки ҷи гуна таълимиро барои шогирдони бо имконоти махсус мутобик созанд.

3. Психологияи хонанда. Китобҳо дар илми педагогика як қатор таҳқиқотро дар бораи раваншиносӣ ва равишҳои педагогӣ мувофиқ пешниҳод мекунад. Аз ҷумла, психологияи таълимӣ ёрӣ мерасонад, ки омӯзгорон бехтар дарк кунанд, ки ҷи гуна шахсият ва ҳолати психологии шогирдон бо равишҳо ва натиҷаҳои таълимӣ пайваст аст. Масалан, усулҳои омӯзиш ва омӯзиши мавзӯҳо бояд бо психологияи шогирдон мувофиқ бошанд.

4. Таълимӣ ва таҳқиқоти педагогӣ. Китобҳои педагогӣ на танҳо бо усулҳои амалии таълим, балки бо таҳқиқоти нави педагогӣ низ алоқаманданд. Омӯзгорон метавонанд бо истифодаи китобҳо бо натиҷаҳои таҳқиқоти педагогӣ муосир шинос шаванд ва усулҳои таълимиро бо қорбасти маълумоти илмиву эмпирикӣ таҷриба кунанд. Китобҳо, ки дар натиҷаи таҳқиқоти илмӣ навишта мешаванд, барои омӯзгорон имкони пайвастан ба ҷараёнҳои нави таълим ва дарки роҳҳои бехтар кардани муҳити таълимиро ба миён меоранд.

5. Навовариҳо ва техникаҳои муосир. Ҳамзамон бо рушди илми педагогӣ усулҳои муосир таълим ва технологияҳои нава пайдо мешаванд. Китобҳо на танҳо оид ба усулҳои педагогикаи анъанавӣ, балки дар бораи технологияи ҷаҳиди таҷҳизоти таълим, истифодаи компютерҳо, интернет ва дигар таҷҳизоти рақамӣ, ки метавонанд, ба ҳосил кардани натиҷаҳои бехтари таълим кумак кунанд, маълумот медиҳанд. Китобҳо оид ба истифодаи технологияи иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ (ТИК) дар таълим ёрӣ мерасонад, то ки омӯзгорон васоити техникиро барои табоудли иттилоӣ ва омӯзиши самарабахш истифода баранд.

*Маҳина РАҶАБЗОДА,
мудири китобхонаи ДҶТИБКСМ*

ни муосир таълим бояд ба талаботи зиндагонии воқеӣ мувофиқат кунад, роҳҳои нави омӯзиши илму дониш ва имконоти иттилоотӣ ва методологияи омӯзиш дар ин самт муҳим мебошад.

Дар Тоҷикистон бо вуҷуди таҳаввулотӣ мусбат дар самти таълим ва тарбия, зарурати гузариш ба равандҳои муосир тақмили ихтисос ва таълим имрӯз эҳсос мешавад.

Имрӯз дар ҷумҳурии масъалаи таълими фосилавӣ ва амалӣ, истифодаи технологияи ҷаҳид ба тарзу шеваҳои навини омӯзиш бояд ба рушди соҳаҳои иқтисодӣ ва иҷтимоии кишвар ҳамоҳанг карда шавад. Бо мақсади рушди устувор муассисаҳои таълимӣ ва ташкилотҳои метавонанд ба такмили ихтисос дар шакли онлайн, курсҳои шиносии касбӣ ва мутахассисони рӯзнома-нигорӣ ва илмӣ бештар мутобик шаванд.

Рушди тақомули касбӣ, тақмили малақаи эҷодӣ ва аналитикӣ, танзим ва мутобикати талаботи бозор, имконоти нави касбӣ ва иҷтимоӣ ва таъсир ба рушди миллӣ ва иҷтимоии ҷомеа мақсади асосии тақмили ихтисос мебошад.

Дар умум, гузаштан аз тақмили ихтисос барои мутахассисон аҳамияти зиёде дорад, зеро ки на танҳо шеваҳои нави корӣ, балки рушди шахсӣ ва ҷомеаро низ таъмин мекунад.

Такмили ихтисос ба омӯзгорон, инчунин, метавонад таъсири назаррас ба раваншиносӣ ва муносибатҳои шахсӣ дошта бошад. Омӯзгороне, ки ба тақмили дониш ва малақаҳои худ муътақиданд, бо боварии бештар ва шавқи рағбати баланд ба ғайриқисмӣ мепардозанд. Ин шавқ ва хисси масъулият барои таълим ва кумак ба ҷавонон метавонад, дар маҷмӯъ, сатҳи эътибору нуфузи омӯзгоронро баланд бардо-

Гузаштан аз тақмили ихтисос ба омӯзгор ё мутахассис имкон медиҳад, ки малақаҳои амиктар ва наватарро омӯзад. Ин метавонад аз шеваҳои навини таълим, истифодаи технологияҳо ва роҳҳои муассир барои омӯзиш ё таҳқиқоти илмӣ иборат бошад.

Мутобикшавӣ ба талаботи муосир. Технологияи муосир доимо тағйир меёбад. Аз ин рӯ, омӯзгорон ва мутахассисон бояд доимо ба мутобикшавӣ ба ин тағйирот кӯшиш кунанд. Агар онҳо аз тақмили ихтисос гузаранд, метавонанд бо роҳи шеваҳои нави таълим ошно шаванд ва бехтар самарабахштар кор кунанд.

Пешбурди касбӣ ва имконоти нава. Таъсиси равандҳои навини тақмили ихтисос барои омӯзгорон метавонад ба пешрафти касбӣ ва расидан ба мақомҳои баландтар ё муваффақиятҳои бештар дар соҳаи худ кумак кунад. Омӯзгороне, ки доимо малақаҳои худро тақмил медиҳанд, имконоти нава барои роҳбарӣ, омӯзиш дар муассисаҳои баландтар ё пайвастшавӣ бо соҳаҳои навро пайдо кунанд.

Ҷалби диққати донишҷӯён. Омӯзгороне, ки ба тақмили ихтисос аҳамият медиҳанд, метавонанд бо истифодаи шеваҳои нави таълим ва методҳои муассир, диққати донишҷӯёнро бештар ҷалб кунанд. Бо истифода аз шеваҳои таъсирбахши омӯзиш, онҳо метавонанд муҳити таълимиро барои донишҷӯён ҷолиб ва самаранок созанд.

Таъсир на танҳо ба шахс, балки ба ҷомеа. Омӯзгороне, ки доиман дониш ва малақаҳои худро тақмил медиҳанд, метавонанд барои ҷомеа, ҳамзамон, бо фароҳам овардани таълимоти бехтар ва кумак ба рушди ҷавонон саҳмгузор бошанд. Ба ин васила, онҳо ба бехтар шудани сатҳи таълим ва рушду пешрафти

НАКУНОМ

Мо, як гурӯҳ донишҷӯёни солҳои 70-уми асри гузашта, А. Маҳмадов, А. Кабудов, А. Талбаков, А. Раҳмонов, Э. Гулов, М. Олимова, Х. Каримова, Ҷ. Набиев, М. Шарифов, М. Махмадиев ва чанде дигар дар факултети филологияи тоҷики Институти педагогии ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакии шаҳри Кӯлоб (ҳоло Донишгоҳи давлатии Кӯлоб) таҳсил мекардем. Омӯзгорони саҳтгир гуамаҳор Қодир Рустамов, Иззатулло Тамлихоев, Исроил Исмоилов, Соат Чалишев, Ёрали Содиқов, Қайом Сангов, Барот Нозимов, Искандар Икромов, Раҷаб Асоев, Ғоиб Мирзоев, Аламхон Кӯчаров, Саидқул Сабзаев, Аҳмад Алиев ба мо аз забону адабиёти тоҷик дарс медоданд.

Ҳоло меҳодам дар бораи хидматҳои устоди меҳрубон ва ниҳоят саҳтгир гуамакаш Раҷаб Асозода чанд суҳан гуям.

Он солҳо устод дар мавзуи «Чумлаи пайрави миқдору дараҷа дар забони адабии тоҷик» зери роҳбарии профессора Д. Тоҷиев рисолаи номзадӣ менавиштанд. Дар байни ҳамдарсон ҳусни хатти ман зебову хоно буд ва устод аксар вақт хоҳиши рӯйнавис кардани сиёхнависҳояшонро менамуданд. Ман бошам, бо масъулияти баланд навиштаҳои устодро рӯйнавис мекардам.

Синтаксис, ки ҳусуиати чамъбастануандагӣ дошт, бинобар ин, дар курси чаҳорум таълим дода мешуд. Ин фан дониши дар давоми чаҳор сол омӯхтаи донишҷӯро чамъбаст менамуд. Аз ин рӯ, таълими ин фанро на ҳар кас ба зимма мегирифт, зеро ба донишҷӯён таълим додани он аз устод донишу чаҳонбинии васеъро талаб менамуд. Воқеан, устод Р. Асозода ба дарсҳо бо тайёрии комил ҳозир мешуд. Ӯ аз методҳои гуногуни таълим истифода мекард, то донишҷӯён нисбат ба қисми муҳими забон – синтаксис, ки масъалаҳои мушкилу сарбастаро фарогир буд, рағбат пайдо намоянд. Махсусан, азҳуд кардани синтаксис чумлаҳои мураккаби тобеъ, сертаркиба ва омехта барои донишҷӯён ба осонӣ мурассар намекардид.

Устод таъкид мекард, барои он ки ин фанро азҳуд намоед, ворида матн, чумла шавед, ибора, чумлаҳои сода, ҳелҳои алоқа дар ибораи чумлаҳои

сода, ифодаи онҳо бо ҳиссаҳои гуногуни нутқ, муносибати чумлаҳои сода дар таркиби чумлаҳои мураккаби пайвасту тобеъ, воситаи алоқа дар байни сарчумла ва чумлаҳои пайрави гуногун, ҳелҳои чумлаҳои мураккаби тобеи сертаркиб ва омехта ва амсоли инҳоро аз нуктаи назари назариявӣ ва амалӣ аз бар намоед.

Ӯ методи махсуси таҳлили синтаксисии матнро пешниҳод мекард, роҳу воситаҳои гуногунро истифода менамуд, ки шогирдон ба моҳияти асосии чумла сарфаҳм раванд. Устод чумлаҳои аз нигоҳи синтаксис таҳлили комил мекард. Гоҳ-гоҳе дар охири дарсаш як чумларо аз ҷиҳатҳои гуногун

соат чамбаст мекард. Дар ибтидои имтиҳон мувофиқи қайдҳои дафтарчаи шахсияшон чанд донишҷӯи фаъолро даъват карда, баҳои «5» гузошта, бо онҳо хайрухуш мекард. Баъд ба чанд донишҷӯи дигар муроҷиат карда мегуфт:

– Агар ба баҳои «4» розӣ бошед, дафтарчаи баҳогузорино пешниҳод кунед. Агар баҳои «5» хоҳед, билет гиред, марҳамат, ба саволҳо ҷавоб диҳед.

Ба донишҷӯёни нокомгашта тавсия меод, ки дар муҳлати сессияи имтиҳонӣ тайёри дида, дубора имтиҳон бисупоранд. Аз фанҳои таълимдодаи ӯ шумораи қарздорон ҳеле кам буданд.

Баъди хатми мактаби оли оғаи гаш-

сифати роҳбадад ба кор қабул гардид. Устод аз пайи дарёфт ва ба даст овардани осори Мир Сайид Алии Ҳамадонӣ гардид. Падару писар аз Паҷуҳишгоҳи осори хаттии АМИТ девони осори Мир Сайид Алии Ҳамадониро ба осорхонаи шаҳри Кӯлоб оварданд ва дар солҳои вазнини муҳлиши навадум ба таҳияи осори аллома шуруъ карданд. Чандин рисолаҳои ин олими шаҳирро ба хатти кириллӣ баргардонид, дастраси ихлосмандон сохтанд.

Ҳамин тавр, устод Раҷаб Асозода бо вучуди дардмандияш ба дараҷаи қувват ва тавоноияш ҳамроҳи фарзандаш Ҳотамшоҳ ба таҳия ва таҳқиқи осори беэаволи мутафаккир ва файла-

ЗАҲМАТИ ПАЙВАСТА САМАРОВАР АСТ

вобаста ба қисматҳои гуногуни забоншиносӣ, лексикӣ, этимологӣ, орфографӣ, орфоэпӣ, фонетикӣ, морфологӣ, услубӣ ва ғайра муҳтасаран шарҳу тавзеҳ меод. Ба қавли баъзе ҳамсабақон, устод матнӣ комило чун табиби чарроҳе, ки бунияи одамро ба қисматҳои алоҳида ҷудо карда, иллати беморро ошкор мекард, ҳамон тавр амал карда, мақсади асосиро аз дохили матн пайдо карда, ба шогирдон меомӯзонд. Аз ин рӯ, дар ҳамон солҳо устод Раҷаб Асозода ро «ҷарроҳи забон» менамиданд, ки ҳақиқатан, ин таъбир ба масъулият ва қору амалаш комилан мувофиқат мекард.

Дарсҳои амалӣ хотирнишину шавқовар мегузаштанд. Дар дарсҳои амалӣ қариб ҳама донишҷӯён фаъолона иштирок мекарданд. Аҷибаш ин буд, ки чанд донишҷӯе, ки дар курсҳои поёни ниҳоят танбалӣ ба дарсҳои забон чандон рағбат надоштанд, аксаран дар дарсҳои устод фаъол мекардиданд, кӯшиш менамуданд, ки ба саволҳои ӯ ҷавоб диҳанд.

Тарзи санҷишу имтиҳони қабули устод Раҷаб Асозода аз дигар муаллимони фарқ мекард. Қабули имтиҳони баъзеҳо 5-6 соат ва баъзан аз ин ҳам зиёдтар давом мекард. Аммо устод, ки дар рафти машғулиятҳо аз дониши донишҷӯён ҳулосабарорӣ менамуд, имтиҳонҳояшро дар муддати як-ду

тем, ки устод дар арафаи ҳимояи рисолаи номзадӣ (соли 1979) ба бемории садамаи асаб гирифтӣ шуда, тарки таҳқиқи таълимгоҳ карда, қариб 5 сол ҳамчун маъюби гурӯҳи дуюм дар ҳонааш бистарӣ шудааст.

Ба ҳукми тақдир, соли 1983 вазъи саломатияш каме беҳтар гардид, ба Осорхонаи таъриху кишваршиносии шаҳри Кӯлоб ба сифати ходими илмӣ ба кор рафтааст.

Мутаассифона, хондану навиштан, суҳан кардану фикрашро озодона баён кардан барояш ниҳоят вазнин буд. Азбаски дар навиштан дастхояш бисёр меларзиданд, нақшаи қорӣ, ҳисобот, рӯзномаи қорашро ба ҳона бурда, бо ёрии фарзанди арҷмандаш Ҳотамшоҳ, ки дар синфи ҳафдум меҳонд, анҷом меод. Падар базӯр-базӯр фикрашро баён мекарду Ҳотамшоҳ онҳоро рӯйи қоғаз меовард. Аз соли 1985 вазъи саломатии устод Р.Асозода каме беҳтар гардид. Ҳуллаас, баъди 7-8 сол қор кардан дар осорхонаи назди мактаби Мир Сайид Алии Ҳамадонӣ ба омӯхтани осори ин олими бузург оғоз менамояд. Мутаассифона, дар ҳазинаи осорхона ягона рисолаи мавсуф «Заҳират-ул-мулук» нигоҳ дошта мешуду ҳалос. Дар ибтидои солҳои 90-ум фарзанди таълимгирифтаи ӯ Ҳотамшоҳ ба

суфи машҳур Мир Сайид Алии Ҳамадонӣ ҷиддан қамар бастанд. Дар натиҷа дар ҳамкорӣ бо олимони шаҳрҳои Душанбеу Бохтару Кӯлоб беш аз 40 асари ӯ ба хати кириллӣ баргардон ва ҷоп гардид.

Падару писар зимни паҷуҳиши беш аз 30-солаи худ қариб 20 китоб навишта, ҷоп намуданд, ки аз тарафи хонандагон ва ихлосмандон баҳои баланд гирифтанд.

Боиси ҳушнудист, ки фарзанди устод Ҳотамшоҳ дар пайраҳи падар мустаҳкам қадам гузошт. Беш аз сӣ сол оид ба зиндагиномаи Мир Сайид Алии Ҳамадонӣ ва осори илмӣ адабии ӯ паҷуҳишро давом дод. Самаран захираи талошҳои дар ин роҳи мушқил боис шуд, ки ӯ соли 2006 номзади илм ва соли 2023 доктори илмҳои филологӣ гардид.

Устоди азизи мо Раҷаб Асозода бо ДДК ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ, ки дар он ҷо қор сол таҳсил карда, ба қамол расидем, ҳамсинну соланд. Мо, шогирдон, ба устоди муҳтарам саломатии бардавом ва рӯзгори осуда таманно дорем.

Абдусаттор МАҲМАДОВ,
собиқадори соҳаи маориф,
ноҳияи Мир Сайид Алии Ҳамадонӣ

ДАР ХИДМАТИ ХАЛҚУ ВАТАН

Ҳар инсонии собитқадаму накукирдор бори гаронро, ки зиндагӣ ба дӯшаш ниҳодааст, ҷавонмардона бардошта, пайвастаи устуворона ба пеш – ба қўи мурод равона мешавад. Ҳангоми раҳпўйи ҳарҷо-ҳарҷо ист мекунад, ба роҳи тайкардаи худ менигарад. Андаке нафас рост карда, то қучоҳи расиданаширо муайян намуда, боз ба пеш гом мебардорад.

Барои афроди фаъолу заҳмакшар марҳалаи ҷиддио чашмири умр, чун 50-солагию 60-солагӣ ва монанди инҳо бо таваққуфею андешаҳои пайванд аст.

Сарвари гимназияи №5-и ба номи академик Раҷаб Амонови шаҳри Истаравшан Диловар Азимов як марҳалаи бафайзу пурбаракати зиндагии худро дар арсаи маориф паси сар кард.

**Ҳар қадр шавад пир, ҷавон аст одам,
Як боркаше баҳри замон аст одам.
Ӯ рўи замини рўи ӯ гардундост,
Гўе ки замини осмон аст одам.**

Д. Азимов пас аз хатми мактаби миёна ҳамчун қорғари соҳтмон оғози фаъолият кард. Сипас, бофандаи қорғоҳи кешбофии шаҳри Истаравшан шуд. Ҳамин тавр, дар ҳар қор ва дар ҳар ҷое, ки нақши дасту панҷаҳои пурзӯр ва пайи пойи устувори ҳешро гузошт, бо дили гарму дасти пок, муҳаббати бепоён ба халқу Ватан ва бо руҳияи ватандӯстона фаъолият намуд.

**Зиндагӣ бо орзу дорад асос,
Ҳешро аз орзуи худ шинос.**
Орзуҳои наҷиби ҷавонӣ Д. Азимовро ба Университети давлатии Тоҷикистон ба номи В. И. Ленин

(ҳоло Донишгоҳи миллии Тоҷикистон) ба факултети филология оварданд. Дар натиҷа ҳам соҳиби диплом шуду ҳам таҷрибаи ғании ҳаётӣ ба даст овард.

Ҳамчун муҳбири махсуси наشري «Ҷавонони Тоҷикистон» дар вилоти Сугд бо мақолаҳои очеркҳои пурмуҳтаво ҳазорон хонандаи ҷавонро дар рӯҳияи муҳаббат ба кишвари тозаистиклол тарбия намуд. Чун фаъолиятш пурсамар буд, ба ӯ соли 1992 вазифаи мудири шӯъбаи рӯзномаи номбурда ро барвар карданд. Дар ин вазифа низ чанд муддат сарбаландона заҳмат кашид.

Ба зодгоҳаш - Истаравшани бостонӣ баргашту мудири шӯъбаи қор бо ҷавонони шаҳр таъйин шуд. Қор дар ин вазифаи муҳим, ҳусусан, дар он солҳои вазнини мушкилиҳои зиёде дошт. Мафкураи ҷавонони ноогоҳро аз тарғибу ташвиқи сияҳқорон, яъне, муҳолифини истикрори сулҳ дар Тоҷикистон пок карда, моҳияти ҳаёти нав, замони навро фаҳмонидан заҳмати зиёд талаб намуд. Диловар Азимов ҳам бо лаҳни шевои забони бурро ва ҳам бо мақолаҳои қолибу хонданбоби ҳеш ба пиру ҷавон муҳаббат ба Ватани аҷдодӣ ва эҳтироми муқаддасоти Тоҷикистонро талқин мекард. Ҳамчунин, аҳаммияту моҳияти ваҳдати миллии ва сиёсати хирадмандонаи ваҳдатгароёнаи Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмонро тавзеҳ мебахшид.

Диловар Азимов (Маъсумӣ) яке аз фозилтарини муоризони роҳи сулҳу ваҳдат ва осудагии мардум ва содиқтарини пайравони Пешвои миллат аст.

Доираи фаъолияти ӯ ба ҳайси мудири шӯъба оид ба масоили иҷтимоию ҷамъиятӣ-сиёсӣ, муносибат-

ҳои байналмилалӣ ва қор бо дин дар Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии шаҳри Истаравшан боз ҳам фарохтар шуд. Ин ҷавонмарди накуқори ҳушбин ва соҳибхирад бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2003 муовини раиси шаҳри Истаравшан таъйин гардид. Ҳафт сол дар ин вазифа фаъолият дошту баҳри ободии диёр ва беҳбудии рӯзгори мардум нуруи тавонои ҳешро сарф кард. Ба шарофати фаъолияти пурбораш ба дилу дидаи мардуми шаҳру деҳоти Истаравшан роҳ ёфт ва соҳибэҳтиром гардид.

Понздаҳ соли охир Диловар Азимов бо фаъолияти педагогӣ, роҳбарӣ ба қори мактабу маориф машғул аст. Дар вазифаҳои сардори раёсати маорифи шаҳри Истаравшан, сарвари гимназияҳои №1 ва №5 қор кард. Дар солҳои роҳбарияш соҳтмони мактабу синфхонаҳо биноҳои иловагии таълимӣ авҷ гирифт, таъмини таълимгоҳҳо бо таҷҳизоти замонавӣ бештар шуд, шогирдони мактабҳо дар озмунҳои гуногун ва олимпиадаҳои мактаббачагон соҳиби ҷойҳои намоён гардиданд. Ҳусусан, дастовардҳои аҳли гимназияи №5 басо назаррасанд. Садҳо хонандаи ин гимназия дар озмунҳои олимпиадаҳо дастболо шудаанд. Дар озмунҳои «Фурӯғи субҳи донои китоб аст» ва «Тоҷикон» дар оинаи таърих» на танҳо хонандагони ин гимназия Шарафҷон Исмоилов, Дурдона Юсуфова, балки омӯзгорони забон ва адабиёти тоҷик Ҳайит Шарифов ва Рухсона Мукумова, омӯзгори таърих Матлуба Тоҷибоева дар миқёси ҷумҳурии соҳиби ҷойҳои 2-юм ва мукофотҳои хотирмон гардиданд.

Мирвафо ЯҲЁЕВ,
Аълоҷии маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон

Баҳшида ба Рӯзи Қувваҳои Мусаллаҳи Тоҷикистон дар шаҳри Душанбе ҷамоиши бошукӯҳи идона доир гардид.

САТРҲО АЗ НОМАҲО

МУБОРИЗА БАР ЗИДДИ ТЕРРОРИЗМУ ЭКСТРЕМИЗМ

Солҳои охир зухуроти номатлубе, чун терроризм ва экстремизм чомеаи ҷаҳонро ба ташвиш овардааст. Барои ба ҳадафҳои сиёсӣ расидан, аксаран, созмонҳои террористиву экстремистӣ ба эътиқоди динии одамон таъсири манфӣ расонда, онҳоро гирифтори доми фиреби худ мегардонанд. Ба ин зухуроти номатлуб, асосан, иддае аз ҷавонон зуд ҷалб мешаванд. Аз ин рӯ, ҷавононро мебоҷад, зиракии сиёсиро аз даст надода, бо ақидаҳои ифротгарой мубориза баранд, ба қадри сулҳу ваҳдат ва амнияти кишвар расанд. Мо, омӯзгорон, бояд кӯшиш ба харҷ диҳем, ки фарҳанги динию миллиамонро такомулу тақвият бахшем. Ба чомеа ва насли наврас фаҳмонем, ки фирефтаи гурӯҳҳои ифротӣ нашуда, дар пешрафти сарзамини бихишт-осоямон Тоҷикистон саҳмгузор бошанд.

Нигора МАҲМУДОВА,
Зариф ЮСУПОВ,
дотсентони кафедраи электрони-
каи факултети физикаю техникаи
Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи
академик Бобоҷон Ғафуров

Солҳои охир терроризму экстремизм ба мушкилоти чомеаи ҷаҳонӣ табдил ёфта, боиси ба миён омадани оқибатҳои нохуш, аз қабилӣ таҳдид ё истифодаи зӯроварӣ, расондани зарари вазнин, бенизоми, тағйири сохти конститусионӣ, ғасби ҳокимият, барангехтани низои миллий, иҷтимоӣ ва динӣ гардидааст. Вазъи имрӯзаи ҷаҳон тақозо мекунад, ки мо-ҷавонон зиракии сиёсиро аз даст надода, баҳри хифзи сулҳу суботи чомеа, оромиву осудагии кишвар ҳамвора талош намоём. Омӯзгоронро зарур аст, ки дар таълиму тарбия, рангину ҷолиб гузаронидани машғулиятҳо ва ҷалби хонандагон ба маҳфилҳои ҳунаромӯзӣ тавачҷуҳи ҷиддӣ зоҳир кунанд.

Мансурбой ЛУФОВ,
устоди Донишгоҳи давлатии
Хучанд ба номи академик
Бобоҷон Ғафуров

Ҷумҳурии Тоҷикистон мунтазам ба муқобили терроризм ва гардиши ғайриқонунии маводи нашъадор мубориза мебарад, зеро мушкилоти мазкур характери байналмилалӣ гирифта, чомеаи ҷаҳониرو ба ташвиш овардааст. Ҷумҳурии Тоҷикистон дар баробари ба даст овардани Истиқлоли давлатӣ, дар пешгирии амалҳои номатлуб талош менамояд ва дар қатори кишварҳои қарор дорад, ки зидди терроризму экстремизм ва муборизаи дастаҷамъона дар ин самт аз минбарҳои созмонҳои бонуфузи байналмилалӣ баромад кардааст. Дар ин замина, моро низ зарур аст, ки хангоми тадрис муҳассилинро дар руҳияи худшиносиву ҳудӯғӣ тарбия ва ба камол расонем.

Наргиса ШЕРМАТОВА,
устоди Донишгоҳи
давлатии Хучанд ба номи
академик Бобоҷон Ғафуров

Мусаллам аст, ки имрӯзҳо чомеаи ҷаҳонӣ дар раванди бархӯрди тамаддунҳо ва ҷаҳонишавӣ қарор дорад. Чунин қараён ҳар як шаҳрвандро муваззаф мегардонад, ки аз забонҳои хориҷӣ боҳабар бошад, зеро муҳимтарин воситаи хифзи арзишҳои миллий донишгари забонҳои хориҷӣ мебошад. Дар шароити кунунӣ забонҳои хориҷӣ, бахусус, англисӣ ва русӣ барои муаррифии бештари кишвар дар арсаи ҷаҳонӣ ва фарогирии донишҳои муосири илмию техники мусоидат мекунанд. Ҷумҳурии Тоҷикистон узви

комилҳукуки як қатор созмонҳои байналхалқию минтақавӣ, институтҳои молиявӣ буда, бо зиёда аз яксаду ҳаштод кишвари олам муносибатҳои дучониба ва бисёрҷонибаи дипломатиро ба роҳ мондааст. Аз ин рӯ, дар раванди ҷаҳонишавӣ маҳз бо донишгари забонҳои хориҷӣ метавон манфиатҳои давлат ва миллатро дар сатҳи байналмилалӣ муаррифӣ ва хифз кард.

Зоҳид ҚҶҮРҶОНОВ,
дотсенти Донишгоҳи
давлатии Хучанд ба номи
академик Бобоҷон Ғафуров

Ба ҳамагон маълум аст, ки дар замони ҷаҳонишавии фарҳангу тамаддун ва наздикшавии забонҳо яке аз омилҳои асосии ин қараён, рушд намуҷдани илму техника мебошад. Ҳамин аст, ки асри XXI-ро асри пешрафти илму техника ва технологияи навин номидаанд. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон низ дар ин самт қорҳои назаррас ба анҷом расонида мешаванд. Имрӯз насли наврас ва ҷавонро зарур аст, ки дар пайи омӯзиши илму дониш бо-

ханг ба ҳисоб меравад. Илму маърифат ва донишандӯзӣ роҳест ба сӯи яқдигарфаҳмии башарият. Баланд гардидани маънавият метавонад чомеаро ба рушду пешрафт равона созад. Дар ин ин самт, мо – устодонро зарур аст, ки бо ба роҳ мондани дарсҳои рангину ҷолиб сатҳи маърифатмандии донишҷӯёнро баланд бардорем, онҳоро ба омӯзиши илму дониш роҳнамоӣ кунем. Ҳангоме ки ҷавонон маърифатноку хушахлоқ ба камол мерасанд, ин омил имкон фароҳам меорад, ки давлату чомеа ҳамаҷониба инкишоф ёбад.

И. МУРОДОВА,
докторанти кафедраи растани-
парварии Донишгоҳи аграрии
Тоҷикистон ба номи Ш. Шоҳтемур

Дар замони мо ҳизбу ҳаракатҳо ва созмонҳои алоҳида кӯшиш менамоянд, ки мақсаду маром, ғояву андешаҳои ғаразнокӣ худро бо ҳар роҳу васила амалӣ созанд. Аз ин рӯ, барои хифзу эҳтироми арзишҳои миллий аз ҳар як шаҳрванди кишвар, махсусан, зиёӣён тақозо карда мешавад, дар

шанд, ҳушёрӣ сиёсиро аз даст надиханд, то ба доми гурӯҳҳои ифротиву тундгаро наафтанд.

Дар кишвари мо тамоми шароит ҷиҳати омӯзиш барои наврасону ҷавонон фароҳам оварда шудааст. Аз ин рӯ, зарур аст, ки насли наврас ва ҷавонон аз ин имконот самаранок истифода намуда, донишу ҷаҳонбинии ҳешро такмил бахшанд.

Умар ҶАЛОЛОВ,
омӯзгори Коллеҷи омӯзгории
шаҳри Панҷакент

Яке аз масъалаҳои ҳассосу даҳшатангезе, ки боиси ташвиши чомеаи ҷаҳонӣ гардидааст, доман густурдани терроризму экстремизм дар кишварҳои гуногуни ҷаҳон мебошад. Мутаассифона, аз ин равандҳои номатлуб шаҳрвандони кишвари мо низ дар қанор нестанд. Бинобар ин, ҷавононро зарур аст, ки фирефтаи афкори ифротии бегонагон нашуда, ба ҳар гуна ҳизбу ҳаракатҳо напайванданд, зиндагии худ ва аҳли хонаводаашонро ноором насозанд. Шукронаи Ватани ободу озодаи худ намуда, барои пешрафти бештари Тоҷикистон хидмат намоёнд. Мо-омӯзгорону устодон ва зифадорем, ки баҳри пешгирии шомилшавии ҷавонон ба ҳизбу ҳаракатҳои ифротӣ аз тамоми роҳу усулҳои таъсиргузор истифода намоём.

П. ИБРОҲИМОВ,
С. ОТАҶОНОВ,
И. ИНОЯТОВ,
дотсентони кафедраи методикаи
таълими физикаи факултети
физикаю техникаи ДДХ
ба номи академик Б. Ғафуров

Асоси маърифатмандии аҳли башар пешрафти илму маориф ва фар-

тарбияву ба камол расондани наврасону ҷавонони ватандӯст талоши бештар намоёнд. Мо бояд ҷавононро дар руҳияи эҳсоси ватанпарварӣ, инсондӯстӣ, меҳнатдӯстӣ, созандагӣ, дӯстият бародарӣ, илмомӯзӣ тарбия ва ба камол расонем. Ватани ҳешро дӯст до-рем, дар хифзи арзишҳои миллий ва таҳкими истиқлолу ваҳдати миллий саҳмгузор бошем.

М. АМИНОВ,
Н. ҚОСИМОВ,
омӯзгорон

Дар ҷаҳони муосир экстремизм ва терроризм ҳамчун вабои аср зухур кардаву моро хушдор медиҳад, ки дар ҳар шароит ва ҳар лаҳза зиракии сиёсиро аз даст надихем. Ба ин маънӣ, Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон таъкид кардаанд: «Имрӯзҳо гурӯҳҳои террористиву экстремистӣ барои даъват ва ҷалб намудани шаҳрвандон ба сафҳои худ бо истифода аз технологияҳои муосири иттилоотӣ роҳу усулҳои навро истифода карда, ҷавонони камтаҷрибаву ноогоҳро бо ғояҳои тундгарой ғумроҳ месозанд».

Ин суҳанони ҳикमतбор моро водор месозад, ки ба масъалаи ҳушёриву зиракии сиёсӣ тавачҷуҳи хоса зоҳир намуда, дар самти муқовимат бар зидди ин падидаи хатарафзо устуворона ҷаҳду талош намоём. Бинобар ин, мо-омӯзгорон ва зифадорем, ки ҷавононро дар рӯҳияи меҳанпарастӣ ва ифтихори миллий тарбия намоём.

Зафар ҚОБИЛОВ,
номзади илмҳои таърих, устоди
Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи
академик Бобоҷон Ғафуров

Таҳияи Н.ОХУНЗОДА,
«Омӯзгор»

ЧАШМАНДОЗ

МАОРИФИ ҶАҲОН

Зимбабве

Маорифи Зимбабве ба низоми бритониёӣ таъяс мекунад. Таҳсил дар муассисаҳои ин мамлакат бо забони англисӣ ба роҳ монда шудааст. Соли хониш моҳи январ оғоз шуда, моҳи ноябр ба анҷом мерасад. Дар муассисаҳои тахсилоти олии ин кишвар барномаҳои гуногуни таълимӣ амалӣ гардидааст, ки ба талаботи низоми байналмилалӣ ҷавобгӯ мебошанд.

Дар мактабҳои олии ба донишҷӯён имкон фароҳам оварда шудааст, ки дар маҳфилҳо, мусобақаҳои варзишӣ ва ҷорабиниҳои фарҳангӣ иштирок намоёнд.

Италия

Дар Италия тахсилоти томактабӣ ҳатмӣ набуда, марҳалаи аввали тахсилоти ҳатмӣ 5 сол давом мекунад. Дар ду соли аввали таҳсил дар мактабҳои ибтидоӣ омӯзиши арифметика, мусиқӣ ва расмкашӣ ҳатмӣ аст. Баъди ҳатми мактаби ибтидоӣ хонандагон имтиҳони ҳатмӣ ва шифоҳӣ месупоранд ва аз рӯи натиҷаи имтиҳонҳо ба зинаи тахсилоти миёна мегузаранд.

Дар марҳалаи аввали мактабҳои миёна донишомӯзон фанҳои таърих, ҷуғрофия, математика, технологияҳои замонавӣ ва забонҳои хориҷиро меомӯзанд. Дар марҳалаи дуюм бошад, таҳсил аз рӯи барномаи муқаррарӣ мегузаранд ва хонандагон барои дохилшавӣ ба донишгоҳҳо омодагӣ мебинанд.

Мушкилоти маорифи Парагвай

Ҳарчанд соҳаи маориф дар ҷаҳон сол то сол рушд мекунад, ҳанӯз ҳам баъзе мамлакатҳо бо мушкилоти ҷиддӣ рӯ ба рӯ мебошанд, ки Парагвай аз ҷумлаи онҳост. Дар Парагвай тахсилоти ҳатмӣ буда, бо вучуди ин, сатҳи бесаводӣ дар баъзе минтақаҳои ин кишвар зиёд аст. Ғайр аз ин, дар масъалаи сифати таълим дар муқоиса байни шаҳр ва деҳот фарқи калон ба мушоҳида мерасад.

Словения

Тибқи Қонуни Ҷумҳурии Словения «Дар бораи маориф» таҳсил ҳам барои шаҳрвандони кишвари мазкур ва ҳам барои хориҷиён ройгон аст. Инчунин, дар мамлакат Қонун «Дар бораи тахсилоти калонсолон» қабул карда шудааст. Барномаи таълими калонсолон барои шахсони бекор ташкил гардида, бо мақсади баланд бардоштани сатҳи саводнокии калонсолон ва тақмили малақаҳои иҷтимоӣ онҳо амал мекунад. Ҳамчунин, дар Словения барои калонсолон ва шахсони бекор маҳфилҳо ва марказҳои омӯзишӣ ташкил гардидааст.

Қазоқистон

Мушкили асосие, ки айни ҳол дар соҳаи маорифи аксари мамлакатҳо вучуд дорад, норасоии кадрҳои омӯзгорӣ маҳсуб меёбад. Дар Қазоқистон низ муассисаҳои таълимӣ ба омӯзгорон ниёз доранд. Норасоии мутахассис дар аксари минтақаҳои мамлакат ба назар мерасад. Дар умум, мамлакат ба 4000 омӯзгор эҳтиёҷ дошта, талабот ба омӯзгорони забони русӣ бештар аст. Ғайр аз ин, дар муассисаҳо муаллимони математика, химия, физика, забони англисӣ, инчунин, 500 омӯзгори синфҳои ибтидоӣ намерасанд.

Таҳияи Ирода ТИЛАБОВА,
«Омӯзгор»

ҲИҚМАТИ ЗИНДАГӢ

Як рӯз бе телефон

«Да-да, те-ле-фо-на-та мон!» – ин яке аз суҳанони духтарчаи ду-солаи ман. Духтарчаам он вақт филми тасвири тамошо мекард. Дастонашро болои миз гузошта, болои дастон сари худро тавре монда буд, ки даҳонаш намена-муд. Ин боис шуд, ки овозаш паст ва каме номафҳум ба гӯшам расад. Ў аз ман қариб ду метр дур-тар ва наздик ба телевизор мени-шасту чашмаш ба ҳамон тараф буд. Аммо ин гуфтаҳо гувоҳи ме-доданд, ки филми тасвири тамо-шо карда истода бошад ҳам, хушу ҳаёлаш ба ман будааст...

Духтарчаам акнун калимаҳоро ба ҳам «чанг андохта», ибораҳои

беҳтар набуд? Ин ва дигар саволҳои бечавоб дар сарам ҷарх мезад.

Дар ҳақиқат, замоне фаро расидааст, ки мо худро як лаҳза бе телефон ҳис карда наметавонем. Бар замми ин, ҳатто баёни таъзия ба воситаи телефон, аҳволпурсии бемор ба воситаи телефон, суҳбат бо дӯстон ба воситаи телефон, хондани китоби маҷалла ба воситаи телефон, навиштани мақола ба воситаи телефон, тамошои филмҳо ба воситаи телефон, иҷрои вазифаи хонагии хонандагон низ ба воситаи телефон, тасвири расм дар телефон. Рафту дар ягон базм ё рӯзи хурсандӣ бо ёру

кӯтохро талаффуз мекард. На ҳамаи ибораву ҷумлаҳоро гуфта метавонист. «Ин ҷа биё», «Да-да, хайр», «Ин чӣ?» гуфтаҳое, ки аз шуниданаш шод мешудем. Наход, аввалин ҷумлаи дурусте, ки духтарчаам гуфт, «Да-да те-ле-фо-на-та мон» бошад? Вақте ин гуфта-хоро шунидам, телефоне, ки дар дастам буду дар сомонаи Фейсбук (Facebook) постхоро меҳондам, телефоне, ки боиси пайдо шудани ҳамон суҳанҳои номафҳум гардид, телефоне, ки ба дили духтарчаам аз дур шуда истодани пада-раш аз ӯ шаҳодат меод, афтод. Вале, афтод. Ман беихтиёр ба сӯйи ӯ нигоҳ кардаму хайрон шудам ва ба ҳаёл фуру рафтам...

Наход, то ҳамин рӯз фикре, ки ба сари духтарчаи дусолаам омад, ба сари ман наомад? Наход, худ омӯзгор шуда, зарари истифодаи зиёди телефонро дониста, боз ҳамин корро кардам? То бо телефон бозӣ карда нишастан як китобро мутолиа карданам дар назди фарзандам хуб набуд? Телефонро як сӯ монда, бо фарзандам бозӣ кардану аз дунёи рангини тасаввуроташ боҳабар шуданам

дӯстон дар як ҷой набошед, теле-фонро мегиранд, занги видеои ме-фиристанд. Шумо ҳам ба қатор шарик...

Телефон бо вучуди ҷиҳатҳои мусбияш, одамгариро аз байн бурдаву боиси пайдошавии бе-мориҳои нав ба нав гашта истода-аст. Мо телефонамонро аз ёру дӯстон дида, ба худ наздиктар ме-шуморем. Бо он фахр мекунем. Ифтихор дорем, ки телефони ман «Айфон – 16» аст. Дуруст аст ё не?

Дар куттӣ, ки «заҳр» навишта шудааст, онро гирифта намехӯ-рем-ку? Лекин замоне фаро раси-да истодааст, ки «заҳр»-ро моро худ фуру мебаранд.

Ман медонам, ки аз уҳдаи иҷрои хоҳиши духтарчаам баро-мадан шояд бароям каме душвор бошад.

Аммо як хоҳиш. Пас аз муто-лиаи ҳамин гуфтаҳо телефонатон-ро ақаллан як соат ҳомӯш кунед ва ба ягон ҷойи аз чашм дур гузо-ред. Ин фармон нест, хоҳиш аст.

Умедбахт ҲОҶИБЕКОВ,
муовини директори Маркази
таҳсилоти иловагии
ноҳияи Зафаробод

АДАБ ОМӢЗ...

Тарбияи насли солиму хушманд, аз як тараф, вазифаи волидону мактаб бошад, аз тарафи дигар, вазифаи аҳли ҷомеа аст. Зеро амалҳои номатлуби наврастону ҷавонон, аз ҷумла, беэҳтиромӣ нисбат ба калонсолон, сигор кашидан ва амсоли инҳоро ҳар як фарди ҷомеа метавонад пешгирӣ намояд. Вале аз ҷӣ бошад, ки аксар одамон худро аз ин масъулият қанор мекашанду бетарафӣ зоҳир мена-моёнд. Дар нақлиёти ҷамъиятӣ ҳодисаҳои аҷибро мушоҳида кардан мумкин аст.

Ба троллейбуси №10 аз истгоҳи «Сафина» се писарбача савор шуданду ба қисмати охири он рафтанд. Он наврастон, ки тақрибан 15-16-сола ба назар менамуданд, бо суҳанони қабҳ ҷақдигарро дашном мекарданду бо садои баланд қоҳ-қоҳ ме-хандиданд. Ҳама ба онҳо менигаристанд, лекин касе чизе намегуфт. Ба худ гуфтам: «Чаро, дар ҳоле ки ҳама аз ин рафтори онҳо нороҳат шуда истода-анд, онҳоро насихат намекунам, ки дар нақлиёти ҷамъиятӣ чунин рафтор дуруст нест? Не, албатта, нафаре шояд пеши роҳи ин наврастонро гирад?».

Чӣ бояд кард?

Ин ҳолат 15-20 дақиқа давом кард ва аз истгоҳи «Ёрии таъҷилий» марди тақрибан 35-40-сола вориди троллейбус шуд. Ў низ ба қисмати охири нақлиёт омад. Баъди лаҳзае мард аз ин рафтори наврастон ба қаро омада, гуфт: «Шарм намекунед, бачаҳо, охир, ин нақлиёти ҷамъиятӣ аст. Дар он калонсолон нишастаанд, аз қор бармегарданд, ҳама хаста-анд». Баъди гуфтани ин суҳанҳо бачаҳо ба мард тамасхуромез нигоҳе карданду боз ба «масхара-бозӣ»-и худ идома доданд. Аз ин муносибати онҳо мард овоз баланд кард: «Ҳомӯш шавед! Бас аст, бадахлоқӣ! Магар падару модаратон шуморо чунин тарбия кардаанд?» Пас аз ин суҳанон бачаҳо ҳомӯш шуданд. Ба ҷақдигар нигоҳ мекарданду ҳеҷ чиз намегуфтанд. Аз ин ҳодиса ба худ ҳулоса кар-дам, ки агар аҳли ҷомеа ба рафтору кирдори наврастону ҷавонон бетараф набошанд, шояд пеши роҳи чунин амалҳои номатлуб гирифта шавад.

Мутаассифона, баъзан ба тарбияи нохуби наврастон ҳуди волидон низ сабабдор мешаванд. Боз ҳам хангоми дар нақлиёти ҷамъиятӣ будан, шохиди ҳодисаи дигаре гаштам.

Дар маршруткаи №39 будам. Аксар вақт он се-родам аст ва қисми зиёди мусофирон рост истода, ба ҷойи дарқорӣ мераванд. Он рӯз низ мусофирони зиёде савор шуданд, ки аксар калонсолон буданд. Ногаҳон чашмам ба писарбачае афтод, ки аз ҷой хеста, ба як зани калонсол ҷой додан хост. Вале модараш, ки дар бари ӯ нишаста буд, бадхашмона гуфт: «Шин дар ҷоят, барои нишастани ту ман роҳкиро додаам, ҳар ки дарояд ҳам, нахез аз ҷоят». Кӯдак зери таъсири ин суҳанони модар дар ҷояш нишаст.

Ин мушоҳидаҳо бозгӯи онанд, ки имрӯз дар оилаҳо ва муассисаҳои таълимӣ ба тарбияи ахлоқии шогирдон камтаваҷҷуҳӣ зоҳир мекунам. Дар машғулиятҳои тарбиявӣ омӯзгорон бояд дар ҳусу-си одобр рафтори хонандагон дар ҷойҳои ҷамъиятӣ, аз ҷумла, васоити гуногуни нақлиёт суҳбатҳои шавқовару ибратомӯз анҷом диҳанд. Ба онҳо таъ-кид намоёнд, ки эҳтиромӣ одамон дар ҳама ҳолат, дар қучоқе, ки бошад, шарт аст. Дигар ин ки, аҳли ҷомеа низ бетарафӣ зоҳир накарда, пеши роҳи чунин амалҳои номатлубро бигиранд.

Ҳурида АЗИЗОВА, «Омӯзгор»

САЙҚАЛИ ЗЕҲН

Муаммои «Андеша»

Аз боло ба поён:

1. Исмӣ подшоҳ дар «Шохнома»-и Фирдавсӣ. 2. Муншии дарбори Сомониён. 3. Пешоянди «бо», «ҳамроҳи» бо забони арабӣ. 4. Оҳанге аз санъати «Шашмақом». 6. «Ҳаргиз *** он, ки дилаш зинда шуд ба ишк» (Ҳофиз). 8. Мафҳуми ҳешутаборӣ. 10. Унсӯри кимиёвӣ. 12. *** Табаров, адиби тоҷик.

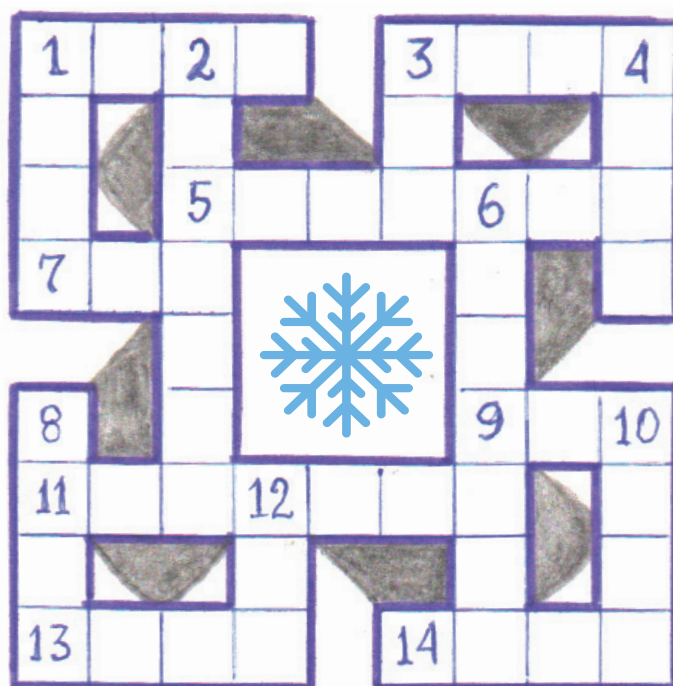
Аз ҷап ба рост:

1. Ҷинси кӯҳӣ. 3. *** Рид, адиби маъруфи Америка, муаллифи романи «Савораи бесар». 5. Собик узви бюрои ХҶИШ. 7. Навъи лӯбиёғиҳо. 9. Амали номаълум дар математика. 11. Модари угай. 13. Пайвандаки шартӣ. 14. Нашриёт дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Мурағиб Ҳотами ҲОМИД,
«Омӯзгор»

ЭЪТИБОР НАДОРАД

Шиносномаи гумшудаи А05077150, ки онро 06.09.2023 ШМД Навобод ШВҚД-1 дар ноҳияи Рӯдакӣ ба Ниязов Илҳомидин Каримович додааст, эътибор надорад.

МУАССИС
Вазорати маориф ва илми
Ҷумҳурии Тоҷикистон

САРМУҲАРИР
Эҳсон САФАРЗОДА
225-81-55

ҲАЙАТИ ТАХРИРИЯ

Раҳим САИДЗОДА
Абдулло РАҲМОНЗОДА
Равшан КАРИМЗОДА
Лутфия АБДУЛҲОЛИҚЗОДА
Қобилҷон ХУШВАХТЗОДА

«Омӯзгор» тахти рақами 271/рз-97, аз 27.09.2021 дар Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон аз нав номнавис шуда, тахти рақами 0110005977 дар Кумитаи андозаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба қайди давлатӣ гирифта шудааст. Нашрия ба хотири ҷандандешӣ маводе низ ба таъ-мерасонад, ки идораи ҳафтанома метавонад бо муаллифони ҳам-фикр набошад ва барои онҳо масъулиятро ба уҳда нагирад.

Навиштаҳо ва суратҳои ба идораи ҳафтанома ворид-гашта барқароронида наме-шаванд. Идораи ҳафтанома навиштаҳоро дар ҳаҷми на бештар аз 4 саҳифаи компюте-рии андозаи 14 (фосилаи 1,5)-и харфи Times New Roman Tj қабул менамояд.

Нишонӣ: 734025, ш. Душанбе,
ҳиёбони Айни - 126.

ҲАЙАТИ ЭҶОДӢ

Насриддин ОХУНЗОДА
(ҷонишини сармуҳаррир)
Шодӣ РАҶАБЗОДА
Ҳотами ҲОМИД 225-81-57
Шаҳноза БОБОМУРОВА
(муҳаррирон)

МУҲБИРОН

Ирода ТИЛАБОВА
Хурида АЗИЗОВА
(шаҳри Душанбе)
Ҷангибеки УЛФАТШОҶ
(ВМКБ)
Суҳроб АЗИЗ
Худододи ИСЛОМ
(вилояти Хатлон)
Нуъмон РАҶАБЗОДА
(вилояти Суғд)

Саодат ЭРҒАШЕВА 225-81-61
(масъули обуна)
Зарнисор НИЗОМОВА
(хуруфчин)

Ҳафтанома дар матбааи наш-риёти комплекси «Шарқи озо» ба таъ-расид.
Индекси обуна: 68850.
Адади нашр: 42564 нусха

Почтаи электронӣ:
p.omuzgor@maorif.tj
Сомонаи ҳафтанома:
www.omuzgor-gazeta.tj

QR - коди сомонаи
расмӣ нашрияи
«Омӯзгор»

Навбатдори шумора
Ш. Бобомуродова